

आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
साउन २०६९

ueg/ *f=oj /fh vltj *fn]
2069 ; fpg 10 ut]
; fj hlgs hfgsf/Lsf nflu hf/L ugePsf]

cfly§ j if{2069÷70
sf]
df) b§ gllt

gkfn /fi^«a§

केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

गर्कन /fi^«a}S
s|b|o sfofho
afnj f^f/, sf&df* f}+
गर्कन
Website: www.nrb.org.np

कर्ण ग=4411638
Email: research@nrb.org.np

l j ifo ; rL

l j j /)f	k[&
पृष्ठभूमि	१
अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	२
आन्तरिक आर्थिक स्थिति	३
गार्हस्थ्य उत्पादन	३
मूल्य	४
सरकारी वित्त	५
वाह्य क्षेत्र	६
वित्तीय बजार	७
मौद्रिक स्थिति	११
तरलता व्यवस्थापन	१३
आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीति तथा वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम	१५
मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा	१५
आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य	१६
मौद्रिक नीतिको सञ्चालन उपकरण	१७
वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण	१९
विदेशी विनिमय व्यवस्थापन	२५
लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच	२७
अनुसूची १ : आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण	३०
अनुसूची २ : आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को वित्तीय क्षेत्र तथा विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन प्रगति विवरण	३१
अनुसूची ३ : मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण	३९
तालिका सूची	

आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीति

पृष्ठभूमि

१. नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ ले निर्दिष्ट गरे बमोजिम मूल्य स्थिरता र वाह्य तथा वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्ने, सर्वसाधारणमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धिका लागि वित्तीय प्रणालीको सम्बर्द्धन गर्ने एवम् उच्च तथा दिगो आर्थिक वृद्धिको लागि सहज वातावरण निर्माण गर्ने मूलभूत उद्देश्य सहित आर्थिक वर्ष २०६९/७० को लागि यो मौद्रिक नीति सार्वजनिक गरिएको छ । नेपाल सरकारको वार्षिक पूर्ण बजेट समयमै आउन नसकेको भएतापनि समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व, आर्थिक वृद्धि, रोजगारी वृद्धि, सामाजिक सुरक्षा र समावेशी विकासका लक्ष्य हासिल गर्न त्रिवर्षीय योजना लगायत सरकारले अवलम्बन गरेका पछिल्ला आर्थिक नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई ध्यानमा राखी यो मौद्रिक नीति तर्जुमा गरिएको छ ।
२. गत आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा मुलुकको समग्र आर्थिक परिसूचकहरू सन्तोषजनक रहेका छन् । आर्थिक वृद्धिदर अघिल्ला २-३ वर्षहरूको तुलनामा उच्च रहेको छ । अघिल्ला वर्षहरूको तुलनामा मुद्रास्फीति दर कम रहेको छ । सरकारी राजस्वको वृद्धिदर अघिल्लो वर्षभन्दा बढी रहेको छ भने बजेट घाटा वाञ्छित सीमाभित्रै रहेको छ । अघिल्लो वर्षको तुलनामा निर्यात वृद्धिदर उच्च रहेको छ भने आयातको वृद्धिदर पनि अपेक्षित स्तरमै रहेको छ । उच्च व्यापार घाटाको बावजूद चालू खातामा उल्लेख्य बचत कायम हुनुको साथै शोधनान्तर बचत ऐतिहासिक रहेकोले विदेशी मुद्रा संचित बढेको छ । शिथिल रहेको शेयर बजार एवम् घर-जग्गा कारोबारमा सुधारको संकेत देखिन थालेको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको बचत परिचालनको बढोत्तरीले वित्तीय प्रणालीको तरलता संकुचन समाप्त भएको छ । कर्जाका ब्याजदरहरू क्रमशः घट्दो क्रममा रहेकाले लगानीको वातावरण थप अनुकूल हुँदै गएको छ ।
३. उपरोक्त सकारात्मक आर्थिक परिदृश्यको बावजूद एकातिर उत्पादनमूलक क्षेत्रमा अभै अपेक्षित रूपमा कर्जा विस्तार हुन सकेको छैन भने अर्कोतिर मुद्रा बजारमा तरलता सहज हुन थालेकोले छोटो अवधिका ब्याजदरहरू न्यून स्तरमा भरेका छन् । यस्तो अवस्थामा कसिलो मौद्रिक नीतिले लगानी थप प्रभावित हुन गई आर्थिक वृद्धि संकुचित हुन सक्ने र खुकुलो नीतिले अनुत्पादक क्षेत्र तथा उपभोगमा अधिक कर्जा प्रवाहित भई अधिक मागको अवस्थाले मूल्यमा चाप पर्न सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी, विद्यमान अवस्थामा खुकुलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गरिँदा निक्षेपको ब्याजदर अझ न्यून हुन गई बचत परिचालन निरुत्साहित हुने जोखिम पनि छ । अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा कच्चा तेलको मूल्य अस्थिर रहेको, अमेरिकी डलरसँग नेपाली रुपैयाँ अवमूल्यन हुँदै गएको र पछिल्लो समयमा छिमेकी मुलुकहरू भारत र चीनले खस्कंदो आर्थिक वृद्धिमा सुधार ल्याउन मौद्रिक नीतिलाई केही खुकुलो बनाउन थालेकाले पनि आगामी दिनमा आयातीत वस्तुको मूल्य वृद्धिका कारण नेपालको मूल्य स्तरमा थप चाप पर्ने अवस्था छ ।
४. अन्तर्राष्ट्रिय बजारको मूल्य वृद्धितर्फ सचेत रही एकातर्फ अधिक मागको कारण सृजना हुने मुद्रास्फीति नियन्त्रण गर्नुपर्ने एवम् ब्याजदर संरचनामा सुधार गर्नुपर्ने र अर्कोतर्फ मौद्रिक तरलता र निजी क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाहको कमीबाट आर्थिक वृद्धि एवम् वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्नेतर्फ समेत सजग रही मौद्रिक व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ ।

वित्तीय स्थायित्वका लागि कर्जाको उत्पादक उपयोग, वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि, तथा वित्तीय सुशासनका सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नेतर्फ पनि मौद्रिक नीति उन्मुख रहनु पर्ने भएको छ।

५. मुलुकको आर्थिक तथा वित्तीय स्थितिको उपरोक्त पृष्ठभूमिमा प्रस्तुत मौद्रिक नीतिमा गत आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनको समीक्षा सहित आन्तरिक तथा वाह्य आर्थिक परिदृश्यको विश्लेषणको आधारमा मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा, लक्ष्य तथा उपकरणहरूमा आवश्यक संयोजन गरिएको छ। नेपाल राष्ट्र बैंकको काम कारवाहीलाई पारदर्शी बनाउने उद्देश्यले वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन र लघुवित्त सम्बन्धी कार्यक्रमहरूलाई पनि यस दस्तावेजमा समावेश गरिएको छ। मुद्रा तथा वित्तीय बजारमा आउने परिवर्तनलाई सम्बोधन गर्न मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरूमा नियमित रूपमा पुनरावलोकन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ।
६. मौद्रिक नीति तर्जुमाको क्रममा नेपाल सरकार, नेपाल बैंकर्स संघ, डेभलपमेण्ट बैंकर्स एसोसिएशन, नेपाल वित्तीय संस्था संघ, नेपाल लघुवित्त बैंकर्स संघ, उद्योग वाणिज्य संघहरू र उद्योगी-व्यवसायीहरू लगायत अन्य सरोकारवालाहरूसँग भएको अन्तरक्रिया र प्राप्त सुझावहरूलाई समेत आधारको रूपमा लिइएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

७. विश्व वित्तीय संकटलाई पछ्याएको विश्वव्यापी आर्थिक संकुचनको प्रभाव क्रमशः कम हुँदै गई आर्थिक सुधारका लक्षणहरू देखिन थाले पनि मूल्य नियन्त्रण, आर्थिक विस्तार एवम् वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने दिशामा विश्व अर्थतन्त्रमा चुनौति र जोखिमहरू अबै विद्यमान छन्। वित्तीय संकटको चपेटामा परेको अमेरिकी अर्थतन्त्रमा क्रमशः सुधार हुँदै गए पनि यूरोप लगायत अन्य विकसित देशहरूको आर्थिक वृद्धि अबै कमजोर अवस्थामा रहेको छ। त्यसैगरी, उदीयमान तथा विकासशील मुलुकहरूमध्ये भारतको आर्थिक वृद्धि यो दशकमै सबैभन्दा कम रहनुको साथै चीनको आर्थिक वृद्धि पनि खस्किरहेकोले विश्व आर्थिक वृद्धिको गति जोखिममा रहेको छ।
८. यूरोपको गहिरिंदो सार्वजनिक ऋण संकट र उदीयमान मुलुकहरू भारत र चीनको आर्थिक विस्तारमा उत्पन्न जोखिमहरूलाई मध्यनजर गरी अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषले पछिल्लो समयमा विश्वको आर्थिक वृद्धिदरको प्रक्षेपणलाई घटाएको छ। सो अनुसार सन् २०११ मा विश्वको आर्थिक वृद्धि ३.९ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१२ मा ३.५ प्रतिशतले मात्र बढ्ने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण रहेको छ। यूरोपको संकट समाधानतर्फ उन्मुख हुन सकेमा र अमेरिकी अर्थतन्त्रको सुधारले निरन्तरता पाएमा यसको सकारात्मक प्रभाव अन्य मुलुकहरूमा समेत देखिने कारण सन् २०१३ मा विश्व आर्थिक वृद्धि ३.९ प्रतिशत रहने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण रहेको छ।^१
९. विकसित मुलुकहरूको आर्थिक वृद्धि सन् २०११ मा १.६ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१२ मा १.४ प्रतिशत मात्र रहने प्रक्षेपण रहेको छ। विकसित मुलुकहरूमध्ये अमेरिकी अर्थतन्त्र भने अघिल्लो वर्ष १.७ प्रतिशतले बढेको तुलनामा सन् २०१२ मा २.० प्रतिशतले बढ्ने तर यूरो क्षेत्रको उत्पादन सन् २०११ मा १.५ प्रतिशतले बढेको तुलनामा सन् २०१२ मा ०.३ प्रतिशतले घट्ने प्रक्षेपण रहेको छ। उदीयमान तथा विकासशील देशहरूको सन् २०११ मा

^१ World Economic Outlook, Updates, July 16, 2012

- आर्थिक वृद्धिदर ६.२ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१२ मा ५.६ प्रतिशत हुने प्रक्षेपण रहेको छ । सन् २०११ मा ७.१ प्रतिशतले बढेको भारतीय अर्थतन्त्र सन् २०१२ मा ६.१ प्रतिशतले र सन् २०११ मा ९.२ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदर हासिल गरेको चिनियाँ अर्थतन्त्र सन् २०१२ मा ८.० प्रतिशतले मात्र बढ्ने प्रक्षेपण रहेको छ ।
१०. विश्व वित्तीय संकट पश्चात अवलम्बन गरिएका आर्थिक सुधारका कार्यक्रमहरूको प्रभाव स्वरूप विश्व मुद्रास्फीतिमा केही सुधार देखिएको छ । विकसित मुलुकहरूको उपभोक्ता मुद्रास्फीतिदर सन् २०११ मा २.७ प्रतिशत रहेकोमा सन् २०१२ मा २.० प्रतिशत र सन् २०१३ मा १.६ प्रतिशत रहने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको प्रक्षेपण रहेको छ । त्यस्तै, उदीयमान तथा विकासोन्मुख मुलुकहरूमा सन् २०११ मा ७.२ प्रतिशत रहेको मुद्रास्फीतिदर सन् २०१२ मा ६.३ प्रतिशत र सन् २०१३ मा अझ कम भई ५.६ प्रतिशत मात्र रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । छिमेकी मुलुकहरूमध्ये भारतको थोक मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मुद्रास्फीतिदर सन् २०११ को जून महिनाको ९.५ प्रतिशतबाट घटी सन् २०१२ को जून महिनामा ७.३ प्रतिशत रहेको छ भने चीनको उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मुद्रास्फीतिदर सन् २०१२ को मे महिनामा ३.० प्रतिशत रहेको छ ।
११. पश्चिमी देशहरूको वित्तीय संकट र ऋण संकटहरूको अनुभवबाट सजग हुँदै सन्तुलित मौद्रिक नीति अवलम्बन गरिरहेका उदीयमान र विकसित देशहरूले विद्यमान न्यून आर्थिक वृद्धिदरलाई सम्बोधन गर्न पुनः लचिलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्न थालेका छन् । भारतीय रिजर्व बैंकले अप्रिल २०१२ मा अनिवार्य नगद मौज्जात ५.५ प्रतिशतबाट ४.७५ प्रतिशतमा घटाएको छ । त्यस्तै, चीनको केन्द्रीय बैंकले पनि पछिल्लो समयमा अनिवार्य नगद मौज्जात ०.५ प्रतिशतले घटाई २० प्रतिशत कायम गरेको छ । विकसित एवम् उदीयमान मुलुकहरूले खुकुलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्न थालेको, अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा कच्चा तेलको मूल्य अस्थिर रहेको र अमेरिकी डलरको तुलनामा अन्य मुद्राहरू क्रमशः कमजोर हुँदै गएकोले आगामी दिनमा मुद्रास्फीति नियन्त्रण कार्य चुनौतिपूर्ण हुने देखिन्छ ।

आन्तरिक आर्थिक स्थिति

गार्हस्थ्य उत्पादन

१२. विगत लामो समयदेखि नेपालको आर्थिक विस्तारको गति न्यून रहँदै आएको छ । कुल राष्ट्रिय आयको एक तिहाई भन्दा बढी अंश ओगट्ने कृषि क्षेत्र मौसममा निर्भर रहनु र गैर-कृषि क्षेत्र पनि विभिन्न संरचनागत अवरोधहरूको प्रभावमा जकडिनुले मुलुकको समग्र आर्थिक वृद्धिदर गैर-आर्थिक कारणहरूबाट धेरै हदसम्म प्रभावित हुने गरेको देखिन्छ । तथापि पछिल्लो समयमा उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी विस्तार गर्न अवलम्बन गरिएका थप नीतिगत प्रयास र मौसमको अनुकूलताले गर्दा कृषि उत्पादनमा परेको सकारात्मक प्रभावका कारण समग्र आर्थिक गतिविधिमा केही सुधार आएको छ ।
१३. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादन आधारभूत मूल्यमा ४.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको प्रारम्भिक अनुमान रहेको छ । अघिल्लो वर्ष यस्तो वृद्धिदर ३.८ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा वर्षमा कृषि तथा गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर क्रमशः ४.९ प्रतिशत र ४.३ प्रतिशत रहेको अनुमान छ जुन अघिल्लो वर्ष क्रमशः ४.५ प्रतिशत र ३.४ प्रतिशत रहेको थियो ।

१४. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा अनुकूल मौसम र मलखाद, उन्नत बीउ-विजन एवम् प्रविधिको उपयोगमा वृद्धि भएको कारण हिउँदे तथा वर्षे बालीको उत्पादन बढ्न गई समग्र कृषि उत्पादनको वृद्धिदरमा थप सुधार भएको अनुमान गरिएको हो । विद्युत एवम् इन्धन कटौति, राजनैतिक अस्थिरता लगायतका विभिन्न संरचनागत अवरोधका कारण उत्पादन प्रभावित हुन गई समीक्षा वर्षमा समग्र उद्योग क्षेत्रको विस्तारमा केही शिथिलता आएको अनुमान छ । तर सेवा क्षेत्र अन्तर्गत होटल तथा रेष्टुरेण्ट, यातायात, भण्डारण तथा संचार, स्वास्थ्य तथा सामाजिक सेवा जस्ता उप-क्षेत्रहरूमा भएको विस्तारका कारण समग्र गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदरमा अघिल्लो वर्षको तुलनामा थप सुधार भएको अनुमान रहेको छ ।
१५. अघिल्लो आर्थिक वर्षमा २.९ प्रतिशतले वृद्धि भएको औद्योगिक उत्पादन समीक्षा अवधिमा १.७ प्रतिशतको वृद्धिमा सीमित भएको अनुमान छ । अर्कोतर्फ, रियल स्टेट क्षेत्रमा देखिएको शिथिलतासँगै निर्माण क्षेत्रको वृद्धिदर ०.१ प्रतिशतले घटेको अनुमान छ । यस क्षेत्रको अघिल्लो वर्षको वृद्धिदर ४.८ प्रतिशत रहेको थियो । थोक तथा खुद्रा व्यापार क्षेत्र भने समीक्षा अवधिमा ३.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यो क्षेत्रको वृद्धिदर १.२ प्रतिशत मात्र रहेको थियो ।
१६. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनाको अवधिमा हवाईमार्गबाट नेपाल आउने पर्यटकको संख्या १९.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा पर्यटकको संख्या २१.१ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । पर्यटक आगमनमा निरन्तर वृद्धि भएकोले होटल तथा रेष्टुरेण्ट क्षेत्रको उत्पादन ८.३ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । अघिल्लो वर्ष यो क्षेत्रको वृद्धिदर ७.४ प्रतिशत रहेको थियो ।
१७. अघिल्लो वर्ष ५.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको यातायात, भण्डारण तथा संचार क्षेत्र समीक्षा अवधिमा ६.८ प्रतिशतले बढेको अनुमान छ । खासगरी नेपाल टेलिकम, एनसेल लगायतका दूरसंचार सेवा प्रदायक संस्थाहरूले टेलिफोन तथा इन्टरनेट सेवामा गरेको विस्तारका कारण यस क्षेत्रको वृद्धिदरमा थप सुधार भएको अनुमान गरिएको हो । वित्तीय मध्यस्थता क्षेत्रको विस्तारमा भने अघिल्लो वर्षको तुलनामा सामान्य वृद्धि भएको अनुमान छ ।
१८. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल उपभोगको अनुपात ९०.० प्रतिशत रहेको अनुमान छ । अघिल्लो आर्थिक वर्ष त्यस्तो अनुपात ९१.४ प्रतिशत रहेको थियो । त्यसैगरी, कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कुल लगानीको अनुपात अघिल्लो आर्थिक वर्ष ३२.५ प्रतिशत रहेकोमा समीक्षा वर्षमा सीमान्त वृद्धि भई ३२.८ प्रतिशत पुगेको अनुमान छ ।

मूल्य

१९. आर्थिक वर्ष २०६८/०६९ मा मुद्रास्फीतिदरमा केही कमी आएको छ । एकातिर अघिल्लो वर्ष मौद्रिक विस्तार कम भएकोले सोको मूल्यमा अनुकूल प्रभाव परेको र अर्कोतर्फ विगत ४ वर्षदेखि दोहोरो अंकमा रहेको खाद्यान्न समूहको मूल्य वृद्धि एकल अंकमा सीमित भएकोले पनि मुद्रास्फीतिदर कम रहन सकेको हो । खासगरी मौसम अनुकूल भएकोले वर्षे तथा हिउँदे बालीको उत्पादनमा वृद्धि हुनु, वितरण सुदृढ हुनु, छिमेकी मुलुक भारतमा खाद्यान्नको मूल्य तुलनात्मक रूपमा घट्दै जानु र सोको असर स्वरूप खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहका वस्तुहरूको मूल्य वृद्धिदरमा कमी आउनु जस्ता कारणहरूले मुद्रास्फीतिदर कम भएको हो । गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य वृद्धि भने पटक-पटकको पेट्रोलियम पदार्थमा भएको मूल्य वृद्धि र नेपाली मुद्राको परिवर्त्य विदेशी मुद्राहरूसँगको अवमूल्यनका कारण केही उच्च रहन गएको छ ।

२०. अधिल्लो वर्ष उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा आधारित मूल्य वृद्धिदर वार्षिक औषत ९.६ प्रतिशत रहेको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को दश महिनासम्ममा यस्तो मूल्य वृद्धिदर औसत ७.८ प्रतिशत रहेको थियो । तर पछिल्लो समयमा मूल्य वृद्धिमा चाप पर्दै गएको कारण २०६९ जेठ महिनामा वार्षिक विन्दुगत आधारमा उपभोक्ता मुद्रास्फीति ९.९ प्रतिशत पुगेकोले एघार महिनासम्मको औसत मूल्य वृद्धिदर ८.० प्रतिशत रहेको छ । अधिल्लो वर्षको एघार महिनाको मुद्रास्फीतिदर विन्दुगत आधारमा ८.८ प्रतिशत रहेको थियो । समीक्षा अवधिमा खाद्य तथा पेय पदार्थ समूहको वार्षिक विन्दुगत मूल्य वृद्धिदर ९.९ प्रतिशत र गैर-खाद्य तथा सेवा समूहको मूल्य वृद्धिदर पनि ९.९ प्रतिशत नै रहेको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यी समूहहरूको मूल्य सूचकाङ्कको वृद्धिदर क्रमशः १४.३ प्रतिशत र ४.३ प्रतिशत रहेको थियो ।
२१. २०६९ जेठ महिनामा थोक मूल्य सूचकाङ्कको वार्षिक विन्दुगत वृद्धिदर ९.२ प्रतिशत रहेको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो वृद्धिदर ८.९ प्रतिशत रहेको थियो । थोक मूल्य अन्तर्गत आयातीत वस्तु र स्वदेशमा उत्पादित वस्तुहरूको मूल्य सूचकाङ्क क्रमशः ११.९ प्रतिशत र ६.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यी वस्तुहरूको थोकमूल्य सूचकाङ्क क्रमशः ९.७ प्रतिशत र ११.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । त्यसैगरी, अधिल्लो वर्षको एघार महिनामा ७.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको कृषिजन्य वस्तुहरूको थोक मूल्य सूचकाङ्क समीक्षा अवधिमा ८.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ ।
२२. समीक्षा अवधिमा राष्ट्रिय तलव तथा ज्यालादर सूचकाङ्क वार्षिक विन्दुगत आधारमा २१.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा उक्त सूचकाङ्क २३.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । समीक्षा अवधिमा तलव सूचकाङ्क १९.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने ज्यालादर सूचकाङ्क २१.८ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ । अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा तलव सूचकाङ्कमा कुनै परिवर्तन भएको थिएन भने ज्यालादर सूचकाङ्कमा ३०.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो ।
२३. समीक्षा अवधिमा मुद्रास्फीतिदर कम रहेको भएतापनि मुलुकभित्र पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा पटक-पटक वृद्धि हुनु, ज्यालादरमा निरन्तर वृद्धि हुनु, पछिल्लो समयमा खाद्यपदार्थको मूल्य पुनः बढ्न थाल्नु र परिवर्त्य विदेशी मुद्रासँग नेपाली मुद्राको अवमूल्यन हुनु जस्ता कारणहरूले मुद्रास्फीतिदर लक्षित ७.० प्रतिशत भन्दा केही बढी भएको अनुमान छ । त्यसैगरी, लम्बिदै गएको राजनैतिक संक्रमण, कमजोर श्रम सम्बन्ध, अपर्याप्त भौतिक पूर्वाधार र अर्थतन्त्रका विद्यमान संरचनागत सीमाहरूको कारणले औद्योगिक एवम् सेवा क्षेत्रको उत्पादकत्वमा असर पर्न गई अपेक्षित रूपमा उत्पादन बढ्न नसकेकोले मौद्रिक उपायहरूबाट मात्र मूल्य नियन्त्रण गर्ने कार्य थप चुनौतीपूर्ण हुँदै गएको छ ।

सरकारी वित्त

२४. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा सरकारी बजेट समयमै सार्वजनिक भई कार्यान्वयनमा आएतापनि सरकारको पूँजीगत खर्च न्यून रहेको कारण स्रोत परिचालनको तुलनामा खर्च हुन नसकेकोले सरकारी बजेट बचतमा रहेको छ ।
२५. यस अवधिमा नगद प्रवाहमा आधारित कुल सरकारी खर्च १२.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ३०५ अर्ब ९२ करोड पुगेको छ । अधिल्लो वर्ष उक्त खर्च १२.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको थियो । कुल खर्चमध्ये चालू खर्च रु. २३१ अर्ब ७९ करोड र पूँजीगत खर्च रु. ४० अर्ब ८३ करोड रहेको छ । यसैगरी वित्तीय व्यवस्थातर्फको खर्च रु. ३३ अर्ब ३१ करोड रहेको छ ।

२६. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा नेपाल सरकारको साधन परिचालन अघिल्लो वर्षको १०.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको तुलनामा ३०.० प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २९७ अर्ब ८९ करोड पुगेको अनुमान छ। कुल साधनमध्ये राजस्व संकलन २२.२ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. २४४ अर्ब १५ करोड पुगेको अनुमान छ। यो वर्ष आयात बढ्नुको साथै सरकारको बजेट पनि समयमै आएकोले आर्थिक क्रियाकलाप अभिवृद्धि भई राजस्व संकलनमा सकारात्मक असर परेको हो। यस अवधिमा बजेटमा भएको व्यवस्था अनुरूप नेपाल सरकारले रु. ३६ अर्ब ४१ करोड आन्तरिक ऋण परिचालन गरेको छ। २०६९ असार मसान्तमा नेपाल राष्ट्र बैंकमा रु. ३१ अर्ब ७७ करोड नगद मौज्दात कायम रहेको प्रारम्भिक अनुमान छ।

वाह्य क्षेत्र

२७. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनासम्ममा नेपालको वाह्य क्षेत्र कारोबारमा उल्लेख्य सुधार भई रु. ११३ अर्ब २२ करोडको उच्च शोधनान्तर बचत कायम भएको छ। गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा रु. ३३ करोड ५६ लाख शोधनान्तर घाटामा रहेको थियो। विशेषतः विश्व आर्थिक परिदृश्यमा सुधार देखिएको र नेपाली रुपैयाँको अवमूल्यनबाट निर्यात र विप्रेषण आप्रवाहमा उल्लेख्य वृद्धि हुनुको साथै खुद सेवा आय पनि बचतमा रही चालू खातामा रु. ६१ अर्ब ५६ करोडको बचत र पूँजी खातामा समेत अघिल्लो वर्षको तुलनामा उच्च बचत (रु. १५ अर्ब १५ करोड) रहेकोले यस अवधिमा ऐतिहासिक रूपमा उच्च शोधनान्तर बचत कायम हुन सकेको हो।
२८. समीक्षा अवधिमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग क्रमशः अवमूल्यन हुँदै गएबाट निर्यातमा केही सुधार भएपनि कुल आयातको महत्वपूर्ण अंशको रूपमा रहेको पेट्रोलियम र कच्चा पर्दाथको आयात परिमाण र मूल्य दुवै बढेको कारण व्यापार घाटा भने अपेक्षित रूपमा नियन्त्रण हुन सकेको छैन। आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा मुलुकको व्यापार घाटा रु. ३५२ अर्ब ३६ करोड पुगेको छ। कुल व्यापार घाटामा भारतको अंश ६४.४ प्रतिशत रहेको छ।
२९. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा भारततर्फको निर्यात १६.७ प्रतिशतले र अन्य मुलुकतर्फको निर्यात १५.६ प्रतिशतले वृद्धि हुन गई कुल निर्यात १६.३ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्षको यसै अवधिमा भारततर्फको निर्यात ७.५ प्रतिशतले बढेको भएपनि अन्य मुलुकतर्फको निर्यात बढ्न सकेको थिएन। त्यसैगरी, सोही अवधिमा भारत र अन्य मुलुकतर्फको आयातमा गत आर्थिक वर्षको क्रमशः २२.८ प्रतिशत वृद्धि र १६.८ प्रतिशत ह्रासको तुलनामा क्रमशः १३.६ प्रतिशत र २३.१ प्रतिशतले वृद्धि भई कुल आयात १६.८ प्रतिशतले बढेको छ। निर्यात भन्दा आयातको वृद्धिदर एवम् आधार ठूलो भएको कारण निर्यात-आयात अनुपात गत आर्थिक वर्षको एघार महिनाको १६.१ प्रतिशतबाट सीमान्त रूपमा घटी १६.० प्रतिशतमा भरेको छ।
३०. विगत केही वर्षयता पेट्रोलियम पदार्थ र सुनको आयातमा भएको उल्लेख्य वृद्धिले कुल आयात बढ्दै गएको हो। आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनाको अवधिमा पेट्रोलियम पदार्थको आयात गत आर्थिक वर्षको एघार महिनाको रु. ६९ अर्ब ६७ करोडको तुलनामा २३.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ८६ अर्ब १२ करोड पुगेको छ। कुल आयातमा पेट्रोलियम पदार्थको अंश २०.५ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी सुनको आयात अघिल्लो वर्षको एघार महिनाको रु. ९ अर्ब ८ करोडको तुलनामा रु. २२ अर्ब ८२ करोड पुगेको छ। सुन र पेट्रोलियम पदार्थको

- आयातलाई समावेश नगर्दा अधिल्लो वर्ष ११.३ प्रतिशतले बढेको कुल आयात आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा १०.७ प्रतिशतले मात्र वृद्धि भएको छ ।
३१. विगत केही वर्षयता लगातार घाटामा रहँदै आएको खुद सेवा आय आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा रु. १४ अर्ब २३ करोडले बचत हुन पुगेको छ । सेवा आय अन्तर्गत पर्यटन तथा अन्य आयमा उल्लेख्य वृद्धि हुनुको साथै शिक्षा, राहदानी सुविधा लगायतका क्षेत्रमा विदेशी मुद्रा खर्चमा मितव्ययिता अपनाइएको कारण खुद सेवा आय बचतमा रहेको हो ।
३२. विगत एक दशकदेखि विदेशी मुद्राको मुख्य स्रोतको रूपमा रहेको साथै वाह्य क्षेत्र कारोबारमा महत्वपूर्ण स्थान ओगट्दै आएको विप्रेषण आय आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा अधिल्लो आर्थिक वर्षको सोही अवधिको १०.१ प्रतिशत वृद्धिको तुलनामा ३९.६ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ३२० अर्ब ३८ करोड पुगेको छ । अमेरिकी डलरमा गणना गर्दा विप्रेषण आप्रवाह अधिल्लो वर्षको १३.५ प्रतिशतको वृद्धिको तुलनामा २५.८ प्रतिशतले वृद्धि भई करिब ४ अर्ब डलर पुगेको छ । समीक्षा अवधिमा वैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या उल्लेख्य रूपमा बढेको, रोजगारदाता मुलुकहरूमा कामदारको तलबमान वृद्धि भएको र नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग अवमूल्यन भएको कारणले पनि विप्रेषण आय उच्च दरले बढेको हो । आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा वैदेशिक रोजगार विभागबाट श्रम स्वीकृति लिएर वैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारहरूको संख्या अधिल्लो आर्थिक वर्षको ३ लाख ५५ हजारको तुलनामा ८.३ प्रतिशतले वृद्धि भई ३ लाख ८४ हजार पुगेको छ । विगत केही वर्षदेखि कतार, साउदी अरब, मलेशिया, युनाईटेड अरब ईमिरेट्स र कुवेत नेपाली कामदारहरूको प्रमुख गन्तव्यस्थल रहँदै आएका छन् ।
३३. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा शोधनान्तर बचत उल्लेखनीय रूपमा बढेकोले सोही अनुरूप विदेशी विनिमय संचितिमा पनि वृद्धि भएको छ । २०६९ जेठ मसान्तमा यस्तो संचिति गत आर्थिक वर्षको असार मसान्तको रु. २७२ अर्ब १५ करोडको तुलनामा ५६.९ प्रतिशतले वृद्धि भई रु. ४२७ अर्ब १ करोड पुगेको छ । अमेरिकी डलरमा गणना गर्दा विदेशी विनिमय संचिति २०६८ असार मसान्तको अमेरिकी डलर ३ अर्ब ८४ करोडबाट २५.६ प्रतिशतले वृद्धि भई २०६९ जेठमा ४ अर्ब ८२ करोड डलर पुगेको छ । सो अनुसार २०६९ जेठ महिनासम्मको आयातलाई आधार मान्दा कुल विनिमय संचितिको विद्यमान स्तरबाट करिब ११ महिनाको वस्तु आयात र १० महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने अवस्था रहेको छ । गत वर्षको सोही अवधिमा विदेशी विनिमय संचितिले ८.४ महिनाको वस्तु आयात र ७.३ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न सक्ने अवस्था रहेको थियो ।
३४. २०६८ असार मसान्तदेखि २०६९ असार मसान्तसम्ममा अमेरिकी डलरसँग नेपाली रुपैयाँ १९.९ प्रतिशतले अवमूल्यन भई प्रति अमेरिकी डलर विनिमयदर रु. ८८.६० कायम रहेको छ । भारतीय रुपैयाँसँग नेपाली रुपैयाँको विनिमयदर स्थिर रहेको परिप्रेक्ष्यमा भारतीय मुद्रा अमेरिकी डलरसँग अवमूल्यन भएको कारण नेपाली मुद्रा पनि सोही अनुरूप अवमूल्यन भएको हो ।

वित्तीय बजार

३५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई एक आपसमा गाभ्न र गाभिन प्रोत्साहित गर्ने यस बैंकको नीतिगत व्यवस्था अनुरूप आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा २ वाणिज्य बैंकहरूमा ३ वित्त

कम्पनीहरु गाभिएका छन् भने ७ विकास बैंक र ५ वित्त कम्पनीहरु एक आपसमा गाभिएर ६ विकास बैंक बनेका छन् । यसका अतिरिक्त १ विकास बैंक र ५ वित्त कम्पनीहरुलाई एक आपसमा गाभिएर १ विकास बैंक र २ वित्त कम्पनी बन्न यस बैंकले सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिसकेको छ । यस बाहेक कतिपय बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु यस प्रक्रियामा रहेकाले यस आर्थिक वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु एक आपसमा गाभिने र गाभ्ने क्रमले थप गति लिने अपेक्षा गरिएको छ ।

३६. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा २ वित्तीय संस्थाहरुको स्तरन्नोति भएको छ भने “ख” वर्गका दुई विकास बैंक र “घ” वर्गको १ लघुवित्त विकास बैंक गरी थप ३ नयाँ वित्तीय संस्थाहरु सञ्चालनमा आएका छन् । यस अनुसार, २०६९ असार मसान्तमा “क” वर्गका ३२, “ख” वर्गका ८८, “ग” वर्गका ७० र “घ” वर्गका २३ गरी जम्मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संख्या २१३ कायम भएको छ । २०६८ असार मसान्तमा यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको संख्या २२० रहेको थियो । २०६८ असार मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरुको शाखा संख्या १०९८ तथा विकास बैंक, वित्त कम्पनी र लघुवित्त विकास बैंकहरुको शाखा संख्या क्रमशः ४९५, २८१ र ४२५ रहेकोमा २०६९ जेठ मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरुको शाखा संख्या १३६९ पुगेको छ भने विकास बैंक, वित्त कम्पनी तथा लघुवित्त संस्थाहरुको शाखा संख्या क्रमशः ६८६, ३३१ र ५५० पुगेको छ । यसबाट प्रति बैंक तथा वित्तीय संस्था शाखाबाट औसतमा करिब ९ हजार जनसंख्याले सेवा प्राप्त गरेको देखिन्छ ।
३७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको अतिरिक्त सहकारी ऐन, २०४८ बमोजिम स्थापना भई वित्तीय कारोबार गर्ने बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको संख्यात्मक उपस्थिति र कारोबारको आकार उल्लेख्य रूपमा बढ्दै गएको छ । सहकारी विभागबाट उपलब्ध पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार २०६८ चैत मसान्तसम्ममा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको संख्या ११,३९२ पुगेको छ । यी संस्थाहरुले कुल रु. १०१ अर्ब १० करोड बचत परिचालन गरी रु. ९६ अर्ब २१ करोड कर्जा लगानी गरेका छन् । बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरुको कारोबारको अनुगमनलाई प्रभावकारी तुल्याउन नेपाल राष्ट्र बैंकले सहकारी विभागलाई प्राविधिक सहयोग पुर्याउँदै आएको छ ।
३८. वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका भौगोलिक क्षेत्रहरुमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुलाई शाखा खोल्न प्रोत्साहन गरी वित्तीय समावेशीकरणलाई अभिवृद्धि गर्दै लैजाने उद्देश्य अनुरूप नेपाल सरकारले तोकेका २२ दुर्गम जिल्लाका सदरमुकामहरुमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले शाखा खोलेमा रु. ५० लाखसम्म र सदरमुकाम भन्दा बाहिर शाखा खोलेमा रु. १ करोडसम्म निर्व्याजी सापटी निश्चित अवधिको लागि उपलब्ध गराउने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ । त्यसैगरी, तोकिएका ९ जिल्लामा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाले शाखा खोली वित्तीय सेवाको कार्यक्रम संचालन गरेमा शाखा संचालनका लागि रु. १५ लाखसम्म शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइने व्यवस्था लागू गरिएको छ । यस व्यवस्था अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा ६ वाणिज्य बैंक र पाँच विकास बैंकले गरी जम्मा रु. १५ करोडको सुविधा उपयोग गरेको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा ५ वटा वाणिज्य बैंकलाई ७ शाखा खोले बापत रु. ४ करोड, २ विकास बैंकलाई ३ शाखा खोले बापत रु. २ करोड ५० लाख र एक लघुवित्त विकास बैंकलाई एक शाखा खोले बापत रु. १५ लाख गरी जम्मा रु. ६ करोड ६५ लाख शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइएको छ ।

३९. साना तथा मझौला निक्षेपकर्ताहरूको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा रहेको निक्षेपको सुरक्षा सुनिश्चित गर्दै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूप्रति सर्वसाधारणको विश्वास अभिवृद्धि गराउने उद्देश्यले गत आर्थिक वर्षमा दुई लाख रुपैयाँसम्मको बैंक निक्षेपलाई निक्षेप सुरक्षण गराउने नीतिगत व्यवस्था अनुसार १९३ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू मार्फत २०६९ वैशाख मसान्तसम्ममा ६९ लाख निक्षेपकर्ताहरूको रु. १९४ अर्ब निक्षेप सुरक्षण भएको छ। यसबाट कुल व्यक्तिगत निक्षेप खातामा रहेको रकम मध्ये करीब ३५ प्रतिशत रकमको सुरक्षण भएको छ।
४०. घर-जग्गा र शेयर बजार कारोबारमा आएको शिथिलताका बावजूद पनि कर्जा प्रवाह र असूली प्रक्रियामा गरिएको नीतिगत सुधारका कारण बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको खराब कर्जा अनुपातमा सीमान्त मात्र वृद्धि भएको छ। २०६८ असार मसान्तमा ३.२ प्रतिशत रहेको वाणिज्य बैंकहरूको खराब कर्जा अनुपात २०६८ चैत महिनामा ३.५ प्रतिशत पुगेको छ। वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम लागू गरिएका नेपाल बैंक लिमिटेड र राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेडको खराब कर्जा अनुपात २०६८ चैत महिनामा क्रमशः ५.९ प्रतिशत र १०.६ प्रतिशत रहेको छ। २०६८ असार मसान्तसम्ममा यी बैंकहरूको उक्त अनुपात क्रमशः ५.३ प्रतिशत र १०.९ प्रतिशत रहेको थियो।
४१. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा लगानीको गुणस्तरमा सुधार गर्ने उद्देश्यले रु. १ करोड वा सो भन्दा बढी कर्जा लिई नियतवश ऋण नतिर्ने ऋणीहरू उपरको कारवाहीलाई प्रभावकारी बनाइने नीति अवलम्बन गरिएको छ। साथै, तोकिएको क्षेत्रमा कर्जा एवम् लगानी प्रवाह नगरी अन्यत्र लगानी गर्ने एवम् कर्जा लिनका लागि व्यवसाय दर्ता गर्ने र त्यसका आधारमा कर्जा लिई नियतवस ऋण नतिर्ने ऋणीहरूलाई समेत नेपाल सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरी कानूनको दायरामा ल्याउनको लागि आवश्यक कार्यविधि तयार भई कार्यान्वयनमा आउने चरणमा रहेको छ। यस्तो नीतिगत प्रयासले आगामी दिनमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको खराब कर्जा घटाउन सहयोग पुग्ने भई वित्तीय प्रणालीको स्थायित्वमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।
४२. वित्तीय क्षेत्रभित्र कर्जा प्रत्याभूत (Credit Underwrite) गर्नमा संलग्न जोखिमवाहक (Risk Taker) पदाधिकारीहरूले नै अन्य वित्तीय संस्थाहरूबाट व्यापारिक कर्जा लिई आफै व्यापारिक ऋणीको रूपमा रहँदा उत्पन्न हुन सक्ने प्रणालीगत जोखिमलाई दृष्टिगत गरी इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाको संचालक, प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा व्यवस्थापन तहको पदाधिकारी आफैले कुनै पनि इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाबाट शिक्षा कर्जा, हायर पर्चेज कर्जा, घर कर्जा वा घरायसी प्रयोजनका सामाग्री कर्जा बाहेक अन्य कुनै पनि किसिमको व्यक्तिगत कर्जा लिन नपाउने नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ। यसबाट दीर्घकालमा वित्तीय प्रणालीको सुशासनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ।
४३. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा निक्षेप परिचालनको बढोत्तरीले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तरलता स्थिति सहज भएको कारण अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन ब्याजदरहरू अघिल्लो वर्षको तुलनामा न्यून स्तरमा रहेका छन्। सो अनुसार अघिल्लो वर्ष ७.४ प्रतिशत कायम रहेको ९१-दिने ट्रेजरी बिलको भारित औसत ब्याजदर आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा १.३ प्रतिशतमा भरेको छ। त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूको भारित औसत अन्तर-बैंक ब्याजदर अघिल्लो वर्ष ८.४ प्रतिशत रहेकोमा २०६८/६९ मा १.३ प्रतिशत कायम भएको छ।

४४. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा कुल रु. १४ अर्बको विकास ऋणपत्र बोलकबोल प्रक्रिया मार्फत विक्री गरिएको छ । यसरी विक्री गरिएको विकास ऋणपत्रमध्ये रु. ३.५ अर्बको २-वर्षे, रु. ६.५ अर्बको ३-वर्षे र रु. ४ अर्बको ४-वर्षे अवधिका रहेका छन् । उपरोक्त ऋणपत्रहरूमध्ये २-वर्षे ऋणपत्रको अंकित व्याजदर ८.० प्रतिशत र ३-वर्षे तथा ४-वर्षे ऋणपत्रहरूको अंकित व्याजदर ८.५ प्रतिशत रहेको छ । तर यी ऋणपत्रहरूको बोलकबोलदर भने ४-५ प्रतिशतको हाराहारीमा रहेका छन् ।
४५. शेयरको मूल्यमा आउने उतार-चढावले लगानीकर्ताहरूको मनोबल गिनुको साथै आर्थिक स्थायित्वमा समेत प्रतिकूल असर पर्न सक्ने सम्भावनालाई समेत दृष्टिगत गरी मार्जिन प्रकृतिको कर्जा नवीकरण तथा मार्जिन कल सम्बन्धी कर्जा व्यवस्थामा केही लचिलो नीति अवलम्बन गरिएको छ । सो अनुसार, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले शेयरको धितोमा प्रवाह गर्ने मार्जिन प्रकृतिको कर्जामा सरलीकरण गरी विगत १८० दिनको औसत शेयर मूल्य वा पछिल्लो बजार मूल्य, जुन कम छ सो रकमको आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्था आफैले कर्जामा हुने जोखिम न्यूनीकरण हुने गरी आवश्यक मार्जिन कायम गरेर शेयर धितो कर्जा प्रवाह गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ । यस्तो व्यवस्था अवलम्बन गरिए पश्चात शेयर बजारमा सुधारको संकेत देखिएको छ । सो अनुसार, धितोपत्र बजारको स्थिति मापन गर्ने नेप्से परिसूचक २०६८ असार मसान्तमा ३६२.९ रहेकोमा २०६९ असार मसान्तमा ३८९.७ पुगेको छ ।
४६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले मार्जिन लेण्डिङ (Margin Lending) प्रकृतिको शेयर सुरक्षण राखी कर्जा प्रवाह गर्दा शेयरको सक्कल प्रमाणपत्र धितो राखेर मात्र कर्जा प्रदान गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेकोमा ब्रोकरको जमानत र शेयर खरिद-विक्री रसिदका आधारमा आवश्यक मार्जिन कायम गरी बढीमा एक वर्षको लागि कर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ ।
४७. इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले आफ्नो स्वपूँजी लगानी गरेर नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति लिई लगानी सम्बन्धी विद्यमान नीतिगत व्यवस्था तथा अन्य प्रचलित कानूनी व्यवस्थाको अधिनमा रही सामूहिक लगानी कोष लगायत मर्चेन्ट बैंकिङ्ग सम्बन्धी कार्य गर्न कम्तीमा ५१ प्रतिशत स्वामित्व हुने सहायक कम्पनी स्थापना गरी कारोबार गर्न सक्ने नीतिगत व्यवस्था गरिसकिएको छ ।
४८. २०६९ जेठ अन्त्यमा शेयर मूल्यको बजार पूँजीकरण वार्षिक विन्दुगत आधारमा ३०.० प्रतिशतले बढेर रु. ३४४ अर्ब पुगेको छ, जुन रकम कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २५.२ प्रतिशत हुन आउँछ । बजार पूँजीकरणमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अंश ६९.२ प्रतिशत, उत्पादन तथा प्रशोधन क्षेत्रको ३.४ प्रतिशत, होटलहरूको १.९ प्रतिशत, व्यापारिक संस्थाहरूको ०.३ प्रतिशत, जलविद्युतको ४.९ प्रतिशत र अन्यको २०.३ प्रतिशत रहेको छ ।
४९. घर-जग्गा कारोबारमा दीगो सुधार ल्याउन यस बैंकले अवलम्बन गरेको नीतिगत प्रयासहरूका कारण पछिल्लो अवधिमा यस क्षेत्रको व्यवसायमा केही सुधारको संकेत देखिएको छ । गत आर्थिक वर्षमा व्यक्तिगत आवासीय घर-जग्गाको सीमा रु. ८० लाखबाट बढाएर रु. १ करोड पुऱ्याइएको थियो भने रियल स्टेट क्षेत्रमा २५ प्रतिशत भन्दा बढी कर्जा प्रवाह गरेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाले २०६९ असार मसान्तसम्ममा उक्त कर्जा २५ प्रतिशतको सीमाभित्र ल्याउनु पर्ने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो सीमाभित्र ल्याउने अविध १ वर्ष थप गरी २०७० असार मसान्त कायम गरिएको छ । यसका साथै, रियल स्टेट कर्जा सुविधा उपभोग गरेका ऋणीले

सम्पूर्ण ब्याज भुक्तानी गरेको अवस्थामा नवीकरणयोग्य कर्जाको हकमा २०७० असार मसान्तसम्मको लागि कर्जा नवीकरण गर्न सकिने व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

मौद्रिक स्थिति

५०. बैकिङ्ग क्षेत्रको कारोबारमा विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको कारोबारको हिस्सा उल्लेख्य रूपमा बढ्दै गएको सन्दर्भमा आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को चौथो महिनादेखि मौद्रिक सर्वेक्षणको दायराभित्र नेपाल राष्ट्र बैंक र वाणिज्य बैंकहरूको वासलातको अतिरिक्त विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको वासलात समेत समावेश गरी विस्तृत मौद्रिक सर्वेक्षण तयार पार्न थालिएको छ । यस्तो सर्वेक्षणमा अन्तर-बैंक निक्षेप र सापटीको समायोजन गरिने हुँदा बैकिङ्ग क्षेत्रको खुद निक्षेप र कर्जाको तथ्याङ्क मात्र समावेश हुने कारण वित्तीय क्षेत्रको तरलता मापन बढी यथार्थपरक भएको छ ।
५१. उक्त सर्वेक्षण अनुसार, आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनासम्ममा मौद्रिक तरलताको महत्वपूर्ण परिसूचक विस्तृत मुद्राप्रदाय अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा ८.५ प्रतिशतले मात्र बढेको तुलनामा १७.९ प्रतिशतको उच्च दरले वृद्धि भएको छ । समीक्षा अवधिमा उच्च शोधनान्तर बचत कायम हुन सकेको कारण खुद वैदेशिक सम्पत्ति उल्लेखनीय रूपले बढेकोले मुद्रा प्रदायको विस्तार उच्च हुन गएको हो । आर्थिक वर्षको बाँकी अवधिमा नेपाल सरकारको साधन परिचालनको तुलनामा खर्च बढेको र शोधनान्तर बचत पनि उल्लेख्य रूपमा बढेको अनुमानको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा विस्तृत मुद्राप्रदाय १२.५ प्रतिशतले वृद्धि हुने लक्ष्यको तुलनामा २२.५ प्रतिशतले बढेको अनुमान रहेको छ ।
५२. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा कुल आन्तरिक कर्जा १३.७ प्रतिशतले बढ्ने लक्ष्य रहेकोमा एघार महिनासम्म यस्तो कर्जा ६.० प्रतिशतले मात्र बढेको छ । आर्थिक वर्षको एघार महिनाको अवधिमा नेपाल सरकारको स्रोतको तुलनामा खर्च कम भई प्रारम्भिक अनुमान अनुसार यस बैंकमा रु. ३१ अर्ब ७७ करोड नगद मौज्जात कायम रहेको कारण बैकिङ्ग क्षेत्रको सरकारसँगको दाबीमा ह्रास आएको छ । त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तरलता सहज भएपनि एकातिर कर्जाका ब्याजदरहरू सो अनुरूप नघटेको र अर्कोतिर कर्जा लगानीका परम्परागत क्षेत्रबाट नयाँ क्षेत्रतर्फ प्रवेश गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू पूर्ण आश्वस्त भइनसकेका तथा केही वित्तीय संस्थाहरूले यस अधि नै क्षेत्रगत कर्जा सीमाभन्दा बाहिर गई कर्जा प्रवाह गरेकोमा त्यसलाई वाञ्छित स्तरमा ओराल्नु पर्ने भएकोले समेत निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रभावित भई कुल आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर कम हुन गएको हो । तर आर्थिक वर्षको अन्त्यमा सरकारको खर्च बढ्नुका साथै बैकिङ्ग क्षेत्रबाट निजीक्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जामा समेत सुधार भएको अनुमानका आधारमा आन्तरिक कर्जाको विस्तार आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा करिब १० प्रतिशत पुगेको अनुमान छ ।
५३. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनासम्ममा बैकिङ्ग क्षेत्रको निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा ११.६ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ भने वर्षको अन्त्यसम्ममा यस्तो कर्जा १२.५ प्रतिशतले बढेको अनुमान रहेको छ । अधिल्लो वर्षको पहिलो एघार महिनामा निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा १४.५ प्रतिशतले बढेको थियो । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा-निक्षेप अनुपातमा सुधार आउनुको साथै ब्याजदरहरू घट्दो क्रममा रहेकोले कर्जा विस्तारमा सुधार आएको अनुमान रहेको हो ।

५४. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा सञ्चित मुद्रा (Reserve Money) २०.० प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो मुद्रा २.६ प्रतिशतले बढेको थियो। समीक्षा अवधिमा नेपाल राष्ट्र बैंकको सरकार र वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमाथिको दावी घटे पनि उच्च शोधनान्तर बचतको कारण खुद वैदेशिक सम्पत्ति उल्लेख्य रूपमा बढेकोले सञ्चित मुद्राको विस्तार उच्च रहन गएको हो।
५५. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप परिचालन १८.२ प्रतिशत (रु. १४९ अर्ब ९२ करोड) ले बढेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा निक्षेप परिचालन ८.९ प्रतिशत (रु. ६४ अर्ब ६३ करोड) ले मात्र बढेको थियो। यस अवधिमा विप्रेषण आय र सेवा निर्यात उल्लेख्य रूपमा बढेको, आर्थिक गतिविधिमा केही तीव्रता आएको तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूप्रति सर्वसाधारणको विश्वसनीयता सुदृढ भएकोले पनि निक्षेप परिचालन सकारात्मक रहन गएको हो।
५६. समीक्षा वर्षको एघार महिनामा वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप परिचालन २०.४ प्रतिशतले र विकास बैंकहरूको २४.३ प्रतिशतले बढेको छ भने वित्त कम्पनीहरूको निक्षेप परिचालन अघिल्लो वर्षकै हाराहारीमा रहेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको निक्षेप परिचालनको वृद्धिदर क्रमशः ४.८ प्रतिशत, १४.३ प्रतिशत र ९.९ प्रतिशत रहेको थियो। कतिपय वित्त कम्पनीहरू विकास बैंकसँग गाभिएकोले वित्त कम्पनीहरूको संख्या नै घटेको तथा संस्थागत निक्षेपकर्ताहरूको लगानी नीतिका कारण वित्त कम्पनीहरूको निक्षेप परिचालन वृद्धि हुन नसकेको हो।
५७. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनासम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा लगानी १४.१ प्रतिशत (रु. १२० अर्ब १४ करोड) ले बढेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कर्जा तथा लगानी १४.१ प्रतिशत (रु. १०४ अर्ब ७५ करोड) ले नै बढेको थियो। समीक्षा अवधिमा वाणिज्य बैंक र विकास बैंकहरूको कर्जा तथा लगानी क्रमशः १६.९ प्रतिशत र १७.९ प्रतिशतले बढेको छ भने वित्त कम्पनीहरूको कर्जा तथा लगानी १.७ प्रतिशतले घटेको छ।
५८. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनासम्ममा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जा १०.३ प्रतिशत (रु. ७१ अर्ब ५० करोड) ले मात्र बढेको छ। अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो कर्जा १३.६ प्रतिशत (रु. ८२ अर्ब ३८ करोड) ले बढेको थियो। निजी क्षेत्रतर्फ प्रवाहित कर्जामध्ये वाणिज्य बैंक र विकास बैंकहरूको कर्जा प्रवाह क्रमशः १४.० प्रतिशत र ८.३ प्रतिशतले बढेको छ भने वित्त कम्पनीहरूको कर्जा प्रवाह १०.५ प्रतिशतले घटेको छ। समीक्षा अवधिमा वित्त कम्पनीहरूको संख्या घटेको र उच्च कर्जा-निक्षेप अनुपातमा सुधार ल्याउनु परेको कारण समेतले वित्त कम्पनीहरूको कर्जा तथा लगानी घटेको हो।
५९. बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको अनुत्पादक क्षेत्रको कर्जा तथा लगानी कटौति गरी कृषि, उर्जा लगायत उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा विस्तार गराउने उद्देश्यले यस बैंकले अवलम्बन गरेको नीतिको सकारात्मक परिणाम देखिन थालेको छ। सो अनुसार आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को एघार महिनामा वाणिज्य बैंकहरूको कृषि क्षेत्रतर्फको कर्जा प्रवाह ६०.० प्रतिशतले बढी २०६९ जेठ मसान्तमा रु. २२ अर्ब ७० करोड पुगेको छ। अघिल्लो वर्षको एघार महिनासम्ममा यस्तो कर्जा १५.७ प्रतिशतले घटेको थियो। निर्माणतर्फको कर्जा अघिल्लो

वर्षको एघार महिनामा ५.७ प्रतिशतले वृद्धि भएको तुलनामा समीक्षा अवधिमा १७.४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा औद्योगिक उत्पादन क्षेत्रतर्फको कर्जा २२.८ प्रतिशतले, थोक तथा खुद्रा व्यापारतर्फको कर्जा १३.६ प्रतिशतले र यातायात, सञ्चार तथा सार्वजनिक सेवा क्षेत्रतर्फको कर्जा १८.६ प्रतिशतले बढेको छ।

६०. समीक्षा वर्षमा निक्षेपको बढोत्तरीले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको तरलता अनुपातमा सुधार आएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको समग्र तरलता-निक्षेप अनुपात २०६८ असार मसान्तमा ३०.६ प्रतिशत रहेकोमा २०६९ जेठ मसान्तमा ३२.५ प्रतिशत पुगेको छ।

तरलता व्यवस्थापन

६१. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको तरलता स्थिति सुविधाजनक अवस्थामा रहेको छ। खासगरी वाह्य क्षेत्र कारोबारमा निर्यात, विप्रेषण आय, खूद सेवा आय र पूँजीगत ट्रान्सफर आयमा उल्लेख्य वृद्धि भई वाणिज्य बैंक तथा विकास बैंकहरूको निक्षेप परिचालन निरन्तर वृद्धि भएको तुलनामा कर्जा प्रवाहको विस्तार कम हुनु र आर्थिक वर्षको अन्त्यतिर आएर सरकारी खर्चमा बढोत्तरी हुनुले पनि तरलता सहज भएको हो। यसको साथै समीक्षा अवधिमा आर्थिक वृद्धिमा सुधार आउनुको साथै अनौपचारिक वित्तीय कारोबारलाई वित्तीय प्रणालीमा ल्याउने नीतिगत प्रयासहरूले पनि बैंक निक्षेप बढ्न सहयोग पुऱ्याएको छ। यसबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकको निर्देशन अनुसारको आवश्यक कर्जा-निक्षेप अनुपात कायम गर्न र कर्जाका ब्याजदरहरू घटाई लगानी विस्तार गर्न अनुकूल वातावरण बनेको छ।
६२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा भूक्तानी सम्बन्धी प्रणालीगत जोखिम आउन नदिन स्वनियमनमा रहेका र प्रणालीगत तथा संरचनागत कारणले तरलताको समस्यामा परेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई यस बैंकले खुला बजार कारोबारको संचालन, अन्तिम ऋणदाता सुविधा र स्थायी तरलता सुविधाको माध्यमबाट तरलताको आपूर्ति गर्दै आएको छ। यसका अतिरिक्त सम्पत्ति र दायित्वको संरचनामा तालमेल नमिलेको कारणबाट उत्पन्न हुन सक्ने संरचनागत तरलता र कमजोर वासलात जोखिम सम्बन्धी समस्यालाई सम्बोधन गर्न समष्टिगत विवेकशील नियमन (Macro Prudential Regulation) का उपायहरू पनि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।
६३. नेपाल राष्ट्र बैंकले बैंकिङ्ग क्षेत्रको तरलता व्यवस्थापन गर्ने प्रमुख माध्यमको रूपमा खुला बजार कारोबारलाई प्रयोग गर्दै आइरहेको छ। साप्ताहिक तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचनाको आधारमा तरलताको स्थिति मापन गर्ने र सोही आधारमा खुलाबजार कारोबारबाट तरलता व्यवस्थापनको कार्य हुने गरेको छ। आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा सरकारी ऋणपत्रको खुला बजार कारोबारबाट रु. ७ अर्ब ६६ करोडको खुद तरलता प्रशोचन भएको छ। यसमध्ये ट्रेजरी बिल्सको बिक्री बोलकबोलमार्फत् रु. ८ अर्ब ४० करोडको तरलता प्रशोचन भएको छ भने रिपो बोलकबोलमार्फत् रु. ७४ करोड ३७ लाखको तरलता प्रवाह भएको छ।
६४. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको तरलता व्यवस्थापनलाई सहज बनाउने उद्देश्यले नेपाल सरकारको ऋणपत्रको धितोमा उपलब्ध गराइने गरेको स्थायी तरलता सुविधा आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा जम्मा रु. ५ अर्ब ५७ करोड उपयोग भएको छ। समीक्षा वर्षमा विकास बैंक तथा वित्त कम्पनीहरूले यस सुविधा अर्न्तगत क्रमशः रु. ५ करोड ७६ लाख र रु. २ अर्ब ७ करोडको सुविधा उपयोग गरेका छन्।

६५. वाणिज्य बैंकहरूले मूलतः अन्तर-बैंक कारोबारमार्फत् अल्पकालीन तरलता व्यवस्थापन गर्दै आएका छन् । आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा वाणिज्य बैंकहरूले कुल रु. २१२ अर्ब ७७ करोडको अन्तर-बैंक कारोबार गरेका छन् । अन्तर-बैंक कारोबारमार्फत् तरलता व्यवस्थापनलाई थप सहजीकरण गर्न “क”, “ख” र “ग” वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरूले आफूलाई मान्य हुने असल कर्जा वा कुनै पनि प्रकृतिको सम्पत्तिको धितो सुरक्षण लिई निर्दिष्ट शर्तहरू अन्तर्गत रही एकआपसमा कर्जा/सापटी कारोबार गर्न सकिने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । यस्तो कर्जा/सापटी तरलता व्यवस्थापन गर्न तथा निक्षेपकर्तालाई भुक्तानी दिन मात्र उपयोग गर्न सकिने व्यवस्था छ । यस व्यवस्थाबाट प्रणालीगत तरलता व्यवस्थापन र अन्तर-बैंक कारोबारमा निहित जोखिम कम गर्न सहयोग पुगेको छ ।
६६. यस बैंकले आवश्यकता अनुसार विदेशी विनिमयको खरिद तथा बिक्री गरी विनिमयदरमा स्थिरता प्रदान गर्नुको साथै तरलता व्यवस्थापनलाई सहज बनाउने कार्य नियमित रूपमा गर्दै आएको छ । सो अनुसार आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर ३ अर्ब १९ करोड खुद खरिद गरी रु. २५८ अर्ब २८ करोड बराबरको तरलता प्रवाह गरेको छ । अघिल्लो वर्ष वाणिज्य बैंकहरूबाट अमेरिकी डलर २ अर्ब ४१ करोड खुद खरिद गरी रु. १७४ अर्ब ३० करोड बराबरको तरलता प्रवाह भएको थियो । त्यसैगरी, समीक्षा वर्षमा अमेरिकी डलर २ अर्ब ६६ करोड बिक्रीबाट भा.रु. १३३ अर्ब ७२ करोड खरिद गरी बजारमा आपूर्ति गरिएको छ ।
६७. आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा असल कर्जाको धितोमा उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह बढाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई रु. ८६ करोड ८६ लाखको सामान्य पुनरकर्जा सुविधा प्रदान गरिएकोमा रु. ३३ करोड १९ लाख लगानीमा रहिरहेको छ । यस अवधिमा २ वाणिज्य बैंक र १ वित्त कम्पनीले उक्त सुविधा उपयोग गरेका छन् । यस्तो सुविधाबाट उत्पादनमूलक क्षेत्रतर्फ कर्जा प्रवाह बढाउन सहयोग पुगेको छ । त्यसैगरी, जलविद्युत परियोजनाको लागि पुनरकर्जा सुविधा अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा कुल रु. १ अर्ब २७ करोड ७१ लाख उपलब्ध गराइएकोमा रु. ४० करोड ६१ लाख लगानीमा रहिरहेको छ ।
६८. इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रवाह गरेको कर्जा निक्षेप तथा कर्जा सुरक्षण निगमबाट सुरक्षण गराएको वा अन्य संस्थाबाट बीमा गराएको अवस्थामा त्यस्तो सुरक्षण गरेको कर्जाको लागि गर्नुपर्ने कर्जा नोक्सानी व्यवस्था (Loan Loss Provision) मा ७५ प्रतिशत छुट दिई बाँकी २५ प्रतिशत मात्र व्यवस्था गरे पुग्ने व्यवस्था मिलाइएको छ ।
६९. कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्थाले २५ मेगावाटसम्मको जलविद्युत आयोजनाको लागि पुनरकर्जा उपयोग गरेको भएमा सो अवधिसम्म उपयोग गरेको रकम कर्जा-निक्षेप अनुपात प्रयोजनको लागि स्रोतमा गणना गर्न पाउने व्यवस्था गरिएको छ । त्यस्तै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विदेशी मुद्रामा पाँच वर्ष वा सो भन्दा बढी अवधिको दीर्घकालीन ऋण लिई कर्जा प्रवाह गरेको भएमा त्यस्तो दीर्घकालीन ऋण रकमलाई कर्जा-निक्षेप अनुपात प्रयोजनको लागि स्रोत परिचालनमा गणना गर्न सकिने समेत व्यवस्था गरिएको छ ।
७०. मुलुकले प्राथमिकता प्रदान गरेको जलविद्युत लगायतका पूर्वाधार क्षेत्रको विकासको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको विदेशी मुद्राको उपयोग हुन नसकी विदेशस्थित विभिन्न उपकरणमा न्यून ब्याजदरमा लगानी भइरहेको अवस्थालाई ध्यानमा राख्दै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले जलविद्युतसँग सम्बन्धित परियोजनामा विदेशी मुद्रामा कर्जा उपलब्ध गराउन र

यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त गरी विदेशी मुद्रामा जारी भएका विभिन्न उपकरणहरूमा समेत लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीति तथा वित्तीय क्षेत्र कार्यक्रम

७१. आर्थिक वर्ष २०६९/७० को मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय अर्थतन्त्र र वित्तीय क्षेत्रको वर्तमान अवस्था, अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य तथा समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व एवम् आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य हासिल गर्न नेपाल सरकारले अवलम्बन गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई ध्यानमा राखिएको छ । केन्द्रीय बैंकले मौद्रिक तथा वित्तीय स्थायित्व कायम गर्न र वित्तीय पहुँच बढाउन चाल्नु पर्ने कदमहरूलाई समेत केन्द्रविन्दुमा राखेर मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा, लक्ष्य, मौद्रिक उपकरण र कार्यक्रम निर्धारण गरिएको छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

७२. गत आर्थिक वर्षमा मुद्रास्फीतिदरमा केही सुधार देखिएतापनि सो वर्षको उच्च मौद्रिक विस्तारको प्रभाव, अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा खाद्य र पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा बढ्दो अस्थिरता र अमेरिकी डलरसँग नेपाली मुद्रामा भएको अवमूल्यनले आगामी दिनमा मुद्रास्फीतिमा थप चाप पर्ने अवस्था रहेको परिप्रेक्ष्यमा कसिलो मौद्रिक नीति अवलम्बन गर्नु आवश्यक देखिन्छ । अर्कोतर्फ, शोधनान्तर बचत ऐतिहासिक रूपमा उच्च कायम भई विदेशी मुद्रा संचिति सुविधाजनक स्तरमा रहनुको साथै नेपाली मुद्राको यथार्थ विनिमयदरमा पनि सुधार भएकोले आर्थिक गतिविधिलाई तीव्रता दिई उच्च आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न कर्जा प्रवाहलाई विस्तार गर्नुपर्ने भएकोले त्यसका लागि मौद्रिक नीति खुकुलो गर्नु पनि त्यतिकै आवश्यक छ । यस्तो अवस्थामा लचिलो मौद्रिक नीतिले मूल्यमा चाप पार्ने र कसिलो नीतिले आर्थिक गतिविधिलाई संकुचनतर्फ लैजाने स्थिति बारेमा सचेत रही मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा सजग र सन्तुलित बनाइएको छ ।

७३. मौद्रिक स्थायित्व कायम हुन वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व अपरिहार्य हुने भएकोले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको वासलातमा गुणात्मक सुधार गर्नुको साथै सुशासन समेत अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले स्थलगत र गैर-स्थलगत निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण, पूर्व सचेतता प्रणाली, शीघ्र सुधारात्मक कारवाही, जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण, दबाव परीक्षण (Stress Test), आकस्मिकता योजना (Contingency Plan) लगायत समष्टिगत विवेकशील नियमन (Macro Prudential Regulation) लाई आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नेतर्फ पनि मौद्रिक नीति केन्द्रित रहेको छ । त्यसैगरी, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई एक आपसमा गाभन-गाभिन उत्प्रेरित गर्नुको साथै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संस्थागत सुशासनको कमजोरीबाट उत्पन्न तरलता र भुक्तानी सम्बन्धी समस्यालाई समयमै सम्बोधन गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूप्रति जनविश्वास अभिवृद्धि गर्नेतर्फ पनि मौद्रिक नीति क्रियाशील रहेको छ ।

७४. नेपालमा बहुसंख्यक जनता अभै पनि औपचारिक वित्तीय सेवाको पहुँच बाहिर रहेको सन्दर्भमा सर्वसाधारणमा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्नु पनि मौद्रिक तथा वित्तीय नीतिको चासोको विषय रहँदै आएको छ । चालू आर्थिक वर्षमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति नभएका वा न्यून भएका क्षेत्र र जिल्लाहरूमा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूको स्थापना गर्नका साथै त्यस्ता क्षेत्रमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका शाखा विस्तार र शाखा रहित बैंकिङ्ग सेवा प्रवर्द्धन गर्न प्रोत्साहित गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ । साथै, वित्तीय

साक्षरता अभिवृद्धि गर्न र विपन्न वर्गमा कर्जाप्रवाह बढाउन पनि मौद्रिक नीति प्रयत्नशील रहेको छ ।

७५. पछिल्लो समयमा यथार्थ विनिमयदरमा सुधार हुँदै आएकोले नेपाली उत्पादनको अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढ्दै गएको छ । यस्तो अवस्थामा निर्यातजन्य उद्योगहरूलाई स्वदेशी र विदेशी मुद्रामा समेत कर्जा सर्वसुलभ हुने वातावरण सृजना गरी निर्यात प्रोत्साहन मार्फत् बढ्दो व्यापारघाटा कम गरी दीगो रूपमा वाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्ने दिशातर्फ मौद्रिक नीतिलाई उन्मुख गरिएको छ । त्यसैगरी, विदेशी मुद्रा संचिति सुविधाजनक स्थितिमा रहेको विद्यमान अवस्थामा वैदेशिक व्यापारलाई सहजीकरण गर्न सट्टी सुविधा लगायत विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थाहरूमा सहजीकरण गरिनुको साथै नेपाली नागरिकको विदेशी मुद्राको बचतलाई प्रोत्साहित गर्न यसको उपयोगमा समेत थप लचकता अपनाइएको छ ।
७६. विगत केही समयदेखि अल्पकालीन ब्याजदरहरूमा उच्च उतार-चढाव आएको, पछिल्लो समयमा यस्ता ब्याजदरहरू न्यून रहेको, अल्पकालीन ब्याजदरसँग निक्षेप र कर्जाका ब्याजदरहरूको अन्तर-सम्बन्ध कमजोर रहेको, बचतमा प्राप्त हुने यथार्थ ब्याजदर ऋणात्मक हुन थालेको एवम् कर्जा र निक्षेपको ब्याजदर-अन्तर उच्च रहेको जस्ता कारणहरूले बचत तथा लगानी प्रभावित हुनुको साथै मौद्रिक नीतिको समग्र प्रसारण संयन्त्र कमजोर भएको छ । यस सन्दर्भमा ब्याजदरमा स्थायित्व र पारदर्शिता कायम गरी मौद्रिक नीतिको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न छोटो अवधिका ब्याजदरहरू निश्चित दायरामा रहनु आवश्यक देखिएको छ भने अर्कोतिर कर्जाको ब्याजदर पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निश्चित मापदण्डका आधारमा तोकिएको आवश्यक छ । यसै तथ्यलाई ध्यानमा राखी कर्जामा आधारभूत दर (Base Rate) कायम गर्ने र अल्पकालीन मुद्रा बजारका दरहरूलाई निश्चित परिधि (Band) मा राख्न ब्याजदर कोरिडोर नीति (Interest Rate Corridor Policy) क्रमशः लागू गर्नेतर्फ प्रकृया अधि बढाइने छ ।
७७. उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा बढाउनुको साथै त्यसको समुचित उपयोग हुन सकेमा मात्र उत्पादन अभिवृद्धि मार्फत् मौद्रिक लक्ष्य हासिल गर्नमा पनि सहयोग पुग्न सक्दछ । बैंकिङ्ग क्षेत्रमा तरलता सहज रहेको विद्यमान अनुकूल अवस्थामा मौद्रिक नीतिले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा विस्तार गराउन सामान्य मौद्रिक उपकरणहरूको अतिरिक्त पुनरकर्जा व्यवस्था र क्षेत्रगत कर्जामुखी उपकरणहरूलाई समेत जोड दिएको छ ।

आर्थिक तथा मौद्रिक लक्ष्य

७८. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा ५.५ प्रतिशतसम्मको आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्ने, वित्तीय स्थायित्व प्रवर्धन गर्दै मुद्रास्फीतिलाई ७.५ प्रतिशतमा सीमित गर्ने र कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने गरी विदेशी मुद्रा संचिति कायम गर्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य रहेको छ ।^२ उपरोक्त मूलभूत लक्ष्यहरू हासिल गर्नुको साथै आवश्यक कर्जा प्रवाह सुनिश्चित गर्नेतर्फ पनि सचेत रही विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १५.० प्रतिशत कायम गरिने छ । भारतीय रुपैयाँसँग नेपाली रुपैयाँको विनिमयदर स्थिर रहेको सन्दर्भमा उपरोक्त मौद्रिक लक्ष्य हासिल गर्न विनिमयदरलाई मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्य

^२ चालू आर्थिक वर्षको वस्तु तथा सेवा आयातको अनुमानको आधारमा ।

(Intermediate Target) को रूपमा लिइएको छ। यस बैंकले तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण विधिको आधारमा तयार पार्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अधिक तरलताको स्थिति र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जालाई मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयन लक्ष्यको रूपमा अङ्कित गरिएको छ। साथै, नविनतम मौद्रिक सिद्धान्त र विभिन्न मुलुकहरूको प्रयोगलाई समेत मध्यनजर गरी आगामी दिनमा मौद्रिक नीतिको अन्तरिम लक्ष्य र कार्यान्वयन लक्ष्यमा पुनरावलोकन गरिने छ।

७९. नेपालको मूल्य वृद्धिलाई भारतीय मूल्य र अन्य गैर-मौद्रिक कारकहरूले पनि प्रभावित पार्ने कारण मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनबाट मात्र मुद्रास्फीतिको लक्ष्य हासिल गर्न कठिन छ। यसको लागि मौद्रिक नियन्त्रणको साथै आपूर्ति पक्ष पनि सहज हुनु आवश्यक छ। चालू आर्थिक वर्षमा कृषि क्षेत्रको उत्पादनको वृद्धिदर केही कम हुने अनुमान रहेतापनि सरकारको पूँजीगत खर्चमा वृद्धि हुने तथा श्रम सम्बन्ध एवम् विद्युत आपूर्तिमा सुधार भई औद्योगिक तथा सेवा क्षेत्रको उत्पादनमा वृद्धि हुने कारण मूल्यमा सकारात्मक असर पर्ने अनुमान गरिएको छ। त्यसैगरी, नेपाली रुपैयाँको विनिमयदर र पेट्रोलियम पदार्थको मूल्यमा समेत स्थायित्व कायम हुने अनुमानको आधारमा मुद्रास्फीतिलाई लक्षित सीमामा राख्न सकिने अपेक्षा रहेको छ।
८०. उपभोक्ता मूल्य सूचीलाई बढी यथार्थपरक बनाउनको लागि प्रयोग गरिने भार अद्यावधिक गर्न पाँचौँ पारिवारिक बजेट सर्वेक्षण अन्तर्गत स्थलगत सर्वेक्षण कार्य सम्पन्न गरिने छ।
८१. वाट्य क्षेत्र कारोबारतर्फ विद्यमान विदेशी विनिमय आर्जनका स्रोत तथा खर्चको प्रवृत्ति सम्बन्धी पूर्वानुमानको आधारमा खासगरी निर्यातको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमतामा ह्रास नहुने, व्यापार घाटाको विस्तार सामान्य रहने र विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर विगत केही वर्षको औसत सरह कायम रहने अनुमान गरिएको छ।
८२. आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा कुल आन्तरिक कर्जा १६.० प्रतिशतले वृद्धि हुने प्रक्षेपण गरिएको छ। बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा अघिल्लो वर्ष १२.५ प्रतिशतले बढेको अनुमानको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा १६.० प्रतिशतले बढ्ने प्रक्षेपण रहेको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जा प्रवाहलाई उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ उत्प्रेरित गरिदा उक्त स्तरको कर्जा विस्तारले ५.५ प्रतिशतसम्मको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सघाउ पुग्ने अनुमान रहेको छ। सरकारी कुल खर्च र आन्तरिक ऋण परिचालनलाई दृष्टिगत गर्दा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बैकिङ्ग क्षेत्रबाट सरकारतर्फ प्रवाह हुने कर्जाको वृद्धिदर १५.८ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण गरिएको छ।
८३. लक्षित आर्थिक वृद्धिदर र शोधनान्तर बचतबाट निक्षेप परिचालनमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव समेतको आधारमा आर्थिक वर्ष २०६९/७० मा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल निक्षेप परिचालन १५.१ प्रतिशतले वृद्धि भई करिब रु. ११६० अर्ब पुग्ने प्रक्षेपण गरिएको छ।

मौद्रिक नीतिको संचालन उपकरण

८४. अघिल्लो आर्थिक वर्षमा उच्च मौद्रिक विस्तार भएकोले सो को प्रभाव चालू आर्थिक वर्षमा समेत पर्ने सम्भावनालाई दृष्टिगत गरी विस्तृत मुद्रा प्रदायको विस्तारलाई लक्षित सीमाभित्र कायम राख्न उपयुक्त मौद्रिक उपकरणहरू र नियमनकारी उपायहरूको प्रभावकारी उपयोग गरिने छ।

८५. मौद्रिक नीतिको लक्ष्य प्राप्तिको अवस्था, तरलताको स्थिति र तरलता प्रक्षेपणको आधारमा खुला बजार कारोबारलाई मौद्रिक नीति कार्यान्वयनको प्रमुख उपकरणको रूपमा उपयोग गरिने छ। छोटो अवधिको तरलता व्यवस्थापनमा रिपो बोलकबोल र रिभर्स रिपो बोलकबोल तथा मध्यमकालीन तरलता व्यवस्थापनमा सोभै विक्री र खरिद बोलकबोल जस्ता खुला बजार उपकरणहरूको उपयोगलाई निरन्तरता दिइने छ।
८६. नेपाल राष्ट्र बैंकको बैंकदर (Bank Rate) ले मुद्रा बजारको प्रभावकारी उपकरणको रूपमा काम गर्न सकोस् भन्ने अभिप्रायले बैंकदरको प्रयोजन समेत खुलाई यसलाई पुनरपरिभाषित गरिएको छ। जस अनुसार अन्तिम ऋणदाता सुविधा तथा सुरक्षणपत्रहरूको डिस्काउण्ट गर्ने जस्ता प्रयोजनको लागि बैंकदर (Bank Rate) लागू गर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ। यो दर हाललाई ८ प्रतिशत कायम गरिएको छ। बैंकले उपलब्ध गराउने स्थायी तरलता सुविधा पनि बैंकदरमै उपलब्ध गराउने नयाँ व्यवस्था गरिएको छ। यस अघि कायम ९१-दिने ट्रेजरी बिलको भारित औसत ब्याजदर वा प्रचलित बैंकदर, जुन अधिकतम छ, त्यसमा ३ प्रतिशत बिन्दु थप गरी स्थायी तरलता सुविधाको ब्याजदर कायम गर्ने व्यवस्था हटाइएको छ। बैंकदरलाई मौद्रिक कार्यान्वयनमा प्रभावकारी उपकरणको रूपमा उपयोग गर्न आर्थिक एवम् वित्तीय परिसूचकहरूको अवस्था अनुसार यस्तोदरमा समय-समयमा परिवर्तन गरिने छ।
८७. उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह बढाउने उद्देश्यले बढीमा ६ महिना अवधिको लागि असल कर्जाको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उपलब्ध गराइने पुनरकर्जाको लागि हाल कृषि र जलविद्युतको लागि पुनरकर्जादर ६.५ प्रतिशत र तोकिएका अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको लागि पुनरकर्जादर ७.० प्रतिशत रहेकोमा विद्यमान दरलाई घटाई ६.० प्रतिशतको एकल पुनरकर्जादर कायम गरिने छ। यस्तो पुनरकर्जाको हकमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले ग्राहकबाट ९.० प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज असुल गर्न नपाउने व्यवस्था गरिने छ।
८८. दुग्ध तथा मासुजन्य व्यवसायको प्रवर्द्धन मार्फत् भूमि भएका र नभएका दुवैथरी किसानहरूको लागि रोजगारी र आय-आर्जनको अवसर सृजना गर्न पशुपंक्षी तथा मत्स्य पालन व्यवसायका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाह हुने कर्जाका लागि ६.० प्रतिशत ब्याजदरमा पुनरकर्जा प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिने छ। यस्तो पुनरकर्जा अन्तर्गत प्रदान गरिने कर्जामा पनि ग्राहकबाट ९.० प्रतिशत भन्दा बढी ब्याज असुल गर्न नपाइने व्यवस्था गरिने छ।
८९. रूग्ण उद्योग, घरेलु तथा साना उद्योग, निर्यातमूलक व्यवसाय र वैदेशिक रोजगारीको लागि तोकिएका वर्गमा प्रवाह गरिने विशेष पुनरकर्जादरहरूलाई ९.५ प्रतिशतमा यथावत कायम गरिएको छ। यस्तो सुविधाको उपयोग अभिवृद्धि गराउने उद्देश्यले प्रक्रियागत सरलीकरण गर्नुको साथै महिला तथा तोकिएको वर्ग वा समुदायद्वारा संचालित साना व्यवसायमा समेत विशेष पुनरकर्जाको सुविधा उपयोग गर्न पाउने व्यवस्था गरी यसको दायरा समेत फराकिलो बनाइने छ। यो सुविधा उपयोग गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले सम्बन्धित ग्राहकबाट ४.५ प्रतिशतभन्दा बढी ब्याज लिन नपाउने व्यवस्था यथावत कायम गरिएको छ।
९०. वाणिज्य बैंकहरूलाई विदेशी मुद्रामा उपलब्ध गराइने निर्यात पुनरकर्जाको ब्याजदर प्रचलित लाइवोर दर (Libor Rate) मा ०.२५ प्रतिशत बिन्दु थप गरी निर्धारण गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिँदै यस्तो पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्थालाई सरलीकरण गरिने छ।
९१. गत वर्षको मौद्रिक नीतिमा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले आगामी ३ वर्षसम्म विपन्न वर्ग कर्जा क्रमशः बढाउँदै जानु पर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिए अनुरूप चालू

- आर्थिक वर्षको अन्त्यसम्ममा वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूले यस्तो अनुपात क्रमशः ४.० प्रतिशत, ३.५ प्रतिशत र ३.० प्रतिशत पुऱ्याउनु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
९२. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले राख्नुपर्ने अनिवार्य नगद मौज्जात हाल ५.० प्रतिशत रहेकोमा पछिल्लो समयमा तरलता स्थितिमा आएको सुधारसँगै मुद्रा प्रदायमा तीव्र विस्तार हुन थालेको कारण सो अनिवार्य नगद मौज्जातलाई “क” वर्गको लागि ६.० प्रतिशत, “ख” वर्गको लागि ५.५ प्रतिशत र “ग” वर्गको लागि ५.० प्रतिशत कायम गरिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अनिवार्य नगद मौज्जात कायम हुन नसक्दा लगाईने हर्जानादरको व्यवस्थामा परिवर्तन गरी पहिलो पटक बैंकदर, दोस्रो पटक बैंकदरको डेढी र तेस्रो वा सो भन्दा बढी पटकको लागि बैंकदरको दोब्बर मात्र लागू हुने व्यवस्था गरिएको छ । यस सम्बन्धी अन्य नीतिगत व्यवस्था यथावत कायम रहेका छन् ।
९३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सम्पत्ति संरचनामा निक्षेपको वृद्धिसँगै तरल सम्पत्ति स्वतः समायोजन गराउने उद्देश्यले कायम गरिएको वैधानिक तरलता अनुपात सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
९४. बैकिङ्ग क्षेत्रको तरलता मापन बढी यथार्थपरक बनाउन यस बैंकको साप्ताहिक वासलातको आधारमा तयार पारिने तरलता अनुगमन तथा प्रक्षेपण संरचना (Liquidity Monitoring and Forecasting Framework) मा वाणिज्य बैंकहरूको अतिरिक्त विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूको निक्षेपलाई समेत समावेश गरी तरलताको अनुगमन तथा प्रक्षेपण गरिने छ । साथै, हाल वाणिज्य बैंकहरूको निक्षेप, कर्जा, नगद मौज्जात र अन्तर-बैंक ब्याजदर सम्बन्धी विवरण दैनिक रूपमा संकलन गरी तरलता स्थितिको अनुगमन गर्ने गरिएकोमा विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूबाट समेत यस्तो विवरण संकलन गरी तरलता तथा कर्जा स्थितिको अनुगमन गरिने छ ।
९५. विगतमा तरलता संकूचन भएको अवस्थामा रिपो र रिभर्स रिपो बोलकबोलको अवधिलाई बढाई अधिकतम ४५ दिन पुऱ्याइएकोमा मुद्रा बजारमा तरलता सहज रहेकोले यी उपकरणहरूको अवधिलाई पुनः २८ दिन नै कायम गरिएको छ । ट्रेजरी बिल्सका अतिरिक्त विकास ऋणपत्रहरूको धितोमा समेत रिपो गर्न सकिने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ ।
९६. वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरूबीचको अन्तर-बैंक कारोबार (Interbank Transaction) को अवधि बढीमा ७ दिन मात्र कायम हुने व्यवस्था गरिएको छ ।
९७. ट्रेजरी बिल्स र विकास ऋणपत्रहरूको बोलकबोल विद्युतीय बोलकबोल पद्धति (Online Bidding System) मार्फत गर्ने व्यवस्थाको शुरुवात गरिने छ । साथै, सरकारी ऋणपत्रहरूको दोस्रो बजार कारोबारलाई सक्रिय बनाउने सम्बन्धमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार, नियमन तथा सुपरिवेक्षण

९८. आर्थिक वर्ष २०५८/५९ देखि विश्व बैंक, बेलायत सरकारको अन्तर्राष्ट्रिय विकास नियोग र नेपाल सरकारको अनुदान सहयोगमा संचालन हुँदै आइरहेको वित्तीय क्षेत्र सुधारका कार्यक्रमहरूको अवधि समाप्त भएको परिप्रेक्ष्यमा त्यसबाट हासिल भएका उपलब्धीहरूलाई सुदृढ गर्दै वित्तीय क्षेत्रको थप सुधारका कार्यक्रमहरूलाई अधि बढाउने छ । यसै क्रममा (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजी सुदृढ गर्ने, (ख) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सेवा विस्तार गरी सर्वसाधारणको वित्तीय सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने, (ग) जोखिममा आधारित

सुपरिवेक्षण पद्धति लागू गर्ने, (घ) सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय कारोबारहरूको नियमन तथा सुपरिवेक्षणको लागि प्रभावकारी व्यवस्था गर्ने, (ङ) वित्तीय क्षेत्र स्थायित्वको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूका अतिरिक्त वित्तीय क्षेत्रका अन्य नियामक निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने, (च) बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संस्थागत सुशासन अभिवृद्धि गर्ने, (छ) बैंक र उद्यमी/व्यवसायीबीच भिन्नता कायम गर्ने, (ज) वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बन्धित ऐन नियमहरू र इजाजत प्रणालीलाई समय सापेक्ष बनाउने तथा वित्तीय कारोबारलाई पारदर्शी तुल्याउन Financial Intelligence सुदृढ गर्ने र (झ) वित्तीय अनुशासन बलियो पार्ने लगायतका कार्य अघि बढाइने छ ।

९९. अर्थतन्त्रमा हाल पर्याप्त तरलता रहेको सन्दर्भमा यसलाई उत्पादनशीलरूपमा उपयोग हुने अवस्था सृजना गर्न (क) कर्जा निक्षेप अनुपात लगायत समष्टिगत विवेकशील नियमन (Macro Prudential Regulations) का उपायहरूमा आवश्यक समायोजन गर्ने, (ख) अल्पकालीन तरलतालाई दीर्घकालीन उपकरणहरू मार्फत प्रशोचन गरी राष्ट्रिय प्राथमिकता क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्न नेपाल सरकार, अन्तर्राष्ट्रिय निकाय र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग आवश्यक समन्वय गरी स्वदेशी मुद्रामा दीर्घकालीन बण्ड निष्काशनको लागि सहजीकरण गर्नुका साथै बण्डको दोस्रो बजार विकासको लागि पहल गर्ने र (ग) कर्जा लगानीको व्याजदरलाई उपयुक्त स्तरमा राख्न आधार-व्याजदर (Base Rate) अवधारणाको कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
१००. पूँजीकोष ऋणात्मक रहेका दुई ठूला वाणिज्य बैंकहरूमध्ये पूर्ण सरकारी स्वामित्वमा रहेको राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड र सरकारको आंशिक स्वामित्वमा रहेको नेपाल बैंक लिमिटेडको पूँजीकरण गर्ने कार्यलाई अघि बढाइने छ । यसबाट यी ठूला बैंकहरूको पूँजीकोषमा सुधार भई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता बढ्नुका साथै समग्र वित्तीय स्थायित्व कायम गर्ने कार्यमा समेत योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।
१०१. नयाँ वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीहरू खोल्न इजाजतपत्र दिने कार्यको स्थगनलाई यथावत कायम राखिएको छ । तर कृषि, उर्जा, भौतिक पूर्वाधार जस्ता राष्ट्रिय प्राथमिकताका क्षेत्रमा सहयोग पुऱ्याउने विशेष प्रकृतिका वित्तीय संस्थाको हकमा भने यो व्यवस्था लागू हुने छैन ।
१०२. वित्तीय पहुँच एवं वित्तीय समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्न “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूलाई इजाजतपत्र प्रदान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइने छ । हालसम्म वित्तीय पहुँच न्यून रहेका क्षेत्रहरूमा “घ” वर्गको वित्तीय संस्था खोल्न विशेष प्राथमिकता दिइने छ । साथै, सबै प्रकारका वित्तीय संस्थाहरूको ग्रामीण क्षेत्रमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न सञ्चालन खर्च कम हुने मोबाइल बैंकिङ तथा शाखारहित बैंकिङ लगायतका आधुनिक प्रविधिकाले बैंकिङ सेवालाई प्रोत्साहित गरिने छ ।
१०३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या र कारोबार दुवै काठमाडौँ उपत्यकामा अधिक केन्द्रित रहेको छ । यस बैंकबाट हालै गरिएको एक अध्ययन अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल निक्षेपको करीब ६० प्रतिशत र कुल कर्जा प्रवाहको करीब ४४ प्रतिशत अंश काठमाडौँ उपत्यकामा केन्द्रित रहेको छ । तसर्थ, वाणिज्य बैंक र राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरू न्यून रहेका तोकिएका जिल्लाहरूमा कम्तिमा एक शाखा र अन्यत्र एक शाखा गरी दुईवटा शाखा खोली संचालनमा ल्याए पश्चात् मात्र काठमाडौँ उपत्यकाभित्र एक शाखा खोल्न पाउने

- नीतिगत व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइएको छ । साथै, स्वदेशी बैंकलाई विदेशमा शाखा खोल्न र विदेशी बैंकहरूलाई देशभित्र शाखा खोल्न दिने सम्बन्धमा विद्यमान नीति निर्देशनहरूमा समेत आवश्यक पुनरावलोकन गरिने छ ।
१०४. वाणिज्य बैंक र राष्ट्रियस्तरका विकास बैंकहरूले तोकिएका जिल्लाहरूमा शाखा कार्यालय खोलेमा शून्य ब्याजदरमा तोकिएको समयवधिको लागि निश्चित रकम सापटी उपलब्ध गराइने व्यवस्था रहेकोमा हाल तोकिएका कतिपय जिल्लाहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति उल्लेख्य रूपमा बढेको हुँदा यसमा पुनरावलोकन गरी बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति कम रहेका जिल्ला तोकिएका जिल्लाहरूमा मात्र यस्तो सापटी सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१०५. इजाजतपत्रप्राप्त “क”, “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विपन्न वर्गमा कर्जा प्रवाह गर्नको लागि न्यूनतम ५१ प्रतिशत तथा अधिकतम ७० प्रतिशतसम्म संस्थापक शेयर स्वामित्व भएको “घ” वर्गको लघुवित्त सहायक कम्पनी खोल्न सक्ने व्यवस्था रहेकोमा वित्तीय सेवा नपुगेका तोकिएका भौगोलिक क्षेत्रमा मात्र यस्तो सहायक कम्पनी खोल्न पाउने व्यवस्था गरिने छ ।
१०६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको पूँजीको आधार बढाई वित्तीय क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्य अनुरूप बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू एक आपसमा गाभ्ने र गाभिने कार्यलाई उत्प्रेरित गरिने छ । खासगरी वित्तीय स्थायित्व र सुशासनको लागि समान प्रकारका प्रवर्धक रहेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू गाभ्ने र गाभिने कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाइने छ । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सम्पत्ति दायित्व खरिद (Acquisition) सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था गर्न आवश्यक कार्य अघि बढाइने छ ।
१०७. विपन्न वर्गमा वित्तीय सेवाको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले स्थापना गरिएका पाँचवटा ग्रामीण विकास बैंकहरू हाल संचालनमा रहेका छन् । उक्त बैंकहरूको पूँजीको आधार मजबूत बनाउँदै कार्यकुशलता बढाउने र अझ सशक्त ढंगले विपन्न वर्गमा वित्तीय सेवा पुऱ्याउन सक्षम बनाउनको लागि एक-आपसमा गाभिने/गाभ्ने प्रक्रिया सम्पन्न गरिने छ ।
१०८. नेपाल राष्ट्र बैंकबाट वित्तीय मध्यस्थताका लागि अनुमतिप्राप्त गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई लघुवित्त विकास बैंकको रूपमा परिणत हुन निश्चित अवधिसम्म मौका दिई स्वीकृति दिने व्यवस्था गरिने छ ।
१०९. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई कर्जा लगानीमा पारदर्शी बनाउन तथा मौद्रिक नीतिको प्रसारण संयन्त्रलाई मजबूत बनाई यसको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न यस बैंकले निर्धारण गरे बमोजिमको विधी प्रयोग गरी कर्जाको आधार-ब्याजदर (Base Rate) नियमित रूपमा प्रकाशन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिने छ । यस्तो व्यवस्था लागू भएपछि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले यसलाई आधार मानेर कर्जाको ब्याजदर तोक्न सक्ने छन् । यसले वित्तीय संस्थाहरूको ब्याजदर निर्धारण गर्ने कार्य बढी पारदर्शी र प्रतिस्पर्धी हुने अपेक्षा गरिएको छ ।
११०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कर्जा तथा निक्षेपहरूको ब्याजदर अन्तरले वित्तीय मध्यस्थताको कुशलता र प्रतिस्पर्धात्मकता भल्काउने हुँदा सो अन्तरलाई नियमित अनुगमन गर्दै वाञ्छित स्तर भन्दा बढी भएमा सुधारका लागि आवश्यक कदम चालिने छ । कर्जाको ब्याजदरमा Base Rate को अवधारणा लागू भएपछि यो अनुगमन अरु सहज हुने छ ।

१११. विभिन्न समुदायका व्यक्ति तथा जनसाधारणमा वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि गरी वित्तीय क्षेत्रमा समावेशीकरण, सुशासन र सन्तुलित विकास हासिल गर्न विभिन्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नुका साथै वित्तीय साक्षरताको वर्तमान अवस्था र समस्या सम्बन्धमा अध्ययन गरी राष्ट्रिय वित्तीय साक्षरता नीति (National Financial Literacy Policy) तर्जुमा गरिने छ ।
११२. वित्तीय क्षेत्रको भावी दिशा सम्बन्धमा सबै सरोकारवालाहरूको सामूहिक सोच (Vision) अभिव्यक्त हुने गरी समावेशी वित्तीय प्रणालीको विकास गर्ने उद्देश्य हासिल गर्न वित्तीय क्षेत्र विकास रणनीति (Financial Sector Development Strategy) तयार गरिने छ ।
११३. नेपाल राष्ट्र बैंकको भूमिकालाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ संशोधनको लागि आवश्यक मस्यौदा नेपाल सरकार समक्ष पेश गरिने छ । साथै, तात्कालीन संसदमा पेश गरिएको बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०६३ को संशोधन मस्यौदा पारित गरी कानूनीरूपमा ल्याउनका लागि आवश्यक पहल गरिने छ ।
११४. साना निक्षेपकर्ताहरूको निक्षेपको सुरक्षा गर्नको लागि विद्यमान निक्षेप सुरक्षण सीमालाई क्रमशः वृद्धि गर्दै रु. ५ लाखसम्म पुऱ्याउने नीति अनुरूप आर्थिक वर्ष २०६९/७० भित्र रु. ३ लाखसम्मको निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११५. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले उत्पादनशील र खासगरी कृषि, उर्जा, पर्यटन, घरेलु तथा साना उद्योगतर्फ औसत कर्जा लगानी २० प्रतिशत पुऱ्याउने गरी पेश गरेको कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी रूपमा अनुगमन गरिने छ ।
११६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह बढाउन प्रोत्साहित गर्ने नीतिगत व्यवस्थालाई निरन्तरता दिँदै कृषि क्षेत्रको परिभाषामा कृषि उत्पादन वृद्धि गर्न प्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउने कृषि औजार, मल, बीउ-विजन, पशुपंक्षी-दाना, सिंचाई तथा कृषि उत्पादन भण्डारण र तोकिएको कृषि उपज प्रशोधनलाई समेत समेट्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
११७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले तोकिएको कर्जा कार्यक्रम संचालन गर्न नेपाल सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय निकायबाट तीन वर्ष वा सो भन्दा बढी अवधिको ऋण लिई कर्जा प्रवाह गरेको भए सो बराबरको ऋण रकम स्रोत परिचालनमा गणना गर्न सक्ने व्यवस्था गरिने छ ।
११८. लघु, साना र मझौला उद्योगमा कर्जा वृद्धि गर्न तथा वित्तीय पहुँच बढाउन र सोको प्रभावकारी अनुगमन गर्नको लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा छुट्टै डेस्क राख्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । सरकारले अवलम्बन गरेका कार्यक्रमहरूसँग तालमेल हुनेगरी साना तथा मझौला उद्योगहरू (SMEs) को लागि आवश्यक पर्ने कर्जा सर्वसुलभरूपमा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै, लघुवित्त विकास बैंकबाट कर्जा लिई सफलतापूर्वक उद्यम-व्यवसाय संचालन गरेका व्यवसायीहरूले आफ्नो उद्यम-व्यवसायलाई विस्तार गर्न चाहेमा लघुकर्जा सीमा भन्दा बढी रकमको कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्न वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा लघुवित्त विकास बैंकहरू बीच समन्वयका लागि एक उपयुक्त संयन्त्रको निर्माण गरिने छ ।
११९. नेपालमा विगत केही वर्षयता अपेक्षाकृत रूपमा नयाँ उद्योगहरूको स्थापना हुन सकिरहेको छैन भन्ने कतिपय उद्योगहरू विविध कारणबाट रुग्ण हुने गरेको तथा केही उद्योगहरू बन्द हुने गरेको समेत देखिन्छ । यसै सिलसिलामा रुग्ण उद्योग पुनरुत्थानका लागि गठित उच्चस्तरीय

- कार्यदलले सिफारिस गरे बमोजिम वित्तीय क्षेत्रबाट गर्नुपर्ने कर्जा पुनरसंरचना लगायतका वित्तीय सुविधाको लागि आवश्यक नियमन व्यवस्था गरिने छ ।
१२०. बहु-बैंकिङ्ग कारोबारमा निहित जोखिम न्यूनीकरण गर्न 'पारिपासु' लगायत बहु-बैंकिङ्ग कर्जा सूचना व्यवस्थालाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नियमन व्यवस्था गरिने छ ।
१२१. बैंकिङ्ग व्यवसायमा BASEL II ले पहिचान गरेका जोखिमका अतिरिक्त बैंक अनुसारको अन्तरनिहित अन्य जोखिमहरु समेत पहिचान गरी सो अनुरूपको पूँजीकोष कायम गर्न पूँजीकोष पर्याप्तता सम्बन्धी आन्तरिक मूल्याङ्कन प्रक्रिया (Internal Capital Adequacy Assessment Process - ICAAP) को लागि आवश्यक मार्गदर्शन (Guidelines) लागू गरिने छ ।
१२२. राष्ट्रियस्तरका विकास बैंकहरुमा गत आर्थिक वर्षदेखि समानान्तर रूपमा लागू गरिएको BASEL II र विद्यमान पूँजीकोष सम्बन्धी व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइने छ ।
१२३. विद्यमान निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पद्धतिलाई क्रमशः जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धतितर्फ उन्मुख गराउनको लागि निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण सम्बन्धी निर्देशन, विनियमावली एवं दिग्दर्शनहरुमा आवश्यक परिमार्जन गरिने छ ।
१२४. जोखिममा आधारित निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पद्धति क्रमशः लागू गर्दैजाने क्रममा बढी जोखिमयुक्त बैंक, क्षेत्र तथा उपकरणको पहिचान गरी त्यसतर्फ बढी मानव श्रोत, साधन र समय लगाउने व्यवस्था गर्नुका साथै निरीक्षणको समय अन्तरालमा समेत सोही अनुसार पुनरावलोकन गरिने छ ।
१२५. नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षण पद्धति एवम् क्षमता अभिवृद्धि गर्ने क्रममा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोष एवम् विश्व बैंक लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय निकायहरुको परामर्शमा निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण पद्धति सुदृढ गर्ने कार्य शुरु भएको छ । यसै क्रममा चालू आर्थिक वर्षमा जोखिम व्यवस्थापन, संस्थागत सुशासन, कारोबारको अन्तर-सम्बन्ध एवम् घर-जग्गामा प्रवाहित कर्जाको आधारमा कम्तिमा २० बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरु छनौट गरी अन्वेषणात्मक समीक्षा (Diagnostic Review) गरिने छ ।
१२६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुमा आउन सक्ने सम्भावित समस्या समयमै पहिचान गरी तदनुरूपको सुधारका नीति अवलम्बन गर्न अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको प्राविधिक सहयोगमा पूर्व सचेतना प्रणाली (Early Warning System) को विकास गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।
१२७. समस्यामा परेका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको सुधारका लागि चरणबद्ध व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले विश्व बैंकको प्राविधिक सहयोगमा तयार भएको Problem Bank Resolution Operational Manual and Toolkit लाई आवश्यक परिमार्जन गरी लागू गरिने छ ।
१२८. हाल पूँजीकोषको आधारमा शीघ्र सुधारात्मक कारवाही (PCA) गर्ने व्यवस्था रहिआएकोमा चालू आर्थिक वर्षदेखि तरलता (Liquidity) र निष्कृत्य सम्पति (Non-performing Assets) समेतको आधारमा शीघ्र सुधारात्मक कारवाही (PCA) गर्ने व्यवस्था गरिने छ । यस्तो व्यवस्थाबाट वित्तीय प्रणालीलाई थप सुदृढ, विश्वसनीय र सुरक्षित बनाउन सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

१२९. दुई अर्ब रुपैयाँ भन्दा बढी निक्षेप परिचालन गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू स्वयंले यस बैंकले तयार पारेको दबाव परिक्षण मार्गदर्शन (Stress Testing Guidelines) अनुसार आ-आफ्नो दबाव परीक्षण (Stress Testing) गरी यस बैंकमा नियमित रूपमा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिने छ । साथै, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणमा अग्रदृष्टि (Forward Looking Approach) अपनाउने सिलसिलामा तरलता अनुगमन संचरना (Liquidity Monitoring Framework) हाल परिक्षणको क्रममा रहेकोमा उक्त संरचनालाई परिमार्जन सहित लागू गरिने छ ।
१३०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सूचना प्रविधि (Information Technology) को निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणलाई व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधि मार्गदर्शन (Information Technology Guidelines) लागू गरिने छ । साथै, सूचना प्रविधिमा अन्तरनिहित जोखिम मापन एवम् पहिचान गर्ने उद्देश्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले अनिवार्य रूपमा आ-आफ्नो System Audit अर्थात आधारभूत तथ्याङ्क र सूचना प्रणाली सम्बन्धी परीक्षण गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
१३१. नेपाल राष्ट्र बैंकको निरीक्षण एवं सुपरिवेक्षण कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउन सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सूचनाहरूलाई समयमै अद्यावधिक गर्दै गैर-स्थलगत (Off-site) निरीक्षण प्रणालीलाई थप प्रभावकारी बनाइने छ । त्यसैगरी, स्थलगत (On-site) निरीक्षणको सिलसिलामा ठूला ऋणीहरूको धितो तथा परियोजनाको स्थलगत निरीक्षण गरी सम्पत्तिको गुणस्तर परीक्षण गर्ने कार्यलाई समेत प्राथमिकता दिइने छ ।
१३२. लघुवित्त प्राधिकरण गठन गर्ने कार्यको लागि लघुवित्त प्राधिकरण विधेयकको मस्यौदा नेपाल सरकार समक्ष पेश भइसकेको परिप्रेक्ष्यमा सो ऐन लागू भए पश्चात लघुवित्तीय संस्थाहरूको नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणका लागि नियामक निकायको रूपमा लघुवित्त प्राधिकरण स्थापना गर्ने कार्य अगाडि बढाइने छ ।
१३३. लघुवित्त सम्बन्धी कारोबार गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई जारी गरिएका निर्देशनहरूमा समसामयिक परिमार्जन गर्दै वित्तीय संस्थाहरूको सुदृढीकरण एवं स्थायित्वको साथै सरोकारवालाहरूको हक-हित संरक्षण समेत सुनिश्चित हुने व्यवस्था गरिने छ ।
१३४. लघुवित्तको कारोबार गर्ने सबै लघुवित्त विकास बैंकहरूको स्थलगत निरीक्षण एवम् गैर-स्थलगत सुपरिवेक्षण कार्यलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र नियमित बनाउन लघुवित्त विकास बैंकहरूका लागि अलग्गै एकीकृत निर्देशिका तयार गरी जारी गरिने छ । साथै, वित्तीय मध्यस्थताको कारोबार गर्ने इजाजत पाएका गैर-सरकारी संस्थाहरूको लागि निरीक्षण निर्देशिका तयार गरी जारी गर्ने व्यवस्था मिलाइनुका साथै यस बैंकबाट सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने इजाजतपत्रप्राप्त सहकारी संस्थाहरूलाई जारी गरिएको निर्देशिका, २०५९ लाई समेत अद्यावधिक गरिने छ ।
१३५. वित्तीय स्थायित्वलाई मौद्रिक नीतिको एक प्रमुख उद्देश्यको रूपमा अङ्गीकार गरिएको परिप्रेक्ष्यमा वित्तीय क्षेत्रको अवस्था र चुनौतिबारे नियमित अध्ययन गर्ने उद्देश्यले वित्तीय स्थायित्व इकाइ (Financial Stability Unit) गठन गरिने छ । यस्तो इकाइले वित्तीय स्थायित्व सम्बन्धी परिसूचकहरूको अवस्था, प्रवृत्ति, सम्भावित जोखिम तथा चुनौतिहरूको विश्लेषण गरी वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन (Financial Stability Report) प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

१३६. वित्तीय सुशासन र पारदर्शिता अभिवृद्धि गर्न वित्तीय जानकारी कार्यलाई सुदृढ गरिनुका साथै वित्तीय सूचनाहरूको विश्लेषण तथा सम्बद्ध पक्षहरूसँगको समन्वयमा वित्तीय अपराधको पहिचान गर्ने प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउँदै लगिने छ ।
१३७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट निश्चित रकम भन्दा बढीको कर्जा लिने ऋणीहरूले अनिवार्य रूपले स्थायी लेखा नं. (PAN) पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिने छ ।
१३८. मुद्रा व्यवस्थापन कार्यलाई आधुनिकीकरण गर्दै लैजाने कार्यलाई निरन्तरता दिने सन्दर्भमा नोट जलान कार्यलाई व्यवस्थित एवं वातावरणमैत्री बनाउन नोट परीक्षण तथा व्यवस्थापन प्रणाली (Currency Verification and Processing System) र नोट धुलाई तथा ब्रिकेटिङ प्रणाली (Shredding and Briquetting System) लागू गरिने छ ।
१३९. आर्थिक वर्ष २०६७/६८ देखि लागू गरिएको “सफा नोट नीति” लाई यस आर्थिक वर्षमा पनि निरन्तरता दिँदै यस कार्यलाई अझ व्यवस्थित बनाउन नोट छनौट (Note Sorting) मापदण्ड बनाई लागू गरिने छ ।
१४०. भुक्तानी प्रणालीलाई सरलीकरण गर्नुका साथै सुव्यवस्थित तुल्याई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नोट कोषमा पहुँच र सुविधामा बिस्तार गर्दै लगिने छ ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

१४१. वाणिज्य बैंकहरूले आफ्नो एजेन्सी बैंकहरूमा रहेको मौज्जातबाट आफ्नो दैनिक तरलतामा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी मौज्जातमा रहेको रकमको बढीमा ३० प्रतिशतसम्म २ वर्षे अवधिसम्मको कल डिपोजिट, सर्टिफिकेट अफ डिपोजिट वा यस्तै अन्य न्यून जोखिम भएका उपकरणहरूमा लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१४२. कुनै फर्म वा कम्पनीले परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा वस्तु तथा सेवा आयात (लिज समेत) गर्नका लागि आंशिक वा पूरै रकम अग्रिम भुक्तानी पठाउनुपर्ने भएमा विदेशी बैंक ग्यारेण्टीका आधारमा त्यस्तो सटही सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१४३. तयारी पोशाक, गलैँचा, पश्मना, हस्तकला लगायतका वस्तु निर्यात गरी परिवर्त्य विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने व्यवसायीहरूलाई छिटोछरितोरूपमा विदेशी मुद्रामा कर्जा उपलब्ध गराउने उद्देश्यले त्यस्ता व्यवसायीहरूलाई वाणिज्य बैंकहरूबाट प्रदान भएको Pre-shipment तथा Post-shipment कर्जाको ऋण प्रदान भएको दिनमा नै सम्बन्धित वाणिज्य बैंकलाई पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने छ ।
१४४. निर्यातकर्तालाई विदेशी मुद्रामा प्रदान गर्ने Pre-shipment कर्जा सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थालाई सरलीकरण गरी आयातकर्ता र निर्यातकर्ताबीच भएको खरिद-बिक्री सम्झौता सम्बन्धी कागजातका आधारमा पनि कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिने छ ।
१४५. भारत बाहेक तेश्रो मुलुकहरूबाट ड्राफ्ट/टी.टी.को माध्यमबाट वस्तु आयात गर्दा एकपटकमा बढीमा अमेरिकी डलर २५ हजार बराबरसम्ममात्र भुक्तानी दिन पाइने व्यवस्था रहेकोमा सो सीमालाई वृद्धि गरी अमेरिकी डलर ३० हजार कायम गरिने छ ।
१४६. विभिन्न प्रयोजनको लागि व्यक्ति तथा संघ-संस्थाहरूलाई तोकिएका कागजातहरूको आधारमा विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट अमेरिकी डलर ६ हजारसम्मको सटही गर्न पाउने व्यवस्था रहेकोमा यस्तो सटही सुविधाको सीमा वृद्धि गरी

- अमेरिकी डलर १० हजार पुऱ्याइने छ । साथै, यस्तो सुविधाको उपयोगलाई प्रभावकारी अनुगमन गरिने छ ।
१४७. नेपालमा दर्ता भई कारोबार गर्न स्वीकृति प्राप्त नेपाली तथा विदेशी संघ-संस्था, कम्पनी आदिले भारतस्थित संघ-संस्था, कम्पनीसँग विविध सेवा-सुविधा लिने सम्झौता/सहमति बमोजिम भुक्तानी गर्नुपर्ने रकमको लागि भारतीय रुपैयाँ ३० लाखसम्मको सटही सुविधा वाणिज्य बैकहरुमार्फत् प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गरिने छ ।
१४८. परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न सकिने वस्तुहरुको सूचीमा औचित्यताका आधारमा थप वस्तुहरु समावेश गर्दै लगिने छ ।
१४९. भारतीय उद्योगबाट विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी औद्योगिक कच्चा पदार्थ आयात गर्दा कच्चा पदार्थ उत्पादकले आफ्नो उत्पादन प्रत्यक्ष रुपमा बिक्री गर्न एकल आधिकारिक प्रतिनिधि (Sole Agent) राख्ने व्यवस्था गरेको भए त्यस्तो प्रतिनिधि मार्फत् सामान आयात गर्न समेत विदेशी मुद्रा भुक्तानी दिन सकिने व्यवस्था गरिने छ ।
१५०. भारतबाट सामान आयात गर्दा ढुवानी खर्च वापतको सटही सुविधा भारतीय रुपैयाँमा उपलब्ध गराउने विद्यमान नीतिगत व्यवस्थामा सरलीकरण गरिने छ ।
१५१. निजी तथा औपचारिक तवरले विदेश (भारत बाहेक) भ्रमणमा जाने नेपाली नागरिकलाई एक आर्थिक वर्षमा दुई पटकसम्म मात्र राहदानी वापत सटही सुविधा प्रदान गर्ने व्यवस्था रहेकोमा सो व्यवस्थामा परिवर्तन गरी प्रति पटक अमेरिकी डलर २ हजार ५ सयसम्म सटही सुविधा दिने व्यवस्था गरिने छ । तर विदेशमा व्यवसाय प्रवर्द्धन, व्यापार मेला र व्यापार गोष्ठीमा जाने नेपाली नागरिकलाई राहदानी वापत प्रति पटक अमेरिकी डलर ५ हजारसम्मको सटही सुविधा प्रमाणका आधारमा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१५२. विदेशी मुद्रामा खाता भएका नेपाली नागरिकले आफ्नो खातामा रहेको विदेशी मुद्रा मौज्जातबाट प्रतिवर्ष बढीमा अमेरिकी डलर ५ हजारसम्म औचित्यको आधारमा विदेशी मुद्रामा नै उपयोग गर्न पाउने व्यवस्था गरिने छ ।
१५३. कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विदेशी मुद्रामा उपहार वा दान-दातव्य प्राप्त गरेमा त्यस्तो मुद्राको स्रोत र विवरण खुलाई विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न सकिने व्यवस्था गरिने छ ।
१५४. विदेशी नागरिकले भिषा अवधिसम्म मात्र विदेशी मुद्राको खाता संचालन गर्न पाउने विद्यमान व्यवस्थामा परिवर्तन गरी विदेशीले नेपालमा रहंदा खोलेको विदेशी मुद्राको खाताबाट नेपालमा भुक्तानी दिने प्रयोजनको लागि बैक खाता सञ्चालनलाई निरन्तरता दिन चाहेमा निजको व्यक्तिगत विवरण अद्यावधिक गरी उक्त खाता सञ्चालन गर्न दिइने व्यवस्था गरिने छ ।
१५५. देशभित्र भित्रने प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी (Foreign Direct Investment) सम्बन्धी तथ्याङ्क यथार्थपरक ढंगले संकलन गर्न एवम् यस सम्बन्धी विवरण तथा लाभांश फिर्ता लैजाने कार्य समेतलाई व्यवस्थित बनाउन नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकाय र यस बैकको स्वीकृति लिई प्राप्त भएको वैदेशिक लगानीको विवरण नेपाली कम्पनीहरुले यस बैक समक्ष कम्तीमा अर्ध-वार्षिक रुपमा बुझाउनु पर्ने व्यवस्था गरिने छ । साथै, नेपाली संस्थाहरुले विदेशमा गर्ने प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी सम्बन्धी नीति बनाइने छ ।

१५६. नेपाली कम्पनीहरूले विदेशबाट ऋण लिने तथा भुक्तानी गर्ने प्रक्रियालाई विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ लगायतका प्रचलित कानून र यस बैंकले समय-समयमा जारी गर्ने सार्वजनिक सूचनामा भएको व्यवस्था बमोजिम थप सहज एवम् पारदर्शी बनाइने छ ।
१५७. नेपाली नागरिकले आफ्नो व्यवसाय सञ्चालन वा विस्तार गर्न यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई निजको नातेदार, गैर-आवासीय नेपाली वा संघ-संस्थाबाट तोकिएका शर्तहरूका अधीनमा रही अमेरिकी डलर २ लाखसम्म ऋण लिन सक्ने व्यवस्था गरिने छ । तर यस्तो ऋणको व्याज भुक्तानी वापत विदेशी मुद्रा उपलब्ध गराइने छैन ।
१५८. नेपाली नागरिकलाई विदेशी इष्टमित्र र ग्राहकबाट उपहार, टिप्स आदि वापत प्राप्त हुने विदेशी मुद्राको सटही सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेको छ । सो अनुसार, नेपाली नागरिकले आफ्नो परिचय-पत्र सहित विदेशी मुद्राको स्रोत खुलाई एकपटकमा अमेरिकी डलर एक हजार वा सो बराबरसम्म हुने अन्य परिवर्त्य विदेशी मुद्राको सटही इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट मात्र गर्न सकिने व्यवस्था रहेकोमा पाँच सय अमेरिकी डलर वा सो बराबरको अन्य परिवर्त्य विदेशी मुद्राको यस्तो सटही विदेशी मुद्राको कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त मनिचेञ्जरहरूमार्फत् पनि गर्न सकिने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१५९. यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त विप्रेषण कारोबार र मनिचेञ्जर कारोबार गर्ने कम्पनीहरूको विदेशी मुद्रा कारोबारको अनुगमन तथा निरीक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन अनुगमन तथा निरीक्षण निर्देशिका तयार गरी लागू गरिने छ ।
१६०. पछिल्ला वर्षहरूमा निजी क्षेत्रको विप्रेषण औपचारिक माध्यमबाट भित्रिने क्रम बढ्दो छ । भारत, दक्षिण कोरिया लगायतका मुलुकहरूबाट प्राप्त हुने विप्रेषणलाई अब बढी मात्रामा औपचारिक माध्यमबाट आउने व्यवस्था गर्नको लागि त्यस्ता मुलुकहरूमा नेपाली बैंकका शाखा/प्रतिनिधि कार्यालय खोल्न प्रोत्साहन गरिने छ ।
१६१. विदेशी मुद्रामा कारोबार हुने Financial Derivatives लाई ब्यवस्थित गर्ने कार्य अघि बढाइने छ ।

लघुवित्त तथा वित्तीय पहुँच

१६२. लघुवित्तीय सेवाहरूको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न ऋणी सदस्यहरूलाई समूहमा आवद्ध गराउने व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइने छ । साथै, समूहमा आवद्ध भएका ऋणी सदस्यहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमार्फत् लघुउद्यम वा लघुव्यवसाय संचालन गर्न सामूहिक जमानीमा प्रदान गरिने कर्जाको सीमा क्रमशः वृद्धि गरी प्रति समूह सदस्य रु. १ लाखसम्म र स्वीकारयोग्य धितोमा प्रदान गरिने कर्जाको हकमा रु. ३ लाखसम्म लघुकर्जा प्रदान गर्न सकिने व्यवस्था गरिने छ । यस्तो कर्जा प्रवाह गर्दा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाहरूले कुल कर्जाको एक तिहाईसम्म धितो लिई लघुकर्जा प्रवाह गर्न सकिने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइने छ ।
१६३. विदेशमा रोजगारी वा अध्ययन गरी फर्केका युवाहरूको ज्ञान तथा अनुभवलाई स्वदेशभित्र नै उपयोग गर्न सक्ने वातावरण सृजना गर्न त्यस्ता व्यक्तिहरूले संचालन गर्ने उद्योग-व्यवसायमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रदान गरेको कर्जामा पुनरकर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था मिलाइने छ ।

१६४. लघुवित्तीय संस्थाहरूले विपन्नवर्गमा प्रवाह गर्ने गरी प्राप्त सापटी रकमलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट ब्याज आर्जनमा उपयोग गर्न नपाइने विद्यमान व्यवस्थाको कडाईका साथ कार्यान्वयन गरिने छ ।
१६५. माध्यमिक तथा उच्च माध्यमिक तह सरहको प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा अध्ययन, महिलाहरूद्वारा संचालित लघुउद्यम, सामुदायिक उपभोक्ता समिति वा निजी क्षेत्रले न्यूनतम ५० प्रतिशत वा सो भन्दा माथि लगानी गर्ने ५०० किलोवाट क्षमतासम्मको जलविद्युत आयोजना, ग्रामीण क्षेत्रमा गठित उपभोक्ता समिति वा सहकारी संस्थामार्फत् निर्माण हुने सिंचाई प्रणाली, ग्रामीण क्षेत्रमा तोकिएका कृषि औजार खरिद, तोकिएका मापदण्ड पूरा गरेका ग्रामीण क्षेत्रमा सञ्चालित सामुदायिक अस्पताल, किसानद्वारा अन्नबाली संरक्षणार्थ स्थापना गर्ने शीतभण्डार जस्ता क्षेत्रहरूमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रवाहित तोकिएका रकमसम्मको कर्जालाई विपन्नवर्गमा गणना गर्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइने छ ।
१६६. बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य वित्तीय मध्यस्थता सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूको उपस्थिति, संस्थागत कर्जाको अवस्था, अनौपचारिक क्षेत्रको वित्तीय कारोबार, ग्रामीण वित्तीय पहुँच, कर्जा तथा ब्याजदरको अवस्था आदि जस्ता पक्षहरूको बारेमा जानकारी लिने उद्देश्यले अधि बढाइएको ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षणको स्थलगत कार्य (Field Work) सम्पन्न गरिने छ ।
१६७. यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले कुनै व्यक्ति/समूह सदस्य/समूहलाई रु. ३० हजारभन्दा बढी कर्जा प्रदान गर्दा सम्बन्धित शाखा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त “घ” वर्गका लघुवित्त विकास बैंक, सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्था तथा वित्तीय मध्यस्थताको कार्य गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूबाट ग्राहकको कर्जा सम्बन्धी सूचना लिनु/दिनु पर्ने नीतिगत व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने छ ।
१६८. वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका मनाङ्ग, हुम्ला, डोल्पा, कालिकोट, मुगु, जाजरकोट, बझाङ्ग, बाजुरा र दार्चुला गरी ९ जिल्लामा कार्यक्षेत्र कायम हुने गरी स्थापना हुने “घ” वर्गका लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरूलाई सर्वसाधारणबाट प्राथमिक पूँजीको ५ गुणासम्म निक्षेप संकलन गर्न पाउने नीतिगत व्यवस्था गरिने छ ।
१६९. नेपाल सरकारद्वारा २०४७ सालमा स्थापित र नेपाल राष्ट्र बैंकद्वारा संचालित ग्रामीण स्वावलम्बन कोषले सहकारी र गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई लघुवित्त कारोबारका लागि थोक कर्जा प्रवाह गर्दै आएकोमा कोषको पूर्ण रूपमा परिचालन गर्न र पिछडिएका ग्रामीण क्षेत्रमा रहेका सहकारी र गैर-सरकारी संस्थाहरूलाई अभि बढी संलग्न गराउन लगानी प्रक्रियामा रहेका कठिनाईहरू हटाई कर्जा प्रवाह सरलीकृत गर्दै लगिने छ ।
१७०. राष्ट्रिय लघुवित्त विकास कोष विधेयकको मस्यौदा नेपाल सरकार समक्ष पेश भइसकेको परिप्रेक्ष्यमा सो कोष सम्बन्धी ऐन लागू भएपश्चात लघुवित्त संस्थाहरूबाट हुने कारोबारको दायरा फराकिलो बनाई गरीब तथा विपन्न वर्गमा जाने कर्जामा अभिवृद्धि गर्न स्वायत्त लघुवित्त कोष स्थापना गर्ने कार्य अधि बढाइने छ ।

अन्त्यमा

१७१. समष्टिगत आर्थिक परिसूचकहरू सकारात्मक दिशातर्फ उन्मुख हुँदै गए पनि आर्थिक र वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ । पछिल्लो समयमा मूल्यमा चाप पर्ने

थालेको, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तरलता प्रचुरमात्रामा रहंदा-रहदै पनि उत्पादन क्षेत्रमा अपेक्षितरूपमा कर्जा विस्तार हुन नसकेको, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको ठूलो लगानी रहेको घर-जग्गा व्यवसाय तथा शेयर बजारमा सुधारका केही संकेत देखिएतापनि यी क्षेत्रले अपेक्षित गति लिन नसकेको र वित्तीय क्षेत्र स्थायित्व एवम् वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सुशासन र संरचनात्मक सुधारमा थप पहल गर्नु आवश्यक रहेको पृष्ठभूमिमा कार्यान्वयनमा ल्याइने यो मौद्रिक नीतिले उपरोक्त चुनौतीहरू समाधान गरी मुद्रास्फीति नियन्त्रण गर्न तथा वाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न सघाउ पुग्ने, वित्तीय स्थायित्व प्रवर्द्धन हुने, सर्वसाधारणमा बैकिङ्ग पहुँच अभिवृद्धि हुने र समग्रमा लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्नमा सहयोग पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

१७२. यो मौद्रिक नीतिको तर्जुमामा सहयोग पुऱ्याउने नेपाल सरकार, नेपाल सरकारका विभिन्न निकाय, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू, विभिन्न व्यावसायिक संघ-संस्थाहरू, विद्वत्वरुग, दातृ निकाय लगायत सबैलाई नेपाल राष्ट्र बैंक धन्यवाद दिन चाहन्छ । यसमा समावेश भएका नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा यहाँहरू सबैको सदाभै सहयोग मिल्ने विश्वास यस बैंकले लिएको छ ।

अनुसूची १

आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को मौद्रिक नीतिको लक्ष्य तथा प्रगति विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१	६८	वार्षिक औसत मूल्य वृद्धिदर ७ प्रतिशतमा राख्ने ।	पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य समायोजन गरिएको र नेपाली मुद्राको विनिमयदरमा भएको अवमूल्यनको कारण मुद्रास्फीतिदर ८.० प्रतिशत रहेको अनुमान ।
२	६९	६ महिनाको आयात धान्ने विदेशी विनिमय संचिति कायम गर्ने र रु. ५ अर्बको हाराहारीमा शोधनान्तर बचत हासिल गर्ने ।	विप्रेषण आप्रवाहमा उच्च वृद्धि भएको कारण शोधनान्तर बचत रु. १२५ अर्ब रहेको अनुमान ।
३	७०	५ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सहज हुने गरी आवश्यक मौद्रिक व्यवस्थापन गर्ने ।	आर्थिक वृद्धिदर ४.६ प्रतिशत रहेको अनुमान ।
४	७१	विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर १२.५ प्रतिशत रहने ।	विदेशी मुद्रा संचितिको उल्लेख्य वृद्धिले विस्तृत मुद्रा प्रदायको वृद्धिदर २२.५ प्रतिशत रहेको अनुमान ।
५	७२	कुल आन्तरिक कर्जा १३.७ प्रतिशतले, सरकारतर्फ प्रवाह हुने कर्जा १२.१ प्रतिशतले र बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा १४.० प्रतिशतले वृद्धि हुने ।	कुल आन्तरिक कर्जा ९.९ प्रतिशतले, सरकारतर्फ प्रवाह हुने कर्जा ०.५ प्रतिशतले र बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट निजी क्षेत्रमा प्रवाह हुने कर्जा १२.५ प्रतिशतले बढेको अनुमान ।
६	७३	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको कुल निक्षेप परिचालन १३ प्रतिशतले वृद्धि हुने ।	विप्रेषणको उच्च वृद्धिसँगै बैंक तथा वित्तीयसंस्थाहरूको कुल निक्षेप परिचालन २२.४ प्रतिशतले बढेको अनुमान ।

अनुसूची २

आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को वित्तीय क्षेत्र तथा विदेशी विनिमय सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति विवरण

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१.	७४	मौद्रिक नीतिको प्रमुख उपकरणको रूपमा खुला बजार कारोबारलाई निरन्तरता दिइने ।	मौद्रिक योगाङ्कको प्रवृत्तिलाई हेरेर प्रमुख उपकरणको रूपमा Repo का अतिरिक्त सरकारी ऋणपत्रको Outright sale गरिएको ।
२.	७६	अनिवार्य नगद अनुपात ०.५ प्रतिशत विन्दुले कटौती गरी ५.० प्रतिशत कायम गर्ने ।	मिति २०६८/०४/१२ मा सो सम्बन्धी निर्देशन जारी गरिएको र सोही अनुसार कार्यान्वयन भइरहेको ।
३.	८०	अल्पकालीन तरलता व्यवस्थापन सम्बन्धी पुनरकरजा सुविधालाई क्रमशः परिमार्जन गर्दै लगिने ।	बैंकिङ तथा वित्तीय क्षेत्रको तरलता स्थितिमा सुधार देखिएको हुँदा मिति २०६८/०८/०२ देखि यस्तो पुनरकरजा सुविधा खारेज गरिएको ।
४.	८३	लघुवित्त संस्थाहरूको लागि नियामक निकायको रूपमा लघुवित्त प्राधिकरण स्थापना गर्ने एवं एउटा स्वायत्त लघुवित्त कोषको स्थापना गर्ने कार्य अगाडि बढाउने ।	प्रस्तावित लघुवित्त विकास कोषको स्थापना र संचालन गर्न विधेयकको मस्यौदा नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरिएको ।
५.	८४	सुदूर-पश्चिम तथा मध्य-पश्चिमका पहाडी क्षेत्रमा वित्तीय सेवाको पहुँच अत्यन्तै कमजोर रहेको सन्दर्भमा एक अध्ययन गरी प्राप्त नीतिगत सुझावहरू कार्यान्वयन गर्ने र वित्तीय साक्षरता न्यून रहेको कारणबाट वित्तीय सेवा प्रवाह प्रभावकारी हुन नसकेको सन्दर्भमा यसका लागि राष्ट्रिय रणनीति तयार गरिने ।	(क) अध्ययनको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार भई अन्तिम प्रतिवेदन प्राप्त हुने क्रममा रहेको । (ख) राष्ट्रिय रणनीति तयार गर्न आवश्यक गृहकार्य हुँदै गरेको ।
६.	८५	वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका तोकिएको ९ जिल्लामा “घ” वर्गका वित्तीय संस्थाले शाखा खोली वित्तीय सेवाको कार्यक्रम संचालन गरेमा शाखा संचालनका लागि रु. १५ लाखसम्म निश्चित समयका लागि शून्य ब्याजदरमा सापटी उपलब्ध गराइने ।	मिति २०६८/०४/१२ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । यस व्यवस्था अन्तर्गत एक संस्थालाई रु. १५ लाख सापटी उपलब्ध गराइएको ।
७.	८६	वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्त कम्पनीले अनिवार्य रूपमा विपन्न वर्गमा कर्जा लगानी गर्नुपर्ने अनुपातलाई क्रमशः ३.५ प्रतिशत, ३.० प्रतिशत र २.५ प्रतिशत पुऱ्याउने र यो अनुपातलाई आगामी ३ वर्षसम्म क्रमशः ०.५ प्रतिशत विन्दुका दरले वृद्धि गर्दै लैजाने ।	मिति २०६८/०४/१२ को परिपत्रबाट इजाजतपत्रप्राप्त “क,” “ख” र “ग” वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले विपन्न वर्गमा प्रवाह गर्नु पर्ने कर्जाको अनुपात ०.५ प्रतिशतले वृद्धि गरी तोकिएको अनुपात पुऱ्याउन निर्देशन जारी गरिएको ।
८.	८८	माध्यमिक तथा उच्च माध्यमिक तह सरहको प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा अध्ययनको लागि विपन्न परिवारका युवाहरूलाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विना धितोमा प्रवाह हुने रु. २ लाखसम्मको विपन्न वर्गमा गणना गरिने कर्जाको सुरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइने ।	मिति २०६८/०८/१९ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
९.	९१	तोकिएको मापदण्ड पूरा गरेका ग्रामीण क्षेत्रमा संचालित सामुदायिक अस्पताललाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट प्रत्यक्ष रूपमा प्रवाह हुने रु. १ करोडसम्मको कर्जालाई समेत विपन्न वर्ग कर्जामा गणना गरिने व्यवस्था मिलाइने ।	मिति २०६८/०४/१२ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
१०.	९२	किसान वर्गले अन्नबाली संरक्षण गर्ने प्रयोजनार्थ सामूहिक स्वामित्वमा कोल्डस्टोरेज स्थापना गर्न चाहेमा सोको लागि प्रवाह हुने प्रति परिवार रु. १ लाख ५० हजारसम्मको कर्जालाई विपन्न वर्ग कर्जाको रूपमा गणना गरिने ।	मिति २०६८/०४/१२ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
११.	९४	वित्तीय सेवाको पहुँच कम भएका क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकता दिई दोहोरोपना (Duplication) नहुने गरी "घ" वर्गका वित्तीय संस्थाहरू खोल्न इजाजत दिने व्यवस्था मिलाइने ।	हाल त्यहि अनुसार इजाजत दिने गरेको र थप मापदण्डका लागि विभिन्न विभागहरूका प्रतिनिधिहरू सम्मिलित कार्यदल गठन भई अध्ययन भइरहेको ।
१२.	९६	वित्तीय सेवाको पहुँच नपुगेका २२ दुर्गम जिल्लाका सदरमुकाममा शाखा खोलेमा रु. ५० लाखसम्म र सदरमुकामभन्दा बाहिर शाखा खोलेमा रु. १ करोडसम्म निर्व्याजी रकम निश्चित अवधिको लागि सापटीको रूपमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था रहेकोमा दुर्गम जिल्लाको परिभाषाबाट मात्र लाभ लिने प्रवृत्ति नबढोस् भनी नीतिगत व्यवस्थामा आवश्यक परिमार्जन गरिने तथा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून रहेका तोकिएका ३० जिल्लाहरूमा वित्त कम्पनीले शाखा खोल्न चाहेमा अतिरिक्त पूँजी नचाहिने व्यवस्था गरिने ।	शून्य ब्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराउने सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्थामा परिमार्जन र वित्त कम्पनीलाई तोकिएका ३० जिल्लाहरूमा शाखा खोल्दा अतिरिक्त पूँजीको व्यवस्था गर्न नपर्ने गरी मिति २०६८/०८/१९ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको । आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा ५ वटा "क" वर्गका संस्थाहरूलाई दुर्गम स्थानहरूमा ७ वटा शाखा खोले बापत रु. ४ करोड र २ वटा "ख" वर्गका संस्थाहरूलाई ३ वटा दुर्गम शाखा खोले बापत रु. २ करोड ५० लाख गरी जम्मा रु. ६ करोड ५० लाख शून्य ब्याजदरमा कर्जा उपलब्ध गराइएको ।
१३.	९७	निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्थालाई वाणिज्य बैंकहरूमा पनि लागू गरिनुका साथै निक्षेप सुरक्षण रकमको सीमा क्रमशः बढाउँदै लगिने ।	मिति २०६८/०४/१२ मा परिपत्र जारी गरी रु. २ लाखसम्मको प्राकृतिक व्यक्तिको नाममा बचत तथा मुद्दती खातामा रहेको निक्षेप सुरक्षण गर्ने व्यवस्थालाई वाणिज्य बैंकहरूमा समेत लागू गरिएको । साथै, निक्षेप सुरक्षण सीमालाई क्रमशः ५ लाख पुऱ्याउन समेत मिति २०६८/०६/०३ मा निर्देशन जारी गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१४.	९८	बैंक तथा वित्तीय संस्था र अन्य वित्तीय मध्यस्थता सेवा सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरूको उपस्थिति, संस्थागत कर्जाको अवस्था, अनौपचारिक क्षेत्रको वित्तीय कारोबार, ग्रामीण वित्तीय पहुँच, कर्जा तथा ब्याजदरको अवस्था आदि जस्ता पक्षहरूको बारेमा जानकारी लिने उद्देश्यले आर्थिक वर्ष २०६७/६८ मा शुरु गरिएको ग्रामीण कर्जा सर्वेक्षण कार्यलाई आर्थिक वर्ष २०६८/६९ मा अधि बढाइने ।	Baseline survey को मस्यौदा प्रतिवेदन प्राप्त भइसकेको । विस्तृत सर्वेक्षणको कार्य गर्न Steering committee को गठन भई प्रारम्भिक कार्य शुरु भएको ।
१५.	९९	वित्तीय क्षेत्र सुधार अर्न्तगतका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्दै लैजाने ।	विश्व बैंकको ऋण तथा अनुदान सहयोगमा संचालित वित्तीय क्षेत्र सुधार परियोजनाको अवधि ३१ डिसेम्बर २०११ मा समाप्त भएको सन्दर्भमा वित्तीय क्षेत्र सुधार सम्बन्धी थप कामकारवाहीलाई भिन्न रूपमा संचालन गर्ने सम्बन्धमा विश्व बैंकसंग छलफल भइरहेको ।
१६.	१००	वासेल द्वितीय (BASEL II) को कार्यान्वयनलाई थप प्रभावकारी बनाइनुका साथै आन्तरिक पूँजी पर्याप्तता मूल्यांकन प्रकृया (Internal Capital Adequacy Assessment Process - ICAAP) सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी लागू गरिने ।	मस्यौदा तयार भइसकेको र कार्यान्वयनका लागि अन्तिम चरणमा रहेको ।
१७.	१०१	कर्जाको गुणस्तर उच्च राख्न यसको अनुगमनलाई प्रभावकारी तुल्याउन सुपरिवेक्षणको जोड कर्जाको गुणस्तरतर्फ उन्मुख हुने व्यवस्था गरिने र प्रत्येक आर्थिक वर्षभित्रमा सबै वित्तीय संस्थाहरूको स्थलगत निरीक्षण सम्पन्न गर्ने गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने । यसका लागि सुपरिवेक्षकीय विभागहरूको थप सुदृढीकरण गरिने ।	(क) बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा रहेका सुपरिवेक्षण सल्लाहकारको सहयोगमा On-site supervision manual पुनरावलोकन गर्ने कार्य भइरहेको । (ख) कर्जा सापटको वर्गीकरण सम्बन्धमा निर्देशन पुनरावलोकन गरिने ।
१८.	१०२	जोखिममा आधारित (Risk based) सुपरिवेक्षणलाई थप प्रभावकारी बनाउन विद्यमान विनियमावलीमा आवश्यक सुधार गरिनुका साथै सुपरिवेक्षकीय क्षमता अभिवृद्धिका लागि जनशक्ति व्यवस्थापन तथा विभागीय पुनरसंरचनाको कार्य गरिने ।	सुपरिवेक्षण विनियमावली २०५९ लाई प्रतिस्थापन गर्न सुपरिवेक्षण विनियमावली २०६९ को मस्यौदा तयार भइसकेको । बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा कार्यरत रहेका सुपरिवेक्षण सल्लाहकारको सहयोगमा जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण मार्गदर्शन तयार गर्ने कार्य भइरहेको । वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागलाई विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग र वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभाग गरी दुई विभागमा छुट्याई विभागीय पुनरसंरचना गरिएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
१९.	१०३	प्रभावकारी सुपरिवेक्षणको लागि यस बैंक र बैंक तथा वित्तीय संस्थाबीच प्रवाह हुने सूचना एवम् तथ्याङ्कलाई छिटो-छरितो, भरपर्दो र यथार्थपरक बनाउन सूचना प्रणालीको यान्त्रिकीकरणमा विशेष जोड दिइने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा भइरहेको सूचना प्रविधिमा आधारित वित्तीय कारोबारको सुपरिवेक्षण कार्यलाई सहज बनाउने उद्देश्य अनुरूप इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट हुने बैकिङ्ग (ई-बैंकिङ्ग) सेवा सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको नियमन गर्ने व्यवस्थाका लागि परिपत्र जारी गरिएको ।
२०.	१०४	जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण पद्धतिलाई थप प्रभावकारी बनाउन निरीक्षणको विद्यमान संयन्त्रमा पुनरावलोकन एवं परिमार्जन गर्ने, Early warning system लाई अझै बढी प्रभावकारी बनाउदै लगिने, Contingency plan तयार गरिने र यस अन्तर्गत Crisis management का चरणबद्ध कार्यहरू निर्धारण गरी सो सहितको Bank resolution framework तयार गरिने ।	बैंक सुपरिवेक्षण सल्लाहकारको योजना अनुरूप कार्य हुँदै गरेको । निरीक्षण कार्यविधि पुनरावलोकन गर्ने सिलसिलामा Onsite manual मा परिमार्जन गर्ने कार्य थालनी भएको । निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षण विनियमावलीमा संशोधन गर्न मस्यौदा तयार भएको । Problem bank resolution framework लगायतको Operation manual को मस्यौदा तयार भएको ।
२१.	१०५	बैंकहरू स्वयंले आफ्नो दवाव परीक्षण गर्न सक्ने गरी आवश्यक मार्गदर्शन जारी गरिनुका साथै तरलता व्यवस्थापनको लागि Forward Looking Analysis क्षमतालाई सहयोग पुऱ्याउन Institution-wise Liquidity Monitoring Framework तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने ।	(क) Liquidity monitoring framework लागू भइसकेको । (ख) दवाव परीक्षण (Stress testing) मार्गदर्शन तयार गरी लागू गरिसकिएको ।
२२.	१०६	शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ को कार्यान्वयन एवं अनुगमनको प्रक्रियालाई थप प्रभावकारी बनाउदै लगिने ।	शीघ्र सुधारात्मक कारवाही सम्बन्धी विनियमावली, २०६४ लाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिएको । तरलताको आधारमा समेत PCA लगाउने गरी सोको मस्यौदा तयार भई अध्ययनको चरणमा रहेको । साथै, Liquidity monitoring framework अन्तर्गत तरलता अनुगमन भइरहेको ।
२३.	१०७	वित्तीय सेवाको पहुँच कम रहेको ग्रामीण क्षेत्रमा वित्तीय संस्था संस्थापना गर्न प्राथमिकता दिन छनौटपूर्ण इजाजतपत्र सम्बन्धी नीति अख्तियार गरिने ।	इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पुनरावलोकन गर्ने सम्बन्धमा अध्ययन भइरहेको ।
२४.	१०८	इजाजतपत्रको प्रक्रियामा संस्थापकहरू परिवर्तन गर्ने र शेयर पूँजी स्वामित्व संरचना परिवर्तन गर्ने प्रवृत्ति बढ्दै गएबाट वास्तविक लगानीकर्ताहरूबाट संस्था प्रवर्द्धन हुने वातावरण मिलाउन विद्यमान नीतिगत व्यवस्थामा समयसापेक्ष पुनरावलोकन गरिने ।	इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पुनरावलोकन गर्ने क्रममा यस सम्बन्धमा समेत अध्ययन भइरहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
२५.	१०९	नयाँ स्थापना हुने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संस्थापक शेयरधनीको योग्यता मूल्याङ्कन गर्ने प्रणालीमा आवश्यक सुधार गरिने ।	इजाजतपत्र सम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था पुनरावलोकन गर्ने क्रममा यस सम्बन्धमा समेत अध्ययन भइरहेको ।
२६.	११०	गाभने तथा गाभिने कार्यलाई प्रोत्साहित गरी संस्थागत सुशासन, स्वच्छ प्रतिस्पर्धा र वित्तीय सुदृढीकरणमार्फत् वित्तीय स्थायित्वलाई प्रभावकारी बनाउने ।	गाभने/गाभिने सम्बन्धी कार्य हेर्न नियमन विभागमा एउटा छुट्टै इकाई गठन । यसले गाभने/गाभिने सहजकर्ता एवं समन्वयकर्ताको रूपमा कार्य गर्दै आएको । साथै, बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उच्च व्यवस्थापन र संचालक समितिका सदस्यहरूलाई बोलाई गाभने/गाभिने परामर्श दिने एवं प्रोत्साहित गर्ने कार्य भइरहेको । यस बैंकबाट गाभने/गाभिने सम्बन्धी विनियमावली, २०६८ जारी भए पश्चात ४ जोडी संस्थाहरूलाई गाभने/गाभिने अन्तिम स्वीकृति र ७ जोडी संस्थाहरूलाई गाभने/गाभिने सैद्धान्तिक सहमति प्रदान गरिसकिएको ।
२७.	१११	वित्तीय अनुशासन प्रवर्द्धनका लागि संस्थागत सुशासन, निर्देशनको पालना तथा संस्था अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्थालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिने र संचालकले आफू वा आफ्नो परिवारका सदस्य तथा आफ्नो वा आफ्नो परिवारको स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको फर्म-कम्पनीको नाममा विभिन्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट लिएको कर्जा सम्बन्धी स्वघोषणा विवरण अद्यावधिक गरी राख्ने व्यवस्था मिलाइने ।	मिति २०६८/०९/०७ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
२८.	११२	पूँजीगत खर्च र अन्य मसलन्द खर्चमा पारदर्शिता र मितव्ययिता अपनाइएको छ/छैन भनी लङ्ग फर्म अडिट प्रतिवेदनमा उल्लेख गरी वाह्य लेखापरीक्षकबाट तयार गरिने प्रतिवेदनमा समेत उल्लेख गर्ने व्यवस्थालाई थप सुदृढ गरिने ।	सम्बन्धित विषयको अध्ययनका लागि सुपरीवेक्षण विभागहरूका प्रतिनिधिहरू सम्मिलित कार्यदलबाट प्रतिवेदन पेश भई सो उपर थप अध्ययन भइरहेको ।
२९.	११३	बहु-बैंकिङ्ग कारोबारबाट कर्जाको जोखिम बढ्न नदिन आवश्यक व्यवस्था गरिने ।	कुनै व्यक्ति/समूह सदस्य/समूहलाई रु. ३० हजार भन्दा बढी कर्जा प्रदान गर्दा सम्बन्धित शाखा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त "घ" वर्गका लघुवित्त विकास बैंक, सीमित बैंकिङ्ग कारोबार गर्ने सहकारी संस्था तथा वित्तीय मध्यस्थताको कार्य गर्ने गैर-सरकारी संस्थाहरूबाट ग्राहकको कर्जा सम्बन्धी सूचना लिनु/दिनु पर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिएको । अन्य वर्गका वित्तीय संस्थाको हकमा बहु-बैंकिङ्ग कारोबारबाट कर्जाको जोखिम बढ्न नदिन आवश्यक व्यवस्था गर्न अध्ययन भइरहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
३०.	११४	ऋण असुली न्यायाधिकरण तथा कर्जा सूचना केन्द्र लि. को सुदृढीकरण गर्ने कार्यलाई कार्यान्वयन गर्दै लगिने र निष्कृत कर्जामा सुधार ल्याउन निजी क्षेत्रको सहभागितामा सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी स्थापना गर्न प्रोत्साहन गरिने ।	वित्तीय क्षेत्र सुधार परियोजनाको अवधि ३१ डिसेम्बर २०११ सम्म मात्र रहेको हुँदा थप कारवाही अगाडि नबढेको । सम्पत्ति व्यवस्थापन कम्पनी स्थापनाको हकमा सरोकारवालाहरूसंग छलफल भइरहेको ।
३१.	११५	रु. १ करोड वा सो भन्दा बढी कर्जा लिई नियतवश ऋण नतिने ऋणीहरू उपरको कारवाहीलाई थप प्रभावकारी बनाइनुका साथै तोकिएको क्षेत्रमा लगानी नगरेर अन्य क्षेत्रमा लगानी गर्ने एवम् कर्जा लिनका लागि व्यवसाय दर्ता गर्ने र त्यसका आधारमा कर्जा लिई नियतवस ऋण नतिने ऋणीहरूलाई समेत नेपाल सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरी कानूनको दायरामा ल्याउन आवश्यक व्यवस्था गरिने ।	कारवाहीको कार्यविधिको मस्यौदा तयार भइसकेको ।
३२.	११६	जलविद्युत उत्पादन परियोजनामा कर्जा प्रवाह बढाउन पुनर्कर्जा सम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा आवश्यक पुनरावलोकन गरिने ।	जलविद्युत उत्पादन परियोजनामा कर्जा प्रवाह बढाउन मिति २०६८/०८/१९ को परिपत्रबाट यस क्षेत्रमा प्रवाह भएको कर्जा लगानीमा ६.५ प्रतिशत व्याजदरमा पुनर्कर्जा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिएको । हालसम्म जलविद्युत परियोजनाका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई रु. ९१.१६ करोड पुनर्कर्जा स्वीकृत गरिएको ।
३३.	११७	व्यक्तिगत अधिविकर्ष कर्जालाई सीमाबद्ध तथा नियमित एवं नियन्त्रित गर्न आवश्यक व्यवस्था गरिने ।	व्यक्तिगत अधिविकर्ष कर्जाको सीमा रु. १ करोड कायम गरिएको ।
३४.	११८	उत्पादनशील क्षेत्रमा औसत कर्जा Industry Average को २० प्रतिशत पुऱ्याउनुपर्ने गरी पेश गरेको कार्ययोजनालाई प्रभावकारी रूपमा अनुगमन गरिने ।	मिति २०६८/०४/१२ मा निर्देशन जारी गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।
३५.	११९	नेपाल धितोपत्र बोर्डसँग आवश्यक समन्वयमार्फत म्यूचुअल फण्ड कारोबार गर्न वाणिज्य बैंकहरूलाई प्रोत्साहन गरिने ।	वाणिज्य बैंकहरूले सामूहिक लगानी कोष संचालन गर्न सक्ने गरी २०६७/१२/०९ मा निर्देशन जारी गरिएको र सोही बमोजिम कोष संचालन गर्न इच्छुक वाणिज्य बैंकहरूलाई प्रबन्धपत्र संशोधनको माध्यमबाट स्वीकृति प्रदान गरिएको ।
३६.	१२०	सुरक्षित कारोबार दर्ताको लागि छुट्टै कार्यालयको स्थापना गर्न नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याउने ।	वित्तीय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत सुरक्षित कारोबार दर्तालाई यान्त्रीकीकरण गर्ने कार्य प्रारम्भ भएकोमा उक्त परियोजनाको अवधि समाप्त भएकोले सो कार्य अगाडि बढ्न नसकेको । यस सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याउन निरन्तर सम्पर्कमा रहिरहेको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
३७.	१२१	नोट नष्ट गर्ने कार्यलाई वातावरणमैत्री बनाउन Currency Verification and Processing System (CVPS) तथा Shredding and Briquetting System (SBS) लागू गर्ने कार्यलाई अघि बढाउने ।	CVPS & SBS भित्र्याउने सम्बन्धी प्रक्रिया अघि बढिरहेको ।
३८.	१२२	भुत्रो नोट चलनचल्तीबाट हटाई सफा नोट चलनचल्तीमा ल्याउने नीतिलाई निरन्तरता दिइने । साथै नोटकोष कारोबार प्रक्रियालाई आधुनिकीकरण गर्दै लगिने ।	Clean Note Policy सँग सम्बन्धित "सन्देश" नामक टेलिफिल्म प्रसारण गरिएको । साथै, यससँग सम्बन्धित पाँचवटा अन्तरक्रिया कार्यक्रम समेत सम्पन्न भइसकेको । नोटको प्याकेटमा Multiple Stich गर्ने परिपाटी हटाई Single Stiching मा सीमित गरिएको ।
३९.	१२३	आर्थिक वर्ष २०६८/६९ भित्रमा विस्तृत मौद्रिक सर्वेक्षण सार्वजनिक जानकारीको लागि नियमितरूपमा प्रकाशनमा ल्याउने ।	आर्थिक वर्ष २०६८/६९ को चौथो महिनादेखि विस्तृत मौद्रिक सर्वेक्षण प्रकाशन गर्न थालिएको ।
४०.	१२४	तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन तथा प्रतिवेदन तयारी सम्बन्धी कार्यलाई छिटोछरितो र भरपर्दो बनाउन नयाँ Software खरिद/विकास गरी Online प्रणाली मार्फत एकीकृत रूपमा वित्तीय तथ्याङ्क संकलन गर्ने कार्यको थालनी गरिने ।	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट विभिन्न विभागहरूलाई आवश्यक पर्ने तथ्याङ्कहरू Internet को माध्यमबाट online प्राप्त गरी Data Dissemination को कार्यलाई सरलीकरण गर्न Online Data Collection and Dissemination System Software खरीद गर्ने क्रममा विभिन्न फर्म/कम्पनीहरूले पेश गरेको Technical/Financial Proposal मूल्यांकनको क्रममा रहेको ।
४१.	१२५	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले जलविद्युतसँग सम्बन्धित परियोजनामा विदेशी मुद्रामा कर्जा उपलब्ध गराउन र यस बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त गरी विदेशी मुद्रामा जारी भएका विभिन्न उपकरणहरूमा समेत लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था गरिने ।	मिति २०६८/७/२० गतेको परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।
४२.	१२६	राहदानी बापत पाउने सटही सुविधाको विद्यमान सीमालाई वृद्धि गरी एकपटकमा अधिकतम अमेरिकी डलर २,५००।- सम्म र एक आर्थिक वर्षमा अधिकतम अमेरिकी डलर ५,०००।- सम्म प्रदान गर्ने व्यवस्था गरिने ।	मिति २०६८/४/१० मा परिपत्र जारी गरिएको ।
४३.	१२७	परिवर्त्य विदेशी मुद्रा भुक्तानी गरी भारतबाट आयात गर्न सकिने वस्तुहरूको सूचीमा औचित्यताका आधारमा थप वस्तुहरू समावेश गर्दै लैजाने ।	मिति २०६८/५/१३ को परिपत्रबाट थप ३ वस्तु विदेशी मुद्रामा भारतबाट निर्यात गर्न पाउने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको ।

क्र.सं.	बुँदा नं.	लक्ष्य/कार्यक्रम	कार्यान्वयन स्थिति
४४.	१२८	गैर-आवासीय नेपालीलाई परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा खाता खोल्न सक्ने व्यवस्था मिलाउने ।	मिति २०६८/५/१ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।
४५.	१२९	विदेशी मुद्रामा खाता खोल्ने सम्बन्धी विविध विषयमा समसामयिक परिमार्जन गरिने ।	मिति २०६८/५/१ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।
४६.	१३०	व्यक्ति, संघ-संस्था आदिले विदेशमा खाता खोल्ने र संचालन गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरिने ।	मिति २०६८/५/२८ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।
४७.	१३१	वाणिज्य बैंकले निर्यातकर्ताको लागि जारी गर्ने अग्रिम भुक्तानी प्रमाणपत्रको म्याद ६/६ महिना गरी ३ वर्षसम्म नवीकरण गर्न सक्ने व्यवस्थामा परिवर्तन गरी सुरुमा १ वर्षको लागि जारी गर्ने र जतिसुकै अवधिको भए पनि सम्बन्धित बैंक/वित्तीय संस्थाबाटै नवीकरण हुनेव्यवस्था गरिने ।	मिति २०६८/५/१ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको । नविकरण गर्नेको कुल संख्या १६० पुगेको ।
४८.	१३२	युसेन्स प्रतीतपत्र (Usance letter of credit) लगायत प्रतीतपत्र कारोबार सम्बन्धी व्यवस्थामा समसामयिक परिमार्जन गरिने ।	युसेन्स प्रतीतपत्र सम्बन्धी परिपत्रको ड्राफ्ट तैयार हुँदै गएको । सरोकारवालाहरूसँग Interaction गर्नुपर्ने देखिएकोले सो कार्य गर्न बाँकी रहेको ।
४९.	१३३	नेपाली नागरिकले आफ्नो परिचयपत्र सहित विदेशी मुद्रा प्राप्त भएको कारण र श्रोत उल्लेख गरी सटही गर्न ल्याएमा एक पटकमा अमेरिकी डलर १,०००- वा सो बराबरसम्म हुने अन्य परिवर्त्य विदेशी मुद्रा यस बैंकबाट इजाजतप्राप्त निकायले सटही गरिदिन सक्ने व्यवस्था गरिने ।	मिति २०६८/४/१९ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।
५०.	१३४	नेपाल-भुटानबीच हुने कार्ड कारोबारको हिसाव-मिलान भारतीय रूपैयाँमा समेत गर्न सकिने व्यवस्था गरिने ।	मिति २०६८/५/६ को परिपत्रबाट नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन भइसकेको ।

अनुसूची ३
मौद्रिक सर्वेक्षणको प्रक्षेपण

	रु. करोडमा				वार्षिक परिवर्तन					
	२०६७	२०६८*	२०६९*	२०७०*	२०६७/६८*		२०६८/६९*		२०६९/७०*	
	असार	असार	असार ^१	असार ^२	रकम	प्रतिशत			रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	२१,३०३.६	२१,६०३.९	३७,४८४.८	४०,४८४.८	२१८.३ ^{२/}	१.०	१२,५००.० ^{३/}	५७.९	३,०००.०	८.०
१.१. वैदेशिक सम्पत्ति	२७,५२२.२	२७,८८८.४	४४,७७२.८	४८,४६०.३	३६८.०	१.३	१६,८८४.४	६०.५	३,६८७.५	८.२
१.२. वैदेशिक दायित्व	६,२१८.६	६,२८४.५	७,२८८.०	७,९७५.५	८४.६	१.४	१,००३.६	१६.०	६८७.५	९.४
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	५,१५७.९	५,२३३.६	६,०८६.७	६,७९६.८	१०४.७	२.१	८५३.१	१६.३	६३०.१	१०.४
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	१,०६०.७	१,०५०.८	१,२०१.३	१,२५८.७	-२०.१	-२.०	१५०.५	१४.३	५७.४	४.८
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	५०,६५६.३	७०,६००.४	७५,४६५.७	८९,४०८.२	९,८८७.४ ^{२/}	१६.३	८,२४६.१ ^{३/}	११.७	१३,९४२.५	१८.५
२.१. कुल आन्तरिक कर्जा	६५,०९८.२	९१,२५७.६	१००,२६५.९	११६,३३६.४	११५,५४२.५	१४.५	९,००८.२	९.९	१६,०७०.५	१६.०
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१३,३१२.९	१६,३४३.९	१६,४३१.०	१९,०३२.६	२,६८५.३	१९.७	८७०	०.५	२,६०१.७	१५.८
अ. सरकारमाथिको दावी	१३,३१२.९	१६,३४३.९	१६,४३१.०	१९,०३२.६	२,६८५.३	१९.७	८७०	०.५	२,६०१.७	१५.८
आ. सरकारी निक्षेप	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
ख. सरकारी संस्थानहरूलाई गएको कर्जा	७३७.४	१,१७७.५	१,१०१.५	१,२८७.०	२९१.२	३२.९	-७६.०	-६.५	१८५.५	१६.८
वित्तीय	१९३.१	५४२.७	२०१.५	२३४.०	६.१	१.१	-३४१.२	-६२.९	३२.५	१६.१
गैर-वित्तीय	५४४.३	६३४.८	९००.०	१,०५३.०	२८५.१	८१.५	२६५.२	४१.८	१५३.०	१७.०
ग. गैर-सरकारी वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	९८२.९	१,००४.०	९००.०	१,०६७.०	-३०१.२	-२३.१	-१०४.०	-१०.४	१६७.०	१८.६
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	५०,०६५.१	७२,७३२.२	८१,८३३.४	९४,९४९.७	८,८७७.२	१३.९	९,१०१.२	१२.५	१३,११६.३	१६.०
२.२. खुद अमौद्रिक दायित्व	१४,४४२.०	२०,६५७.३	२४,८००.२	२६,९२८.२	१,६६५.१	११.५	७६२.१	३.७	२,१२८.०	८.६
३. विस्तृत मुद्रा प्रवाय (एम२)	७१,९५९.९	९२,२०४.३	११२,९५०.४	१२९,८९३.०	१०,१०५.६	१२.३	२०,७४६.१	२२.५	१६,९४२.५	१५.०
३.१. मुद्रा प्रवाय (एम१)	२१,८१५.९	२२,३०७.५	२६,७६०.३	३०,६४०.५	६१३.७	२.८	४,४५२.८	२०.०	३,८८०.२	१४.५
क. मुद्रा	१४,२११.५	१४,१९३.१	१७,३५०.९	१९,६०९.९	२६५.०	१.९	३,१५७.८	२२.२	२,२५८.९	१३.०
ख. चल्ती निक्षेप	७,६०४.५	८,११४.३	९,४०९.२	११,०३०.५	३४८.७	४.५	१,२९४.९	१६.०	१,६२१.३	१७.२
३.२. आवधिक निक्षेप	५०,१४४.०	६९,८९६.९	८६,१९०.१	९९,२५२.५	९,४९१.९	१५.७	१६,२९३.२	२३.३	१३,०६२.४	१५.२
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम२)	७७,११७.८	९७,४३८.०	११९,०३७.१	१३६,६०९.८	१०,२११.२	११.७	२१,५९९.१	२२.२	१७,५७२.७	१४.८

अ - संशोधित अनुमान

प्र - प्रक्षेपण

* 'क' वर्गका बैंकको साथै 'ख' र 'ग' वर्गका वित्तीय संस्थाहरू समेत समावेश गरिएको

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नोक्सान रु. ७८९.५ करोड समायोजन गरी ।

२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ६५.१ करोड समायोजन गरी ।

३. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ३३८०.९ करोड समायोजन गरी ।

तालिका सूची

तालिका १	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (२०५७५८ को स्थिर मूल्यमा)
तालिका २	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रचलित बजार मूल्यमा)
तालिका ३	कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आम्दानी (प्रचलित बजार मूल्यमा)
तालिका ४	राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकांक
तालिका ५	मौद्रिक सर्भेक्षण
तालिका ६	ट्रेजरी बिल्स विक्री बोलकबोल
तालिका ७	ट्रेजरी बिल्स खरिद बोलकबोल
तालिका ८	रिपो बोलकबोल
तालिका ९	रिभर्स रिपो बोलकबोल
तालिका १० (क)	विदेशी मुद्रा बजार कारोबार
तालिका १० (ख)	विदेशी मुद्रा बजार कारोबार (अमेरिकी डलरमा)
तालिका ११	स्थायी तरलता सुविधा
तालिका १२	अन्तर-बैंक कारोबार रकम
तालिका १३	नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण
तालिका १४	व्याजदर संरचना
तालिका १५	भारित औसत ९१ दिने ट्रेजरी बिल्स दर
तालिका १६	भारित औसत ३६४ दिने ट्रेजरी बिल्स दर
तालिका १७	भारित औसत अन्तर-बैंक कारोबार दर
तालिका १८	सरकारी वित्त स्थिति (नगद प्रवाहमा आधारित)
तालिका १९	नेपाल सरकारको कुल आन्तरिक ऋण
तालिका २०	वैदेशिक व्यापार
तालिका २१	शोधनान्तर स्थिति
तालिका २२	बैंकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति
तालिका २३	अमेरिकी डलर भुक्तानी गरी भारतबाट भएको आयात
तालिका २४	अमेरिकी डलर भुक्तानी गरी भएको भारतीय मुद्रा खरिद

तालिका १
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(२०५७/५८ को स्थिर मूल्यमा)

विवरण	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन				
	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८ ^स	२०६८/६९ ^स	६४/६५	६५/६६	६६/६७	६७/६८ ^स	६८/६९ ^स
कृषि	१८,४७९.६०	१९,४४४.९०	२०,१४६.४०	२०,४४१.७०	२१,४७७.७०	२२,४३४.७०	५.८	३.०	२.०	४.५	४.९
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	१८,१९५.८०	१९,२५१.४०	१९,८२५.७०	२०,२१९.६०	२१,१२२.८०	२२,१४९.४०	५.८	३.०	२.०	४.५	४.९
गैर-कृषि	३३,०३३.०६	३४,९७४.३४	३६,४९१.५०	३८,४५७.००	३९,७६२.९०	४१,४६०.६०	५.९	४.३	५.४	३.४	४.३
उद्योग	८,६७९.२०	८,८३०.५०	८,७७८.४०	९,१२९.५०	९,३९०.८०	९,५४९.८०	१.७	(०.६)	४.०	२.९	१.७
खानी तथा उत्खनन उत्पादन उद्योग	२३८.३०	२५१.३०	२५३.१०	२५८.५०	२६३.७०	२७७.००	५.५	०.७	२.१	२.०	५.०
विद्युत, ग्यास तथा पानी निर्माण	३,९८९.१०	३,९५४.५०	३,९१३.२०	४,०२९.१०	४,१२१.६०	४,१७४.४०	(०.९)	(१.०)	३.०	२.३	१.३
विद्युत, ग्यास तथा पानी निर्माण	१,३०६.५०	१,३२०.४०	१,२७५.००	१,२९८.९०	१,२९२.९०	१,३८८.४०	१.१	(३.४)	१.९	(०.५)	७.४
निर्माण	३,१४५.३०	३,३०४.३०	३,३३७.१०	३,५४३.००	३,७२८.६०	३,७९०.००	५.१	१.०	६.२	४.८	(०.१)
सेवा	२४,३५३.८६	२६,१४३.८४	२७,७१३.१०	२९,३२७.५०	३०,३७२.१०	३१,९१०.८०	७.३	६.०	५.८	३.६	५.१
धोक तथा खुद्रा व्यापार	६,४२९.२२	६,६९६.२२	७,०४८.१०	७,५२३.७०	७,६११.७०	७,९००.२०	४.२	५.३	६.७	१.२	३.८
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	८२७.८१	८८५.११	९०५.६०	९६४.६०	१,०३५.९०	१,१२१.७०	६.९	२.३	६.५	७.४	८.३
यातायात, भण्डारण तथा संचार	४,४०९.४३	४,८२२.५८	५,१५८.५०	५,४६५.७०	५,७७५.७०	६,१७०.७०	९.४	७.०	६.०	५.७	६.८
वित्तीय मध्यस्थता	२,२१०.३०	२,४१४.२३	२,४६३.२०	२,५३२.७०	२,६१६.३०	२,७०७.१०	९.२	२.०	२.८	३.३	३.५
घर-जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरू	४,१२४.००	४,५५४.४०	४,६४२.१०	४,७८१.८०	४,८८९.४०	५,०३४.६०	१०.४	१.९	३.०	२.३	३.०
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	९२६.२०	९३१.९०	१,००१.२०	१,०४०.५०	१,०८०.५०	१,१४१.१०	०.६	७.४	३.९	३.८	५.६
शिक्षा	३,०७३.८०	३,२७१.६०	३,६२३.३०	३,६६३.८०	३,९७८.५०	४,१७६.२०	६.४	१०.८	६.६	३.०	५.०
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	६८८.८०	७४७.४०	८१९.१०	८५८.१०	९०३.५०	९५३.००	८.५	९.६	४.८	५.३	५.५
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरू	१,६६४.३०	१,८२०.४०	२,०५२.००	२,२९६.६०	२,४८०.६०	२,७०६.२०	९.४	१२.७	११.९	८.०	९.१
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	५१,५१२.६६	५४,५३०.२४	५६,६३७.९०	५९,००८.७०	६१,२४०.६०	६३,९९६.३०	५.९	३.९	४.२	३.८	४.५
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	२,१४७.६०	२,३०४.२९	२,३७२.५०	२,४३२.७०	२,५०६.९०	२,५८५.१०	७.३	३.०	२.५	३.१	३.१
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	४९,३६५.०६	५२,२२५.९६	५४,२६५.४०	५६,५७६.००	५८,७३३.७०	६१,४१२.२०	५.८	३.९	४.३	३.८	४.६
उत्पादित वस्तुमा खुद कर	३,८३८.७६	४,२२५.६९	४,७४५.५०	५,२७३.००	५,५२६.७०	५,८२७.५०	१०.१	१२.३	११.२	४.६	५.४
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	५३,२०३.८२	५६,४५१.६५	५९,०१०.९०	६१,८४९.००	६४,२६०.४०	६७,२३९.७०	६.१	४.५	४.८	३.९	४.६

सं - संशोधित अनुमान

प्रा - प्रारम्भिक अनुमान

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका २
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन
(प्रचलित बजार मूल्यमा)

विवरण	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन				
	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८ ^अ	२०६८/६९ ^अ	६४/६५	६५/६६	६६/६७	६७/६८ ^अ	६८/६९ ^अ
कृषि	२२६८२.३	२४७९९.९	३०९५५.३	३९५७५.५	४७५३७.४	५९५७६.७	९.०	२५.२	२७.८	२०.९	८.५
कृषि तथा वन मत्स्यपालन	२२३५३.६	२४३३२.३	३०५४७.७	३९१५९.९	४७०८५.०	५९०७६.०	८.९	२५.५	२८.२	२०.३	८.५
गैर- कृषि	४७०५४.९	५३०९९.३	६२९३३.९	७२२८९.५	८९३९९.२	९५२८५.०	९७.७	५.४	३.९	६.८	९०.७
उद्योग	९९५५२.९	९३०९९.३	९४८९०.९	९६९३८.३	९९९०८.९	२९४०५.०	९३.३	९३.७	९३.८	९२.८	९२.०
खानी तथा उत्खनन	३४९.७	४३७.५	५०८.४	५९२.६	६९५.६	८९६.६	२८.०	९६.२	९६.६	९७.४	९७.४
उत्पादन उद्योग	५२९७.२	५७८.५	६५४४.७	७०९२.४	७९४८.९	९०५४.७	९.६	९४.४	८.४	९२.९	९३.९
विद्युत, ग्यास तथा पानी निर्माण	९४८४.९	९५२९.९	९४६२.९	९५२४.४	९५२८.८	९६५६.५	२.५	-३.९	४.२	०.३	८.४
सेवा	४५०९.९	५४९३.४	६३७४.९	७७२८.९	८९३५.६	९८७७.२	२०.०	९७.७	२९.३	९५.६	९०.५
थोक तथा खुद्रा व्यापार	९२६४.८	९०५३०.६	९२४९२.९	९६९०६.७	९८२४५.५	२०९०९.५	९३.७	९७.९	२९.८	९३.३	९४.६
होटल तथा रेस्टुरेन्ट	९००४.३	९९५०.३	९३९४.३	९७३४.७	२९८६.६	२६९६.४	९४.५	२९.२	२४.४	२६.९	९९.७
यातायात, भण्डारण तथा संचार	६९५५.७	७६८९.८	९२६९.८	९५३०.४	९०२७२.४	९२२४०.६	९०.४	२०.६	२.९	७.८	९९.२
वित्तीय मध्यस्थता	२८४६.७	३३५३.९	३९९०.०	४६०८.३	५५४३.९	६८४०.३	९७.८	९६.६	९७.९	२०.३	२३.४
घर-जग्गा, भाडा तथा व्यावसायिक सेवाहरु	७०७९.९	७३६३.०	८९६२.५	९३७४.७	९०६२३.६	९९९९९.९	४.०	९०.९	९४.९	९३.३	९२.९
सार्वजनिक प्रशासन तथा रक्षा	९२२२.७	९४३५.२	९८५५.६	२९६९.५	२४८९.९	३९०८.७	९७.४	२९.३	९६.९	९४.४	२५.३
शिक्षा	४०९३.९	४८७२.२	६२६४.२	६९३८.४	६२६३.९	८०८४.०	९९.०	२८.६	-२.०	२.०	२९.९
स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	८५६.८	९०९६.३	९३७४.४	९५३८.२	९६४६.९	२२७९.२	२८.०	२५.४	९९.९	७.९	३७.९
अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवाहरु	२९७७.४	२६५०.०	३४०८.९	४९४२.३	४९४९.२	५८९०.२	२९.७	२८.६	२९.५	९९.३	९७.६
कुल मूल्य अभिवृद्धि (अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थतासहित)	६९७३६.४	७७९४४.२	९३६८९.२	९९९८५.७	९२८८५.६	९४६८९.७	९९.८	२०.५	९९.९	९५.२	९४.०
अप्रत्यक्ष वित्तीय मध्यस्थता	२९५०.५	२४९८.५	२९३६.२	३५९५.६	४२०९.४	५०४०.९	९२.५	२९.४	९९.७	९९.७	९९.७
कुल मूल्य अभिवृद्धि (आधारभूत मूल्यमा)	६७५८५.९	७५४२५.७	९०९५३.०	९०८३४.४	९२४६४.२	९४९८९.६	९९.७	२०.४	९९.९	९५.०	९३.८
उत्पादित वस्तुमा खुद कर	५९९६.८	६०४०.९	७८७४.४	९०९३५.८	९२९९९.७	९३८८०.९	९६.२	३०.४	३८.९	९९.६	९३.८
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादकको मूल्यमा)	७२७८२.७	८१४६६.८	९८८२७.४	९९९२७.२	९३६८४.९	९५५७०.५	९२.९	२९.२	२०.७	९४.७	९३.८

सं - संशोधित अनुमान

प्रा - प्रारम्भिक अनुमान

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ३
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आमदानी
(प्रचलित बजार मूल्यमा)

बिबरण	रु. करोडमा						प्रतिशत परिवर्तन				
	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८ ^{सं}	२०६८/६९ ^{सं}	६४/६५	६५/६६	६६/६७	६७/६८ ^{सं}	६८/६९ ^{सं}
कुल उपभोग	६५६३७.४	७३५४७.०	८१५०४.२	९०५६१.४	९२५१८.४	९४०२७०.७	१२.१	२१.७	१८.०	१८.५	१२.१
सरकारी क्षेत्र	६६९४.९	८०६६.३	९०६५२.७	९९९९८.९	९३९६६.४	९५९६७.७	२०.५	३२.९	९९.९	९०.५	२९.३
निजी क्षेत्र	५७९९९.९	६४९०८.५	७२४३९.५	८०५६१.४	८३१२१.९	८४४६०.३	९९.९	२०.५	९९.९	९९.९	९०.९
गैर-मुनाफाकारी संस्थाहरु	९२५९.५	९३७२.९	९५७५.३	२०००.२	२३९०.४	२६६९.७	९.६	९४.८	२७.०	९५.५	९५.६
कुल लगानी	२०८७७.९	२४७२७.२	३९३०२.९	४५७३९.५	४४५३२.२	५९०५९.०	१८.४	२६.६	४६.९	-२.६	९४.७
कुल स्थिर पूंजी लगानी	९५३३३.७	९७८४४.६	२९९०३.९	२६४८८.८	२९०६९.३	३०५६८.२	९६.४	९८.३	२५.५	९.७	५.२
सरकारी क्षेत्र	२४६४.५	३२९९.३	४४२७.८	५३६६.५	६६८७.६	६७३३.०	३३.९	३४.२	२९.२	२४.६	०.७
निजी क्षेत्र	९२८६९.२	९४५४५.३	९६६७६.९	२९९२२.३	२२३८९.७	२३८३५.२	९३.०	९४.६	२६.७	६.०	६.५
स्टक परिवर्तन	५५४४.२	६८८२.६	९०९९९.०	९९२५०.७	९५४६२.९	२०४९०.८	२४.९	४८.२	८८.८	-९९.७	३२.५
कुल आन्तरिक माग	८६५९५.३	९८२७४.२	९२०८०७.९	९५९३५७.९	९६९६७४.३	९९९३२९.७	९३.६	२२.९	२५.३	९२.९	९२.८
वस्तु तथा सेवा निर्यात	९३५६.७	९०४२०.७	९२२७३.७	९९४२९.८	९२९८८.६	९५२३६.९	९९.४	९७.८	-६.९	६.६	२५.०
वस्तु तथा सेवा आयात	२३०८९.३	२७९२९.९	३४२५३.६	४३४९९.८	४४९९९.९	५०७४९.२	९७.५	२६.३	२६.८	३.५	९३.०
खुद वस्तु तथा सेवा निर्यात	-९३७३२.६	-९६७०८.४	-२९९७९.९	-३९९९०.०	-३२७३९.३	-३५५९२.३	२९.७	३९.६	४५.५	२.३	८.५
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	७२७८२.७	८९५६५.८	९८८२७.४	९९९२७७.२	९३६८४९.९	९५५७०२.५	९२.९	२९.२	२०.७	९४.७	९३.८
खुद साधन आय	७४३.२	७९४.७	९९७५.०	९९९.७	७५४.९	९४७८.५	६.९	४७.९	-२२.४	-९७.२	९५.९
कुल राष्ट्रिय आय	७३५२५.९	८२३६०.५	९०००२.४	९२०९८.९	९३७५९६.८	९५७८९.०	९२.०	२९.४	२०.२	९४.५	९४.२
खुद ट्रान्सफर	९२८९९.२	९८२८९.७	२४९४८.७	२८२६४.८	३०७८५.९	४००८३.५	४९.७	३६.५	९३.३	८.९	३०.२
कुल राष्ट्रिय खर्चयोग्य आमदानी	८६४२५.९	९००६४२.२	९२४९५९.९	९४८४३३.७	९६८३८२.७	९९७२६४.५	९६.५	२४.२	९८.८	९३.४	९७.२

सं - संशोधित अनुमान
प्रा - प्रारम्भिक अनुमान
स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

तालिका ४
राष्ट्रिय उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क
आधार वर्ष : २०६२/६३ = १००

महिना	२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७		२०६७/६८		२०६८/६९	
	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन	मूल्य सूचकाङ्क	प्रतिशत परिवर्तन
साउन	११०.४	५.६	१२३.५	११.८	१३५.९	१०.१	१४८.९	९.६	१६०.३	७.७
भदौ	१११.९	६.१	१२५.८	१२.४	१३७.४	९.२	१४९.२	८.६	१६१.९	८.५
असोज	११२.३	५.४	१२७.२	१३.२	१३८.१	८.६	१५०.२	८.९	१६३.६	८.९
कात्तिक	११२.०	५.३	१२७.४	१३.७	१३९.०	९.१	१५०.७	८.४	१६३.४	८.५
मंसिर	११०.७	४.६	१२५.५	१३.४	१३८.५	१०.३	१५१.६	९.६	१६३.०	७.५
पुस	१०९.६	४.८	१२४.७	१३.८	१३८.०	१०.७	१५३.६	११.३	१६४.०	६.८
माघ	११०.६	५.२	१२५.२	१३.२	१३९.०	११.०	१५३.०	१०.२	१६३.८	७.०
फागुन	१११.७	६.०	१२६.१	१२.९	१३८.६	१०.०	१५३.३	१०.७	१६४.१	७.०
चैत	११४.०	८.०	१२७.२	११.६	१३९.६	९.८	१५४.४	१०.६	१६६.०	७.५
वैशाख	११५.४	८.३	१२९.८	१२.४	१४१.३	८.९	१५४.५	९.५	१६८.०	८.७
जेठ	११७.५	१०.१	१३१.६	१२.०	१४२.४	८.२	१५४.८	८.८	१७०.२	९.९
असार	११९.५	१०.६	१३२.८	११.१	१४४.७	९.०	१५८.६	९.६		
वार्षिक	११३.०	६.७	१२७.२	१२.६	१३९.४	९.६	१५२.७	९.६	१६४.४*	८.०*

*एघार महिनाको औसत ।

तालिका ५
मौद्रिक सर्भेक्षण
(पहिलो एघार महिना)

बिबरण	रु. करोडमा				परिवर्तन (पहिलो एघार महिना)			
	२०६७	२०६८	२०६८	२०६९	२०६७/६८		२०६८/६९	
	असार	जेठ	असार	जेठ ^म	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१. खुद वैदेशिक सम्पत्ति	२१,३२०.६	२१,४८६.३	२१,६०३.९	३६,३०६.३	-३३.६ ^{१/}	-०.२	११,३२१.५ ^{२/}	५२.४
१.१. वैदेशिक सम्पत्ति	२७,५२०.४	२७,६७६.७	२७,८८८.४	४३,४४४.१	१५६.३	०.६	१५,५५५.८	५५.८
१.२. वैदेशिक दायित्व	६,१९९.९	६,१९०.५	६,२८४.५	७,१३७.९	-९.४	-०.२	८५३.४	१३.६
क. विदेशी मुद्रा निक्षेप	५,१२८.१	५,१३६.०	५,२३३.६	५,९४९.२	७.९	०.२	७५५.६	१३.७
ख. अन्य वैदेशिक दायित्व	१,०७१.७	१,०५४.४	१,०५०.८	१,१८८.७	-१७.३	-१.६	१३७.८	१३.१
२. खुद आन्तरिक सम्पत्ति	६०,७७८.१	६७,५९२.४	७०,६००.४	७२,४२२.२	७,०१३.५ ^{१/}	११.५	५,२०२.६ ^{२/}	७.४
२.१. कुल आन्तरिक कर्जा	७९,६५९.८	८८,२७६.७	९१,२५७.६	९६,७४२.७	८,६१६.९	१०.८	५,४८५.१	६.०
क. सरकारलाई गएको खुद कर्जा	१३,६५२.३	१२,८४८.०	१६,३४३.९	१३,६०२.४	-८०४.३	-५.९	-२,७४१.६	-१६.८
अ. सरकारमाथिको दावी	१३,६५२.३	१३,४९०.७	१६,३४३.९	१६,५७०.२	-१६१.६	-१.२	२२६.३	१.४
आ. सरकारी निक्षेप	०.०	६४२.७	०.०	२,९६७.८	६४२.७		२,९६७.८	
ख. गैर-वित्तीय सरकारी संस्थानहरूलाई गएको कर्जा	५८७.६	७४४.६	६३४.८	९२०.५	१५७.०	२६.७	२८५.७	४५.०
ग. वित्तीय संस्थाहरूलाई गएको कर्जा	१,५६४.९	१,५६१.०	१,५४६.७	१,०८५.०	-३.९	-०.३	-४६१.७	-२९.९
अ. सरकारी संस्थानहरू	२५९.७	४११.२	५४२.७	२०१.७	१५१.५	५८.३	-३४१.०	-६२.८
आ. गैर-सरकारी संस्थाहरू	१,३०५.२	१,१४९.८	१,००४.०	८८३.३	-१५५.४	-११.९	-१२०.७	-१२.०
घ. निजी क्षेत्रलाई गएको कर्जा	६३,८५५.०	७३,१२३.१	७२,७३२.२	८१,१३४.८	९,२६८.१	१४.५	८,४०२.६	११.६
२.२. खुद अमौद्रिक दायित्व	१८,८८१.७	२०,६८४.३	२०,६५७.२	२४,३२०.५	१,६०३.४	८.५	२८२.४	१.४
३. विस्तृत मुद्रा प्रदाय (एम २)	८२,०९८.७	८९,०७८.६	९२,२०४.३	१०८,७२८.५	६,९८०.०	८.५	१६,५२४.१	१७.९
३.१. मुद्रा प्रदाय (एम _१)	२१,२०९.७	२१,३४८.९	२२,३०७.५	२४,६७२.४	१३९.२	०.७	२,३६४.९	१०.६
क. मुद्रा	१३,९२८.१	१३,९७५.०	१४,१९३.१	१६,६११.६	४६.९	०.३	२,४१८.४	१७.०
ख. चल्ती निक्षेप	७,२८१.६	७,३७३.९	८,११४.३	८,०६०.९	९२.४	१.३	-५३.४	-०.७
३.२. आवधिक निक्षेप	६०,८८९.०	६७,७२९.७	६९,८९६.९	८४,०५६.१	६,८४०.७	११.२	१४,१५९.२	२०.३
४. विस्तृत मौद्रिक तरलता (एम ३)	८७,२२६.८	९४,२१४.७	९७,४३८.०	११४,६७७.७	६,९८७.९	८.०	१७,२३९.७	१७.७

अ - संशोधित अनुमान

१. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु.१९९.३ करोड समायोजन गरी ।

२. विदेशी विनिमय दर मूल्याङ्कन नाफा रु. ३३८०.९ करोड समायोजन गरी ।

तालिका ६
ट्रेजरी बिल्स बिक्री बोलकबोल *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७		२०६७/६८		२०६८/६९	
	रकम	औसत भारत बट्टा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बट्टा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बट्टा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बट्टा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बट्टा दर (प्रतिशत)
साउन	-	-	३५०.०	४.९४	७४४.०	२.१७	-	-	-	-
भदौ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
असोज	-	-	-	-	-	-	२००.०	५.५६	-	-
कात्तिक	५०.०	३.४४	२००.०	५.२०	-	-	-	-	-	-
मंसिर	७४.०	४.३३	१९६.०	४.९५	-	-	-	-	५४०.०	३.५९
पुस	-	-	-	-	-	-	-	-	३००.०	२.९८
माघ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
फागुन	२४६.०	४.८७	-	-	-	-	-	-	-	-
चैत	७७.०	४.०५	-	-	-	-	-	-	-	-
बैशाख	२००.०	५.३८	-	-	-	-	-	-	-	-
जेठ	३४३.०	५.९८	-	-	-	-	-	-	-	-
असार	४९५.०	५.६५	-	-	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	१,४८५.०	४.८१	७४६.०	५.०३	७४४.०	२.१७	२००.०	५.५६	८४०.०	३.२८

* आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि ट्रेजरी बिल्सको बिक्री बोलकबोललाई मौद्रिक उपकरणको रुपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहलमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

तालिका ७
ट्रेजरी बिल्स खरीद बोलकबोल *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७		२०६७/६८		२०६८/६९	
	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)	रकम	औसत भारत बढ्दा दर (प्रतिशत)
साउन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
भदौ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
असोज	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
कात्तिक	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
मंसिर	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
पुस	-	-	-	-	३३८.१७	४.५१	-	-	-	-
माघ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
फागुन	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
चैत	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
वैशाख	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
जेठ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
असार	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	-	-	-	-	३,३८१.७३	४.५१	-	-	-	-

* आर्थिक वर्ष २०६९/७० देखि ट्रेजरी बिल्सको खरीद बोलकबोललाई मौद्रिक उपकरणको रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहलमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

तालिका ८
रिपो बोलकबोल *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९
साउन	-	-	-	-	७२.८०
भदौ	-	-	-	-	१.५८
असोज	-	-	१००.००	३००.००	-
कात्तिक	-	-	२००.००	२००.००	-
मंसिर	-	-	१,३००.००	-	-
पुस	२००.००	-	२,३९८.२०	१,३००.००	-
माघ	५००.००	४००.००	१,८९५.३०	१,०००.००	-
फागुन	२००.००	५००.००	१,५२५.०३	१,३८०.४६	-
चैत	-	-	२,०९२.९०	१,५१८.७४	-
वैशाख	-	-	१,२००.००	१,८२१.७४	-
जेठ	-	२००.००	१,१९९.६५	७१९.४३	-
असार	-	-	१,२५६.६०	९९८.२४	-
कुल जम्मा	९००.००	१,१००.००	१३,१६७.६८	९,२३८.६१	७४.३७

* आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि ट्रेजरी बिल्सको रिपो बोलकबोललाई मौद्रिक उपकरणको रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहिलमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

तालिका ९
रिभर्स रिपो बोलकबोल *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९
साउन	-	२००.००	-	१,२००.००	-
भदौ	१००.००	३५२.००	१००.००	७००.००	-
असोज	४५७.००	-	-	-	-
कात्तिक	-	-	-	-	-
मंसिर	-	३५०.००	-	-	-
पुस	-	४२४.००	-	-	-
माघ	-	-	-	-	-
फागुन	-	-	-	-	-
चैत	१००.००	-	-	-	-
वैशाख	-	-	-	-	-
जेठ	-	-	-	-	-
असार	-	-	-	-	-
कुल जम्मा	६५७.००	१,३२६.००	१००.००	१,९००.००	-

* आर्थिक वर्ष २०६९/७० देखि ट्रेजरी बिल्सको रिभर्स रिपो बोलकबोललाई मौद्रिक उपकरणको रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको पहलमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको ।

तालिका १० (क)
विदेशी मुद्रा बजार कारोबार *

(रु. करोडमा)

महिना	२०६५/६६			२०६६/६७			२०६७/६८			२०६८/६९		
	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रसोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रसोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रसोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रसोचन
साउन	५५७.४१	१८.३८	५३९.०३	५७६.६१	-	५७६.६१	१,२८२.३२	-	१,२८२.३२	१,८३७.५३	-	१,८३७.५३
भदौ	७७७.००	९७.४७	६७९.५३	९८५.११	-	९८५.११	१,१११.०२	-	१,१११.०२	२,१२८.३१	-	२,१२८.३१
असोज	१,८४६.७०	-	१,८४६.७०	४५६.१८	-	४५६.१८	१,३८४.२१	-	१,३८४.२१	२,८९६.४१	-	२,८९६.४१
कात्तिक	१,१५४.८८	-	१,१५४.८८	६३७.२०	-	६३७.२०	१,९३०.४१	-	१,९३०.४१	१,९८५.६८	-	१,९८५.६८
मंसिर	१,७४९.२०	-	१,७४९.२०	७२१.०१	-	७२१.०१	१,३२४.११	३६.३०	१,२८७.८१	१,९२१.१९	-	१,९२१.१९
पुस	१,३४९.४७	-	१,३४९.४७	४२५.८९	४४.६८	३८१.२२	१,४६६.७७	-	१,४६६.७७	१,८७८.१६	-	१,८७८.१६
माघ	१,२१३.४१	-	१,२१३.४१	८६४.२३	-	८६४.२३	१,३८७.००	-	१,३८७.००	१,४७८.५७	-	१,४७८.५७
फागुन	१,१९१.९८	-	१,१९१.९८	८९५.०९	-	८९५.०९	१,४४१.१०	-	१,४४१.१०	१,९३४.१३	-	१,९३४.१३
चैत	१,०७९.४५	-	१,०७९.४५	१,३७०.१५	-	१,३७०.१५	१,१३९.९३	-	१,१३९.९३	२,१०६.३९	-	२,१०६.३९
वैशाख	१,३४६.४८	-	१,३४६.४८	१,५५८.११	-	१,५५८.११	१,९३०.६०	-	१,९३०.६०	२,२३०.१३	-	२,२३०.१३
जेठ	९०९.८५	३७.७७	८७२.०८	१,६५४.५०	-	१,६५४.५०	१,७०२.४०	-	१,७०२.४०	३,०४८.५२	-	३,०४८.५२
असार	१,२२७.६९	-	१,२२७.६९	१,७६६.५९	-	१,७६६.५९	१,३६६.२०	-	१,३६६.२०	२,३८२.७३	-	२,३८२.७३
जम्मा	१४,४०३.५२	१५३.६३	१४,२४९.८९	११,९१०.६८	४४.६८	११,८६६.००	१७,४६६.०६	३६.३०	१७,४२९.७६	२५,८२७.७४	-	२५,८२७.७४

* विदेशी मुद्राको खरीद तथा बिक्री कारोवार वाणिज्य बैकहरूको अनुरोध (पहल) मा हुने गरेको ।

तालिका १० (ख)
विदेशी मुद्रा बजार कारोबार (अमेरिकी डलरमा) *

(अमेरिकी डलर करोडमा)

महिना	२०६५/६६			२०६६/६७			२०६७/६८			२०६८/६९		
	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन	खरिद	बिक्री	खुद तरलता प्रवाह/प्रशोचन
भदौ	८.१८	०.२७	७.९१	७.४८	-	७.४८	१७.२०	-	१७.२०	२५.६६	-	२५.६६
असोज	१०.९६	१.३८	९.५९	१२.६६	-	१२.६६	१४.९०	-	१४.९०	२८.८२	-	२८.८२
कात्तिक	२४.५२	-	२४.५२	५.९८	-	५.९८	१९.३९	-	१९.३९	३७.१०	-	३७.१०
मंसिर	१४.९५	-	१४.९५	८.५३	-	८.५३	२७.०९	-	२७.०९	२५.०९	-	२५.०९
पुस	२१.९५	-	२१.९५	९.७०	-	९.७०	१८.२९	०.५०	१७.७९	२३.१७	-	२३.१७
माघ	१७.४५	-	१७.४५	५.७४	०.६०	५.१४	२०.२३	-	२०.२३	२२.२४	-	२२.२४
फागुन	१५.५२	-	१५.५२	११.६७	-	११.६७	१९.०४	-	१९.०४	१८.५६	-	१८.५६
चैत	१४.७७	-	१४.७७	१२.१७	-	१२.१७	१९.९१	-	१९.९१	२४.४४	-	२४.४४
वैशाख	१३.२६	-	१३.२६	१९.०२	-	१९.०२	१५.९६	-	१५.९६	२५.८७	-	२५.८७
जेठ	१६.८९	-	१६.८९	२१.८९	-	२१.८९	२७.१३	-	२७.१३	२६.५०	-	२६.५०
असार	११.९५	०.५०	११.४५	२२.२३	-	२२.२३	२३.६९	-	२३.६९	३४.५४	-	३४.५४
जम्मा	१५.९१	-	१५.९१	२३.७१	-	२३.७१	१९.१३	-	१९.१३	२६.६३	-	२६.६३
कुल जम्मा	१८६.२९	२.१५	१८४.१४	१६०.७६	०.६०	१६०.१६	२४१.९४	०.५०	२४१.४४	३१८.६२	-	३१८.६२

* विदेशी मुद्राको खरीद तथा बिक्री कारोबार वाणिज्य बैंकहरूको अनुरोध (पहल) मा हुने गरेको ।

तालिका ११
स्थायी तरलता सुविधा

(रु. करोडमा)

महिना	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९
साउन	४०.००	-	-	१,८१५.००	-	२९५.००	३९३.५९
भदौ	५५.००	३७.००	४०८.००	३७२.००	३५.००	-	२०.३६
असोज	२२.००	१५७.५०	९६६.५०	१,११५.५०	३७०.००	१,७८९.२४	६.९६
कात्तिक	-	२१०.१५	१,३१३.५०	२५०.००	१,३२३.४०	३,०९६.८०	०.२९
मंसिर	-	१०७.४७	९३१.००	-	२,८१७.८९	२,९८६.५३	-
पुस	७५.३५	३०७.००	१,०७८.००	६०१.००	१,९७८.४४	४,००३.८३	३.६०
माघ	२०.००	-	२,५५३.२०	१,२२६.००	१,८५२.७२	१,४९२.४९	४.५०
फागुन	१६.००	३०.००	-	२,९४३.७५	१३९.४३	१,९४७.३१	५.४०
चैत	९५.००	८६३.००	३८५.००	२१५.००	६६१.७५	१,५५५.९९	२.७०
वैशाख	४८०.००	१३८२.१०	२,१२५.००	१,१२२.००	६.७१	१,५१०.११	-
जेठ	-	३५.००	४५०.००	१,११८.००	०.२९	१,८९५.२०	१२०.००
असार	१८५.००	१५६८.७०	१७३.००	-	४०८.००	१,०९४.९१	-
जम्मा	९८८.३५	४६९७.९२	१०,३८३.२०	१०,७७८.२५	९,५९३.६३	२१,६६७.४०	५५७.४०

तालिका १२
अन्तर-बैंक कारोबार रकम

(रु. करोडमा)

महिना	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९
साउन	४३०.९०	२०५५.४२	१३३९.७०	३५४५.५०	२२४३.२०	९५२.७०	२६३४.५५	४६४८.१०
भदौ	१३१६.५०	२४६७.०५	१८८३.००	३१३५.३०	२१८९.७०	२९७६.३०	२२८५.६०	२३६५.५०
असोज	१२१४.५०	१२०२.१०	१५८५.५०	३५०६.२०	२३९३.४०	२६२३.९०	२४९४.४०	१३४०.१३
कात्तिक	९०५.६०	१०३६.९०	१४८८.००	२१४७.२०	३६८८.००	३०५५.९५	४५८४.५०	६४८.३८
मंसिर	११०१.८०	१५५३.३०	१४१८.००	२०४१.८०	२१६६.१०	२२८४.५०	४५१५.२९	८०५.७०
पुस	११०३.००	११२५.५५	१७३९.५०	२४३७.९०	१९९५.५०	३१९६.४०	३६५३.३४	३७३.७२
माघ	१२७१.००	१४५४.१०	८९६.२०	१२२३.६०	२७२९.३०	२४५९.६०	२३७४.९७	१०५९.९०
फागुन	९५०.००	२००७.५०	७७१.३०	१०४४.३०	१८९३.८६	१३०४.५०	२७२७.३१	१६७६.००
चैत	१८१६.२०	१५६५.४०	७२९.५०	१२५८.३९	२७५१.८०	२६९९.९०	१८९९.२७	१६३७.२६
वैशाख	१३०५.००	७९७.००	२०३०.००	२१५७.००	२७६८.६०	१६१७.७०	२५३६.००	३९२२.४०
जेठ	१८३३.४३	१०२४.५०	१७३९.७०	१७४१.३०	२३७०.२०	१४११.००	४७५२.९०	२०३०.५०
असार	२०३५.८५	१२८६.२०	१३९८.००	१५९३.४२	२१५२.२०	२३०२.२०	५२९८.२५	७६९.२६
जम्मा	१५२८३.७८	१७५७५.०२	१७०१८.४०	२५८३१.९१	२९३४१.८६	२६८८४.६५	३९७५६.३८	२१२७६.८६

तालिका १३
नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण

(रु. करोडमा)

	विवरण	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९ *
क	कुल आन्तरिक ऋण	११८५.०	१७८९.२	२०४९.६	१८४१.७	२९९१.४	३३६८.०	३२९१.०
	ट्रेजरी बिल्स	१०८३.४	१२०५.२	१२५०.०	९००.०	१९९३.०	१४९९.७	१७२८.३
	विकास ऋणपत्र	७५.०	५५०.०	६०७.०	७७५.०	९०४.१	८००.०	१४००.०
	राष्ट्रिय बचतपत्र	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०	१०६८.०	१५०.०
	नागरिक बचतपत्र	२५.०	३४.०	१९२.६	१६६.७	९४.३	०.३	१२.७
	विशेष ऋणपत्र	१.६	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०	०.०
ख	भुक्तानी	७३६.०	९६१.४	८४६.१	८७८.२	७९२.८	६०४.७	६००.०
	ट्रेजरी बिल्स	१८७.०	१६४.८	१९१.२	७५१.८	४४०.१	५५३.५	६००.०
	विकास ऋणपत्र	२७९.०	४२८.२	३५१.२	०.७	३००.०	०.०	०.०
	राष्ट्रिय बचतपत्र	२७०.०	२३६.०	४०.०	९०.०	२१.७	०.०	०.०
	नागरिक बचतपत्र	०.०	६२.८	३०.३	२४.८	२५.०	५०.०	०.०
	विशेष ऋणपत्र	०.०	६९.७	२४३.४	११.०	६.०	१.२	०.०४
ग	खुद आन्तरिक ऋण (क-ख)	४४९.०	८२७.८	११९३.५	९६३.५	२१९८.६	२७६३.३	२६९१.०
	ट्रेजरी बिल्स	८९६.४	१०४०.४	१०५८.८	१४८.२	१५५२.९	९४६.२	११२८.३
	विकास ऋणपत्र	-२०४.०	१२१.८	२५५.८	७७४.३	६०४.१	८००.०	१४००.०
	राष्ट्रिय बचतपत्र	-२७०.०	-२३६.०	-४०.०	-९०.०	-२१.७	१०६८.०	१५०.०
	नागरिक बचतपत्र	२५.०	-२८.८	१६२.३	१४१.९	६९.३	-४९.७	१२.७
	विशेष ऋणपत्र	१.६	-६९.६	-२४३.४	-११.०	-६.०	-१.२	-०.०४
घ	अधिविकर्ष (- बचत / + अधिविकर्ष)	१०७.१	-३१२.३	-३९४.६	८८३.६	१६७.२	२०७६.५	-२९६७.८
ङ	खुद आन्तरिक ऋण (ओभरड्राफ्ट सहित, ग +घ)	५५६.१	५१५.६	९८३.१	१८४७.०	३८६९.८	४८३९.८	-२७६.८
च	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (उत्पादक मूल्यमा)	६५४०८.४	७२७८२.७	८१५६५.८	९८८२७.२	११९३६७.९	१३६९४३.०	१५५८१७.४
छ	खुद आन्तरिक ऋण/कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रतिशत)	०.७	१.१	१.४	१.०	१.८	२.०	१.७
ज	खुद आन्तरिक ऋण (ओभरड्राफ्ट सहित)/ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (प्रतिशत)	०.९	०.७	१.२	१.९	३.२	३.५	-०.२

अ - अपरिष्कृत, २०६८/६९ को जेठ मसान्तको तथ्यांकमा आधारित ।

तालिका १४
ब्याजदर संरचना
(प्रतिशत प्रतिवर्ष)

	२०६७	२०६७	२०६७	२०६७	२०६८	२०६८	२०६८	२०६८	२०६९
	असार	असोज	पुस	चैत	असार	असोज	पुस	चैत	असार
क. पोलिसि रेट									
अनिवार्य नगद मौज्जात (सीआरआर)	५.५	५.५	५.५	५.५	५.५	५.०	५.०	५.०	५.०
बैंक दर	६.५	७.०	७.०	७.०	७.०	७.०	७.०	७.०	७.०
पुनरकर्जा दर									
रुग्ण उद्योगहरूलाई जाने कर्जामा	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५	१.५
ग्रामीण विकास बैंकहरूलाई जाने कर्जा	२.०	१.५	१.५	१.५	२.०	१.५	१.५	१.५	१.५
निर्यातको लागि स्वदेशी मुद्रामा दिइने कर्जा	३.५	१.५	१.५	१.५	३.५	१.५	१.५	१.५	१.५
निर्यातको लागि विदेशी मुद्रामा दिइने कर्जा	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५	लाइबोर + ०.२५
स्थायी तरलता सुविधा पेनाल ब्याजदर [#]	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०	३.०
ख. सरकारी सेक्युरिटी									
ट्रेजरी बिल्स (२८ दिन)*	८.७	४.६	८.८	९.७	८.१	०.७	०.२	०.२	०.१
ट्रेजरी बिल्स (९१ दिन)*	८.१	५.६	८.२	९.१	८.५	१.८	०.७	१.१	१.२
ट्रेजरी बिल्स (१८२ दिन)*	८.३	५.६	९.०	८.८	८.६	३.५	२.३	१.८	२.०
ट्रेजरी बिल्स (३६४ दिन)*	७.३	६.४	८.६	८.८	८.६	४.४	३.०	२.७	२.७
विकास ऋण पत्र	५.०-९.०	५.०-९.०	५.०-९.०	५.०-९.५	५.०-९.५	५.०-९.५	५.०-९.५	५.०-९.५	५.०-९.५
राष्ट्रिय/नागरिक वचत पत्र	६.०-९.५	६.०-९.५	६.०-९.५	६.०-९.७५	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०	६.०-१०.०
ग. अन्तर बैंक कारोबार दर	६.६	५.९	१०.६	९.५	८.२	१.१	०.९	०.७	०.९
मुद्रा स्फीति (वार्षिक औसत)	९.६								

प्रचलित बैंकदर वा अधिल्लो हप्ताको ९१-दिने ट्रेजरी बिल्सको भारत औसत ब्याजदर मध्ये जुन अधिकतम छ त्यसमा पेनाल ब्याजदर थप गरेर स्थायी तरलता सुविधा ब्याजदर निर्धारण गर्ने गरिएको ।

* भारत औसत डिप्लोउण्ट दर

तालिका १५
भारित औसत ९१ दिने ट्रेजरी बिल्स दर (प्रतिशत)

आर्थिक वर्ष	महिना												वार्षिक औसत
	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत	बैशाख	जेठ	असार	
२०४९/५०	१०.१७	१०.४५	१२.१७	११.६८	१२.०३	१२.३६	१२.५७	१२.४३	११.३०	९.५६	११.२८	११.९२	११.३४
२०५०/५१	८.४९	५.९४	७.२४	८.७४	६.०५	३.९३	७.५७	७.५६	६.३८	४.९३	५.३१	६.०१	६.५०
२०५१/५२	६.३६	६.२६	६.५४	७.०२	६.९१	६.९९	७.३८	७.९७	८.१२	७.९४	७.८९	८.३३	७.३५
२०५२/५३	८.३४	८.६१	८.७८	९.१४	९.६९	११.८३	१२.६८	१२.२१	१०.९३	१२.७०	१२.८८	१२.६६	१०.९३
२०५३/५४	१२.१८	११.७५	११.४३	११.६३	११.५१	११.४७	११.६२	१०.९९	९.७७	८.५१	६.०३	५.६२	१०.२२
२०५४/५५	४.८७	३.३६	३.८१	३.३६	२.६३	२.७१	३.९०	४.००	४.१७	३.४४	३.२४	२.८७	३.५२
२०५५/५६	१.६१	०.९०	०.८५	२.८८	३.२४	३.२९	१.६१	१.२१	२.१६	३.०९	३.३५	३.३२	२.३३
२०५६/५७	३.४०	२.९०	३.४१	४.०९	३.९९	४.४४	५.१६	५.६०	५.४६	५.७३	५.४६	५.३६	४.६६
२०५७/५८	५.४३	५.२२	४.८७	५.२४	५.३०	५.२६	५.१७	४.५५	३.८७	४.६७	४.९४	४.९५	४.९६
२०५८/५९	४.७८	३.७८	४.६६	४.९६	४.९५	४.८५	५.१९	५.३९	५.०५	४.८६	४.५२	३.७८	४.७१
२०५९/६०	३.४२	३.४९	३.६०	४.०३	३.७५	४.१०	४.०१	३.९१	४.०६	२.९१	१.६७	२.९८	३.४८
२०६०/६१	४.०३	३.६६	३.७०	३.६८	३.८५	३.९५	३.९४	३.८१	१.७०	०.७०	०.८२	१.४७	२.९३
२०६१/६२	०.६२	०.६३	१.३४	१.९७	२.४०	२.०८	२.३८	२.९४	३.११	३.७०	३.८२	३.९४	२.४६
२०६२/६३	२.२६	३.३८	३.१०	२.६९	२.२०	२.४६	२.२०	२.६५	२.८९	३.६३	३.३१	३.२५	२.८४
२०६३/६४	२.९९	२.७८	२.५४	२.११	१.९८	२.६७	२.६०	२.३६	१.८५	२.४३	२.१७	२.७७	२.४२
२०६४/६५	४.२५	२.१४	२.३५	३.०३	३.५९	३.८६	५.७९	५.५४	४.०७	५.३२	५.४१	५.१३	४.२२
२०६५/६६	५.१७	३.७३	६.०८	५.५५	४.७२	४.३२	६.६४	६.८३	५.९८	६.७३	६.००	६.८०	५.८३
२०६६/६७	१.७७	२.४१	२.७३	४.६७	६.३५	८.७४	९.०१	७.७९	७.३५	७.४१	६.७७	८.१३	६.५०
२०६७/६८	३.८१	३.७७	५.६३	७.७३	६.८२	८.२१	७.७८	८.०९	९.०६	९.००	८.३४	८.५२	७.४१
२०६८/६९	३.९८	२.२८	१.८२	०.९७	०.८०	०.७०	०.६१	०.९७	१.०९	०.८३	१.३४	१.१५	१.३१

तालिका १६
भारित औसत ३६४ दिने ट्रेजरी बिल्लस दर (प्रतिशत)

आर्थिक वर्ष	महिना												वार्षिक औसत
	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत	बैशाख	जेठ	असार	
२०५४/५५	-	-	-	-	-	६.३०	-	-	७.२५	-	६.९९	-	६.८६
२०५५/५६	-	-	-	-	-	-	-	-	४.९९	५.४२	५.३९	-	५.९३
२०५६/५७	-	-	-	-	५.६७	५.५७	६.०८	७.२८	६.९४	-	-	-	६.९६
२०५७/५८	-	-	-	-	५.७३	५.४४	५.४६	५.९९	४.९२	५.२७	५.५२	५.६२	५.२६
२०५८/५९	-	-	-	-	५.५९	५.९५	५.६६	५.५६	५.९४	५.०४	४.९९	४.४३	५.२०
२०५९/६०	-	-	-	-	४.०८	४.४६	४.२२	४.९४	५.९३	४.६३	३.३९	४.९३	४.७९
२०६०/६१	५.३९	५.९८	५.३०	५.९५	५.९२	४.९५	४.७०	४.०४	३.०२	२.६५	२.५७	३.८९	४.९५
२०६१/६२	-	-	३.५३	-	३.०६	२.४९	२.७८	३.५४	३.९८	४.८४	४.८७	४.७९	४.३२
२०६२/६३	-	-	३.८७	३.९३	३.०९	३.४२	३.५०	३.८०	४.३९	४.२०	३.७४	४.०४	३.९५
२०६३/६४	-	-	३.७८	३.३३	३.०४	३.९४	३.२९	३.०९	३.०९	३.५५	३.९९	४.००	३.५०
२०६४/६५	-	३.०४	३.०४	३.२८	३.४०	४.६७	६.४५	५.९५	४.८२	५.३०	५.६६	६.४७	५.४९
२०६५/६६	-	३.५६	५.५७	५.६५	४.९६	५.२०	६.८४	६.९९	५.९६	६.५३	६.५९	६.५५	६.०६
२०६६/६७	-	३.३९	-	६.०४	५.४३	७.३९	८.९९	०.००	७.६०	-	६.९६	७.२८	७.८५
२०६७/६८	-	५.४९	६.३८	७.६५	७.९९	८.६९	-	-	८.८९	-	८.६९	८.६९	८.३५
२०६८/६९	-	४.४६	४.४३	३.२७	२.६८	३.०३	-	२.४९	२.६५	-	३.४४	२.७२	२.९४

तालिका १७
भारित औसत अन्तर-बैंक कारोबार दर (प्रतिशत)

महिना/वर्ष	२०६०/६१	२०६१/६२	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९
साउन	४.१५	१.०२	२.४७	२.०७	४.१०	५.१५	१.४१	२.४६	२.६९
भदौ	२.६७	०.३९	३.८७	१.८३	२.१८	२.३३	२.००	३.२४	१.३३
असोज	३.६०	०.८३	३.१८	२.११	३.३५	५.१६	५.१०	५.८९	१.०८
कात्तिक	४.२१	२.२४	२.३६	१.२०	३.७३	५.३४	९.२२	९.७९	१.११
मंसिर	४.६३	३.५४	०.९६	१.३४	४.७३	२.३८	९.९३	८.५९	१.०६
पुस	४.६८	३.४९	१.२२	३.०३	४.९३	३.३७	१२.८३	१०.५८	०.९०
माघ	४.८२	३.९५	२.४८	२.०१	७.५५	८.३२	११.६४	८.४५	०.७२
फागुन	३.६७	४.३३	२.८४	१.३९	५.०७	६.३८	८.८५	१०.१८	०.६९
चैत	०.८३	४.५०	१.९७	१.६९	२.६९	५.०६	७.८१	९.५४	०.६९
वैशाख	१.०१	४.२८	३.५२	३.३५	६.४८	७.०७	७.१३	१०.४३	०.७५
जेठ	०.९९	४.११	१.७७	२.७२	४.६५	५.०२	५.५२	१०.२३	०.८४
असार	०.७१	४.७१	२.१३	३.०३	३.६१	३.६६	६.५७	८.२२	०.८६
वार्षिक औसत	३.०३	३.३९	२.४७	२.२६	४.२०	५.०७	७.७४	८.४४	१.२८

तालिका १८
सरकारको वित्त स्थिति
(नगद प्रवाहमा आधारित)

रु. करोडमा

शीर्षक	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९ ^अ	परिवर्तन	
				२०६७/६८	२०६८/६९
विनियोजित खर्च	२४७३२.२०	२७६२५.२३	३१८३१.८९	११.७	१५.२
साधारण			२३५४९.२५	-	-
पूँजीगत			४३७९.८१	-	-
(क) आन्तरिक साधन र ऋण			३९०५.९०	-	-
(ख) वैदेशिक अनुदान			४७३.९१	-	-
वित्तीय साधन			३९०२.८३	-	-
(क) आन्तरिक साधन र ऋण			३८४६.३१	-	-
(ख) वैदेशिक अनुदान			५६.५२	-	-
खर्च नभई बाँकी रहेको सरकारी मौज्जात	६६८.४६	५१९.५२	१२३९.५३	-२२.३	१३८.६
साधारण			३७०.६२	-	-
पूँजीगत			२९७.१३	-	-
वित्तीय			५७१.७८	-	-
बजेटको यथार्थ खर्च	२४०६३.७४	२७१०५.७१	३०५९२.३६	१२.६	१२.९
साधारण			२३१७८.६३	-	-
पूँजीगत			४०८२.६८	-	-
वित्तीय			३३३१.०५	-	-
फ्रिज खाताबाट खर्च	१०१७.९३	६५५.७९	४८२.२१	-३५.६	-२६.५
फ्रिज १: साधारण			१४५.२५	-	-
फ्रिज २: पूँजीगत			३३६.९६	-	-
फ्रिज ३: वित्तीय			०.००	-	-
कूल खर्च	२५०८१.६७	२७७६१.५०	३१०७४.५७	१०.७	११.९
साधनहरु	२१००८.४९	२२७१०.८७	३०१७९.१६	८.१	३२.९
राजश्व			२४४१४.८७	-	-
वैदेशिक अनुदान			४६५७.२०	-	-
वित्तीय साधन (साँवा भक्तानी)			४७४.४७	-	-
गैर बजेटरी आय, खुद			४९६.३४	-	-
अन्य आय [#]			९.७१	-	-
मु.अ.कर			६.९४	-	-
भन्सार			२५.३९	-	-
स्थानीय निकाय हिसाब			९४.२४	-	-
बजेट बचत/घाटा (-)	-४०७३.१८	-५०५०.६३	-८९५.४१	२४.०	-८२.३
न्यून व्यहोरिने श्रोतहरु	४०७३.१८	५०५०.६३	८९५.४१	२४.०	-८२.३
आन्तरिक ऋण	३६५२.७८	४५५७.२१	७७६.२६	२४.८	-८३.०
आन्तरिक सापटी	२९९१.४०	३३६८.००	३६४१.००	१२.६	८.१
क. ट्रेजरी बिल्स	१९९२.९९	१४९९.६६	१७२८.३४	-२४.८	१५.२
ख. विकास ऋणपत्र	९०४.०९	८००.००	१४००.००	-११.५	७५.०
ग. राष्ट्रिय बचतपत्र	०.००	१०६८.००	५००.००	-	-५३.२
घ. नागरिक बचतपत्र	९४.३३	०.३४	१२.६६	-९९.६	३६२२.५
ड०. अधिविकर्ष +	७८७.५७	१२८८.९३	-३१७७.००	६३.७	-३४६.५
च. अन्य @	-१२६.१९	-९९.७२	३१२.२६	-२१.०	-४१३.१
वैदेशिक ऋण	४२०.४०	४९३.४२	११९.१५	१७.४	-७५.९

अ - अपरिष्कृत

१ - नेपाल राष्ट्र बैंकको रेकर्ड अनुसार ।

- गा.वि.स. तथा जि.वि.स. लाई वितरण भएको रकम मध्ये खर्च नभई बाँकी रहेको परिवर्तन ।

+ - ऋणात्मक चिन्ह (-) ले बचत जनाउँछ ।

@ - नेपाल सरकारको कारोबारबाट आर्जित व्याज तथा अन्य ।

प्रस्तुत तथ्यांक सरकारी वित्त तथ्यांक, २००१ मा आधारित भएकोले आ.व. २०६८/६९ देखिका तथ्यांकहरु अधिल्ला वर्षहरुमा प्रकाशित गरिएका तथ्याङ्कसँग तुलना नहुन सक्छन् ।

तालिका २०
वैदेशिक व्यापार⁺

(रु. करोडमा)

	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६६/६७*	२०६७/६८*	२०६८/६९*	प्रतिशत परिवर्तन	
	वार्षिक	वार्षिक	वार्षिक				२०६७/६८*	२०६८/६९*
कुल निर्यात	६७६९.७५	६०८२.४०	६४३३.८५	५५०६.८६	५७७७.८७	६७२१.४५	४.९	१६.३
भारत	४१००.५९	३९९९.३७	४३३६.०४	३६०८.१८	३८७९.१३	४५२५.८२	७.५	१६.७
अन्य मुलुक	२६६९.१६	२०८३.०३	२०९७.८१	१८९८.६८	१८९८.७४	२१९५.६३	०.०	१५.६
कुल आयात	२८४४६.९६	३७४३३.५२	३९६१७.५५	३३९०८.५१	३५९३३.३३	४१९५७.३८	६.०	१६.८
भारत	१६२४३.७६	२१७१.४३	२६१९२.५२	१९५२२.७१	२३९६८.८४	२७२२६.२०	२२.८	१३.६
अन्य मुलुक	१२२०३.२०	१५७२२.०९	१३४२५.०३	१४३८५.८०	११९६४.४९	१४७३१.१८	-१६.८	२३.१
व्यापार सन्तुलन	-२१६७७.२१	-३६६११.१२	-३३१८३.७०	-२८४०१.६५	-३०१५५.४६	-३५२३५.९३	६.२	१६.८
भारत	-१२१४३.१७	-१७७२.०६	-२१८५६.४८	-१५९१४.५३	-२००८९.७१	-२२७००.३८	२६.२	१३.०
अन्य मुलुक	-९५३४.०४	-१३६३९.०६	-११३२७.२२	-१२४८७.१२	-१००६५.७५	-१२४३५.५५	-१९.४	२४.५
कुल व्यापार	३५२१६.७१	४३५१५.९२	४६०५१.४०	३९४१५.३७	४७७११.२०	४८६७८.८३	५.८	१६.७
भारत	२०३४४.३५	२५७१०.८०	३०५२८.५६	२३१३०.८९	२७८४७.७७	३१७५२.०२	२०.४	१४.०
अन्य मुलुक	१४८७२.३६	१७८०५.१२	१५५२२.८४	१६२८४.४८	१९८६३.४३	१६९२६.८१	-१४.९	२२.१
निर्यात आयात अनुपात	२३.८	१६.२	१६.२	१६.२	१६.१	१६.०		
भारत	२५.२	१८.४	१६.६	१८.५	१६.२	१६.६		
अन्य मुलुक	२१.९	१३.२	१५.६	१३.२	१५.९	१४.९		
कुल निर्यातमा हिस्सा								
भारत	६०.६	६५.८	६७.४	६५.५	६७.१	६७.३		
अन्य मुलुक	३९.४	३४.२	३२.६	३४.५	३२.९	३२.७		
कुल आयातमा हिस्सा								
भारत	५७.१	५८.०	६६.१	५७.६	६६.७	६४.९		
अन्य मुलुक	४२.९	४२.०	३३.९	४२.४	३३.३	३५.१		
कुल व्यापार घाटामा हिस्सा								
भारत	५६.०	५६.५	६५.९	५६.०	६६.६	६४.४		
अन्य मुलुक	४४.०	४३.५	३४.१	४४.०	३३.४	३५.६		
कुल व्यापारमा हिस्सा								
भारत	५७.८	५९.१	६६.३	५८.७	६६.८	६५.२		
अन्य मुलुक	४२.२	४०.९	३३.७	४१.३	३३.२	३४.८		
कुल व्यापारमा निर्यात आयातको हिस्सा								
निर्यात	१९.२	१४.०	१४.०	१४.०	१३.९	१३.८		
आयात	८०.८	८६.०	८६.०	८६.०	८६.१	८६.२		

+ भन्सार तथ्यांकमा आधारित

* एघार महिनाको तथ्याङ्क

तालिका २१
शोधनान्तर स्थिति

(रु. करोडमा)

विवरण	२०६६/६७		२०६७/६८		२०६८/६९		प्रतिपात परिवर्तन प्रथम ११ महिना	
	प्रथम ११ महिना	वार्षिक	प्रथम ११ महिना	वार्षिक	प्रथम ११ महिना	२०६७/६८	२०६८/६९	
चासु खाता	-२८२६.२५	-२८१३.५२	-१४६९.२१	-१२९३.६४	६१५६.०८	-४८.०	-४१९.०	
निर्यात, एफ.ओ.डी.	५७२०.८५	६३१७.७५	६१७०.६०	६८७०.१५	७३९०.४०	७.९	१९.८	
तेल	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	-	-	
अन्य	५७२०.८५	६३१७.७५	६१७०.६०	६८७०.१५	७३९०.४०	७.९	१९.८	
आयात, एफ.ओ.डी.	-३३२११.०८	-३६६६९.२५	-३५२४१.९२	-३६८३७.१४	-४१३१९.५६	६.१	१७.२	
तेल	-४६००.४१	-५१६०.७२	-६८१६.७७	-७५०७.६२	-८४४५.५५	४.८	२३.९	
अन्य	-२८६१०.६७	-३१५०८.५३	-२८४२५.१५	-३१३२९.५२	-३२८७४.०१	-०.६	१५.७	
व्यापार सन्तुलन	-२७७९०.२३	-३०३५५.७०	-२९०७२.३२	-३१९६६.९९	-३३९६३.४८	५.८	१६.७	
सुद सेवा आय	-१५४४.३६	-१६३८.५३	-८६९.२८	-८६७.४६	१४२३.१२	-४३.७	-२६३.७	
सेवा आय	४६७३.६६	५११२.०५	४७४१.२८	५३०१.२५	६३८४.०४	१.४	३४.६	
यात्रा	२६४०.१८	२८१३.६६	२२९१.७३	२४६१.०७	२८७५.७५	-१३.२	२५.५	
अन्य नपरेको सरकारी आय	५७५.४७	६६३.४६	५१८.२१	५५३.४६	८२.७०	-१०.०	५९.९	
अन्य	१४५.०१	१६३४.६३	१९३१.३४	२२८६.७२	२६७५.५९	३२.५	३८.७	
सेवा मुक्तानी	-६२१८.०२	-६७५०.५८	-५६१०.५६	-६१६८.७१	-४९६०.९२	-९.८	-११.६	
यातायात	-२१२२.४४	-२२९६.४६	-१६२९.३९	-१८६०.४७	-१९४२.११	-२३.२	१९.९	
यात्रा	-३०५५.७४	-३३२८.८२	-२९४०.२१	-२७५९.२९	-२९१७.६३	-१५.४	-१७.५	
जसमा गिना मात्र	-११५६.२३	-१२३४.२६	-६६८.०१	-७१६.६७	-५७४.५७	-४.२	-१४.०	
सरकारी खर्च	-१८०.७९	-१८७.४५	-१११.३५	-११५.४६	-१४०.३१	-३.८	२६.०	
अन्य	-६९९.०५	-१०३७.८१	-११९९.६१	-११५२.४९	-७७४.८८	-४.८	-४१.४	
व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको सन्तुलन	-२९०३४.५९	-३१९९०.०३	-२९९४०.६०	-३२८३४.५५	-३२५०६.०४	३.१	८.६	
सुद आय	६८५.३७	९११.७४	५८१.८५	७५४.९४	९५६.५०	-१५.१	६५.४	
आय प्राप्त	१२१७.४४	१४९१.७९	१४६२.४०	१७५०.४०	१९१४.२७	२०.१	३०.९	
आय मुक्तानी	-५३२.०७	-५८०.०५	-८८०.५५	-९९५.४६	-९५७.७७	६.५	८.८	
व्यापार, सेवा तथा आय सन्तुलन	-२८३४९.२२	-३१०७८.२९	-२९३५८.७५	-३२०७९.५१	-३२५४९.५४	३.६	७.५	
सुद ट्रान्सफर	२५५२२.९८	२८२६४.७७	२७८८९.५४	३०७८५.६७	३७७७५.६२	९.३	३५.२	
ट्रान्सफर आय	२५९९१.८५	२८७७७.०६	२८१८५.८२	३१११५.६७	३८१६३.६६	८.४	३७.४	
अनुदान	२४७२.०५	२६६७.३६	२४४६.६२	२५७८.००	३२२९.३१	-१.०	३२.०	
निजी क्षेत्रको विप्रेषण	२०८४२.१५	२३१७२.५३	२२९५२.४२	२५३५५.१६	३२०३७.९८	१०.१	३९.६	
पेन्सन	२४७५.८३	२५५५.०७	२५५५.३२	२६९९.३४	२५७७.४०	६.२	०.९	
अन्य	२७८.८२	३५२.१०	२३०.४६	२८३.१७	३१८.९७	-१५.२	३८.४	
ट्रान्सफर मुक्तानी	-४६८.८७	-५१२.२९	-२९५.२८	-३२९.८०	-४५८.०४	-३.७	५.५	
रुईनी खाता (रुईनी ट्रान्सफर)	१५५०.८०	१२५५.८९	१४३९.५२	१५९०.६१	१५१५.१७	२५.१	५.३	
जम्मा (१+२)	-१६७५.४५	-१५५५.६९	-२९.६९	२९६.९७	७६७.२५	-९.८	-	
वित्तीय खाता (समुह ५ बाहेक)	-३४३.२३	७८४.६६	९७.०५	३२१.२५	२८३.०७	-१२.८	२८२.१	
मूल्य बढेको लगानी आग्रवाह	२४१.४६	२८५.२०	६०५.८१	६४३.७१	८०६.९०	१५.०	३३.२	
पोर्टफोलियो लगानी	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००	-	-	
अन्य लगानी सम्पत्ति	-१९२५.६१	-१८२५.३९	-२२२५.८३	-२५७६.२२	-१९७३.५५	१५.६	-४७.३	
व्यापारिक साख	-२०१.१८	-१००.९०	-४८२.४५	-६१३.३४	-३९९.१२	१३.८	-१७.३	
अन्य	-१७२४.४३	-१७२४.४९	-१७४३.३८	-१९६२.८८	-७७४.३३	१.१	-५.६	
अन्य लगानी दायित्व	१३४०.९२	२३२४.८५	१७५०.७७	२२५३.७६	३२०१.६२	२.८	८.६	
व्यापारिक साख	१८०३.२६	२१९६.८९	१८५६.६०	१८२९.२५	२५१९.७८	४.०	३४.३	
श्रृण	-३४०.२५	-३९३.३५	-२१४.१९	-२६१.२०	-२३९.९०	-३.७	-८.८	
सरकार	-३३७.१७	-३९०.१५	-२१२.६२	-२६३.१६	-२२९.७६	-३.६	-८.९	
श्रृण प्राप्त	६३३.२४	६८४.१६	६८५.२५	७३८.९२	७८८.०६	३.६	२५.२	
साँवा मुक्तानी	-९७०.४१	-१०७४.३१	-१०७७.८७	-११२१.७६	-११०५.८२	११.१	२.६	
अन्य क्षेत्र	-३.०८	-३.२०	-१.५७	-१.९६	-१.१४	-४.९	-२.७	
करेन्सी तथा डिपोजिट	-७४६.६०	-१०३.१३	१५.५१	१२३.१७	७५.५७	-१०.२	४७.५	
राष्ट्र बैंक	०.००	४.४९	-४.४५	-०.७८	-३.७२	-	-१.६	
वाणिज्य बैंक	-७४६.६०	-१०७.६२	१९.९६	१२३.१५	७९.२९	-१०.२	३९.९	
अन्य दायित्व	६२४.५१	६२४.५४	४०.१५	४०.१५	-४.८३	-९.३	-२२.९	
जम्मा (१+२+३)	-२०१८.६८	-१७७१.०३	६७.३६	६१९.२२	१०५०.६३	-१०.३	१५४९.६३	
वित्तीय रुईनी तथा मुलचुक	१८८.८४	३३५.३३	-८५.४१	-२७६.७८	१५६९.७७	-१४.६	-१९३.८	
जम्मा (१+२+३+४)	-१८३०.८४	-१४३५.७०	-१८.०५	३४२.४४	१२०५.०९	-९.९	-६७०.३५	
रिजर्व तथा सम्बन्धित शिर्षक	१८३२.८४	४३५.७०	१८.०५	-३४२.४४	-१२०५.०९	-९.९	-६७०.३५	
रिजर्व सम्पत्ति	१५०२.९६	१०५.८२	५.८८	-३०१.१७	-१२०२.७९	-९.६	-२०७३.४	
नेपाल राष्ट्र बैंक	१०८७.०४	४३९.८२	-६६१.१७	-७५३.१४	-११४३५.८२	-१६.८	१६२९.५	
वाणिज्य बैंक	४१५.९२	-३३५.००	७१.९९	४५१.९७	-५९२.७७	७.२	-१८.४	
आई.एम.एफ. कर्जा उपयोग	३२९.८८	३२९.८८	३२९.८८	३२९.८८	३२९.८८	-	२०.४	
सुद वैदेशिक सम्पत्ति परिवर्तन (-बुद्धि)	१०८६.२४	३३२.५७	३३२.५७	-२१८.२७	-११३२१.५२	-९.९	-३३८३.२	

तालिका २२
बैकिङ्ग क्षेत्रसँग रहेको कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति

(रु. करोडमा)

	असार	जेठ	असार	जेठ	असार	जेठ ^अ	प्रतिशत परिवर्तन	
							२०६७/२०६८	२०६८/२०६९
							असार - जेठ	असार - जेठ
नेपाल राष्ट्र बैंक	२२४१९.०३	१९६८४.०९	२०५३७.१३	२१३५३.८६	२१३०९.५१	३६१९५.४३	४.०	६९.९
परिवर्त्य	२०१७५.६०	१६०७८.७१	१६५९९.२७	१७२८७.२७	१६५२५.७५	२७२६६.६६	४.१	६५.०
अपरिवर्त्य	२२४३.४३	३६०५.३८	३९३७.८६	४०६६.५९	४७८३.७६	८९२८.७७	३.३	८६.६
वाणिज्य बैंक	६००७.०४	५८२८.९९	६३५१.७४	५६३८.६३	५९०५.८०	६५०५.९०	-११.२	१०.२
परिवर्त्य	५६४७.५५	५३०२.९३	५८२०.३८	५३२३.८६	५५५०.३३	५६८४.६०	-८.५	२.४
अपरिवर्त्य	३५९.४९	५२६.०६	५३१.३६	३१४.७७	३५५.४७	८२१.३०	-४०.८	१३१.०
कुल सञ्चिति	२८४२६.०७	२५५१३.०८	२६८८८.८७	२६९९२.४९	२७२१५.३१	४२७०१.३३	०.४	५६.९
परिवर्त्य	२५८२३.१५	२१३८१.६४	२२४१९.६५	२२९११.१३	२२०७६.०८	३२९५१.२६	०.९	४९.३
कुल सञ्चितिमा अंश (प्रतिशतमा)	९०.८४	८३.८१	८३.३८	८३.७७	८१.१२	७७.१७	-	-
अपरिवर्त्य	२६०२.९२	४१३१.४४	४४६९.२२	४३८१.३६	५१३९.२३	९७५०.०७	-२.०	८९.७
कुल सञ्चितिमा अंश (प्रतिशतमा)	९.१६	१६.१९	१६.६२	१६.२३	१८.८८	२२.८३	-	-
आयात क्षमता (महिनामा)								
वस्तु	१२.२२	८.३६	८.७०	८.४३	८.४१	११.३७	-	-
वस्तु तथा सेवा	९.९६	७.०४	७.३५	७.२७	७.२६	१०.१५	-	-
१. कुल विदेशी विनिमय सञ्चिति	२८४२६.०७	२५५१३.०८	२६८८८.८७	२६९९२.४९	२७२१५.३१	४२७०१.३३	०.४	५६.९
२. सुन, एस.डि.आर, आइ एम एफ गोल्ड ट्रान्चे	५५.५३	६१३.७६	६३१.५३	६८४.२४	६७३.०६	७४२.८१	८.३	१०.४
३. कुल वैदेशिक सम्पत्ति (१+२)	२८४८१.६०	२६१२६.८४	२७५२०.४१	२७६७६.७३	२७८८८.३७	४३४४४.१४	०.६	५५.८
४. वैदेशिक दायित्व	६०३९.२८	५७४५.६४	६१९९.८४	६१९०.४७	६२८४.४५	७९३७.८५	-०.२	१३.६
५. खुद वैदेशिक सम्पत्ति (३-४)	२२४४२.३३	२०३८१.२०	२१३२०.५७	२१४८६.२७	२१६०३.९२	३६३०६.२९	०.८	६८.१
६. खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (विनिमय मूल्यांकन समायोजन पूर्व) [*]	-५२९६.७८	२०६१.१२	११२१.७६	-१६५.७०	-२८३.३५	-१४७०२.३७	-	-
७. विदेशी विनिमय मूल्यांकन (-घाटा)	८३४.८४	-९८८.७८	-७८९.१९	१९९.२६	६५.०८	३३८०.८५	-	-
८. खुद वैदेशिक सम्पत्तिमा परिवर्तन (-वृद्धि) (६+७)**	-४४६१.९४	१०७२.३४	३३२.५७	३३.५६	-२१८.२७	-११३२१.५२	-	-
मसान्तको खरिद दर (प्रति अमुरिकी डलर):	७८.०५	७४.६०	७४.४४	७५.४९	७०.९५	८८.६०	-	-

अ - अनुमान

* - खुद वैदेशिक सम्पत्तिको परिवर्तन असार मसान्तको तथ्यांकलाई आध

** - विदेशी विनिमय मूल्यांकन नाफा/घाटा समायोजन पश्चात ।

स्रोत- नेपाल राष्ट्र बैंक र वाणिज्य बैंकहरु ।

तालिका २३
अमेरिकी डलर भुक्तानी गरी भारतबाट भएको आयात

(रु. करोडमा)

महिना	२०६२/६३	२०६३/६४	२०६४/६५	२०६५/६६	२०६६/६७	२०६७/६८	२०६८/६९
साउन	९८.०१	९५.७५	२१३.३८	३४१.७४	३९३.९५	२६२.८६	३०२.४०
भदौ	९७.७६	१२०.८०	१६५.५२	२८२.०१	४२३.५२	४९१.४०	५१३.५३
असोज	९०.७९	८६.५७	२४१.१६	१५४.३५	४१४.५५	४५८.९३	३८२.३३
कात्तिक	११०.३२	११८.८३	२०६.५७	१५७.१४	३८९.४८	२०६.४९	३६७.३०
मंसिर	१५८.३७	१६६.१४	२८५.९९	२३०.१६	४७६.७४	३७८.५०	५४६.८८
पुस	११५.६२	१६४.४०	३८०.५५	२०१.६८	४९१.७८	४०२.६८	५११.३१
माघ	६०.३८	७१.७०	२९६.२१	२००.७५	५१०.७५	५४०.४१	५९२.३४
फागुन	६०.३०	१४२.८५	१९६.३१	२४८.०१	३७५.५८	४५४.८२	५५२.४६
चैत	१३९.८६	२०५.२९	३४४.२१	३७६.८२	४३८.२१	४५०.५९	४६३.८७
बैशाख	९१.६४	२७१.४८	३४२.०२	३४९.५०	३४२.७२	३२६.३९	५१३.९६
जेठ	११८.१५	१७१.१२	२२०.५७	३४५.२१	३०१.६२	४०६.६७	५४९.७४
असार	१३९.४०	१५७.१८	३०९.१४	४२५.३१	२११.३९	३९७.०४	
जम्मा	१२८०.५९	१७७२.०९	३२०१.६४	३३१२.६८	४७७०.२९	४७७६.८०	५२९६.११*

* एघार महिनाको जम्मा

तालिका २४
अमेरिकी डलर बिक्री गरी भएको भारतीय मुद्रा खरिद

(रु. करोडमा)

महिना	२०६४/६५		२०६५/६६		२०६६/६७		२०६७/६८		२०६८/६९	
	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री	भा.रू. खरिद	डलर बिक्री
साउन	३६४.१६	९.०	५९६.९६	१४.००	१,५९३.०४	३३.००	७४४.७४	१६.००	१,१६२.४७	२६.००
भदौ	३६७.५४	९.०	२६४.४१	६.००	८७४.८६	१८.००	९३३.४२	२०.००	१,१०६.००	२४.००
असोज	५५४.२७	१४.०	३२५.७१	७.००	५६३.००	१२.००	९०१.०२	२०.००	९६९.७६	२०.००
कात्तिक	३९३.२४	१०.०	१,०६५.७१	२२.००	३७३.९२	८.००	६२१.२९	१४.००	१,५८५.९२	३२.००
मंसिर	५५३.१६	१४.०	६९५.०८	१४.००	७४५.३६	१६.००	१,४५२.५९	३२.००	१,४५१.५७	२८.००
पुस	३९४.३५	१०.०	४३८.१८	९.००	८३१.६९	१८.००	९०२.५६	२०.००	६३८.०३	१२.००
माघ	५१२.५८	१३.०	६३५.२३	१३.००	८३०.२१	१८.००	१,००१.९९	२२.००	९९६.९६	२०.००
फागुन	४७९.९९	१२.०	७५६.१७	१५.००	५५०.३२	१२.००	८१५.४५	१८.००	८९०.७२	१८.००
चैत	५६२.४८	१४.०	५६२.१९	११.००	७२४.६६	१६.००	१,२५४.३९	२८.००	१,७९९.५६	३४.००
वैशाख	६४७.४८	१६.०	६४९.५८	१३.००	१,१६२.७९	२६.००	१,२४४.७१	२८.००	९५०.३३	१८.००
जेठ	७६७.८४	१८.०	५२९.८२	११.००	९३३.२१	२०.००	१,२५९.४०	२८.००	९९८.०१	१८.००
असार	१,४६३.१६	३४.०	८२१.०४	१७.००	१,०२६.३०	२२.००	१,२५२.९०	२८.००	९०२.५३	१६.००
जम्मा	७,०६०.२५	१७३.०	७,३४०.०६	१५२.००	१०,२०९.३२	२१९.००	१२,३८४.४४	२७४.००	१३,३७१.८४	२६६.००

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
नेपाल

Website: www.nrb.org.np

फोन नं. ४४११६३८

Email: research@nrb.org.np